

SÁCH KHÔNG TÊN SỐ

CAM KẾT
TỪ CHỐI
BẠO LỰC

TRẦN THỊ
ÁI LIÊN

Mục lục

CHƯƠNG #1: TRIẾT LÝ TỪ CHỐI BẠO LỰC

14

**CHƯƠNG #2: HẬU QUẢ CỦA BẠO LỰC ĐỐI VỚI
TRẺ EM**

18

**CHƯƠNG #3: KLKNM HÌNH THÀNH KHẢ NĂNG
TỰ CHỦ CHO CON**

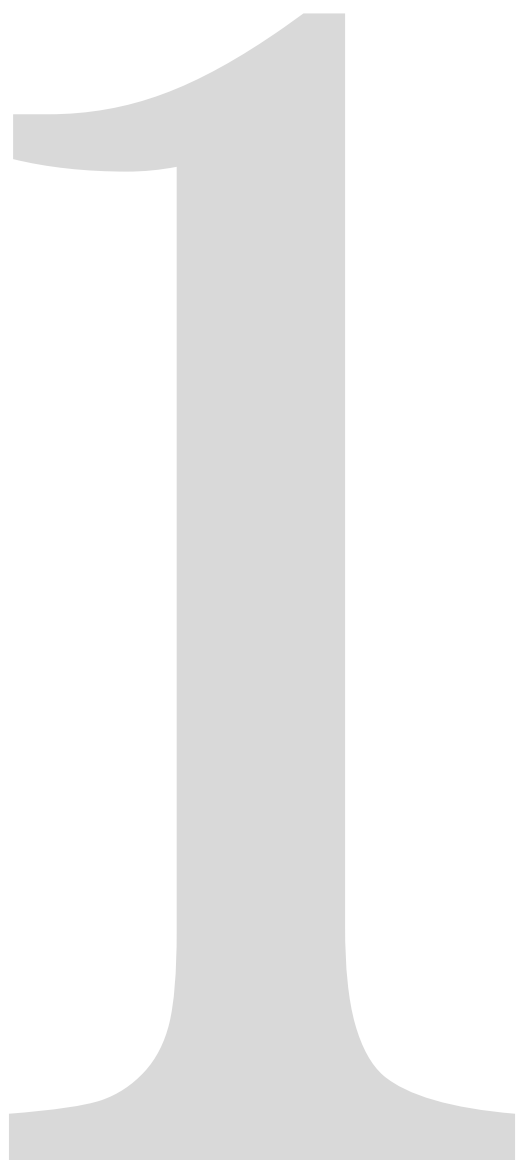
29

CHƯƠNG #4: KLKNM VÀ VAI TRÒ CỦA LUẬT LỆ

34

CHƯƠNG #5: TINH THẦN CÙNG THẮNG

52

Chương #1

TRIẾT LÝ TỪ CHỐI BẠO LỰC

Tại sao phải từ chối bạo lực?

Theo khuyến cáo của Viện Hàn Lâm Nhi khoa Hoa Kỳ, không có trường hợp nào gọi là chính đáng để sử dụng bạo lực với trẻ em.

Tại sao phải từ chối bạo lực? Theo khuyến cáo của Viện Hàn Lâm Nhi khoa Hoa Kỳ, không có trường hợp nào gọi là chính đáng để sử dụng bạo lực với trẻ em.

Chưa nói tới việc chì chiết, đánh mắng nặng nề, cha mẹ người thân chỉ cần chê bai nhẹ, đánh con nhẹ hay thúc ép con dù rất nhẹ nhưng làm **thường xuyên hàng ngày** cũng đủ làm **tổn thương cơ thể con toàn diện, ảnh hưởng xấu tới thành công và hạnh phúc của bé trọn đời.**

Nghe qua tuyên bố này có vẻ vô lý vì chúng ta thấy có rất nhiều người hồi nhỏ bị đánh tan nát, lớn lên vẫn bình thường mà. Sự thật thì tuyên bố trên có cơ sở khoa học. Tại sao? Khi bị chê bai, ép buộc, hối thúc, đánh mắng bé sẽ có cảm giác căng thẳng, cơ thể bé sẽ tiết ra chất cortisol. Cortisol và một số các hormone khác có tác dụng làm cơ thể hoạt động mạnh mẽ hơn, tim đập nhanh hơn, hét lớn hơn, chạy nhanh hơn, nhảy cao hơn, sức nâng mạnh hơn để con người chống đỡ lại môi trường nguy hiểm mà sống còn. Đây là cơ chế sinh tồn tự nhiên rất cần thiết cho sự sống còn của chúng ta nhưng cùng một lúc, Cortisol cũng có tác dụng phá hại cơ thể của chúng ta.

Nếu cơ thể thường xuyên có cortisol thì người lớn sẽ mau già và trẻ em sẽ chậm lớn. Một người lớn mà sống với Cortisol hằng ngày sẽ thấy mệt mỏi, chán chường, ăn không ngon, ngủ không yên, nếu có đi bác sĩ thì cũng khám không ra bệnh...

Người lớn hiểu nỗi khổ sống với cortisol vì phải vật lộn với công việc, lo cơm áo gạo tiền, chuyện con cái,... Nhưng có ai hiểu được nỗi khổ của một đứa trẻ phải sống với cortisol từ sáng đến chiều không?

Khi sợ bé suy dinh dưỡng, cha mẹ đánh mắng cho bé ăn, bé sẽ ăn với cortisol. Khi sợ bé không khỏe, người thân mắng mỗ cho bé ngủ, bé sẽ ngủ với cortisol. Và, sợ bé học kém, thầy cô giáo thúc ép bé học, bé sẽ học với cortisol. Tức là, đưa trẻ sống với cortisol từ sáng cho tới tối và hằng ngày.

Điều này không những làm trẻ em căng thẳng, mệt mỏi, khổ sở mà còn chậm phát triển toàn diện hoặc phát triển không đều.

Chậm phát triển toàn diện là khung xương sẽ hẹp hơn, tim nhỏ hơn, mạch máu hẹp hơn, gan nhỏ hơn, thận nhỏ hơn, hộp sọ bé hơn, não cũng bé hơn,... Tức là trẻ sẽ nhỏ con hơn, lùn thấp hơn, yếu sức hơn, dễ bị bệnh và lâu lành hơn, và rất có thể là không thông minh bằng những trẻ phát triển bình thường.

Khi đó, bao nhiêu tiền mua đồ ăn, thuốc bổ, bao công sức nhồi nhét con ăn thì con vẫn lùn, vẫn yếu, và có thể trí tuệ kém hơn so với bé phát triển bình thường.

Thế nào là bạo lực?

Khi sợ bé suy dinh dưỡng, cha mẹ đánh mắng cho bé ăn, bé sẽ ăn với cortisol. Khi sợ bé không khoẻ, người thân mắng mỗ cho bé ngủ, bé sẽ ngủ với cortisol. Và, sợ bé học kém, thầy cô giáo thúc ép bé học, bé sẽ học với cortisol. Tức là, đứa trẻ sống với cortisol từ sáng cho tới tối và hằng ngày.

Điều này không những làm trẻ em căng thẳng, mệt mỏi, khổ sở mà còn chậm phát triển toàn diện hoặc phát triển không đều.

Chậm phát triển toàn diện là khung xương sẽ hẹp hơn, tim nhỏ hơn, mạch máu hẹp hơn, gan nhỏ hơn, thận nhỏ hơn, hộp sọ bé hơn, não cũng bé hơn,... Tức là trẻ sẽ nhỏ con hơn, lùn thấp hơn, yếu sức hơn, dễ bị bệnh và lâu lành hơn, và rất có thể là không thông minh bằng những trẻ phát triển bình thường.

Khi đó, bao nhiêu tiền mua đồ ăn, thuốc bổ, bao công sức nhồi nhét con ăn thì con vẫn lùn, vẫn yếu, và có thể trí tuệ kém hơn so với bé phát triển bình thường.

Chương #2

HẬU QUẢ CỦA BẠO LỰC ĐỐI VỚI TRẺ

Trong chương này chúng ta sẽ cùng tìm hiểu bạo lực sẽ ảnh hưởng như thế nào đến hạnh phúc & thành công cả đời của trẻ.

Tâm thức chúng ta có 3 phần: Vô thức là bản năng (ví dụ trẻ em sinh ra tự nhiên biết bú, bò sinh ra tự biết đi dù chẳng được ai dạy dỗ...). Ý thức là nơi ta chủ động suy nghĩ, hành động. Tiềm thức là nơi ta không chủ động được nhưng nó quyết định hành vi, tính cách của ta. Trong quyết định hành động thì ý thức chỉ chiếm 5% thôi, tiềm thức và bản năng chiếm đến 95%.

Nhiều tác giả thì cho là có ý thức và tiềm thức mà thôi, và có tác giả thì cho là vô thức và tiềm thức là một. Nói chung, mọi người đều đồng ý rằng một người bình thường, không có đào tạo chuyên biệt hay chưa luyện tập thành công thiền định thì không thể kiểm soát được tiềm thức, không biết tiềm thức suy nghĩ điều gì, nhưng lại bị tiềm thức quyết định hành vi và tính cách.

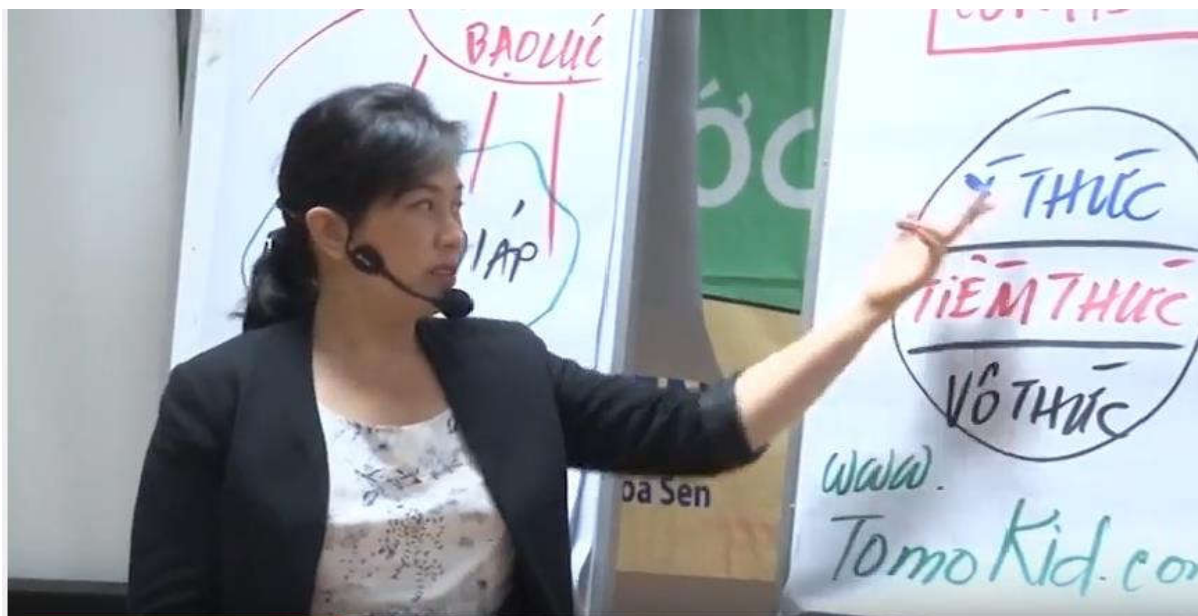
Ví dụ, nếu như sáng mai bạn có điều gì quan trọng cần giải quyết nên tôi nay bạn đi ngủ sớm, để sáng mai bạn có thể tỉnh táo mà giải quyết công việc. Tối nay, bạn nhìn lên trần nhà, bạn thấy rõ ràng là bạn không suy nghĩ gì hết, nhưng vẫn không ngủ được. Vì sao? Vì bạn chủ động được ý thức, nên ý thức tuân lệnh của bạn, dừng suy nghĩ để ngủ. Rất tiếc, bạn cũng như tôi và đa số người ta, không thể chủ động tiềm thức và cũng không biết tiềm thức nghĩ gì, cho nên lúc này tiềm thức tiếp tục suy nghĩ và lo lắng cho ngày mai, nhưng bạn cũng không biết tiềm thức đang suy nghĩ nữa. Cho nên, cái làm cho bạn không ngủ được là tiềm thức dù ý thức của bạn muốn và đã dừng suy nghĩ để ngủ.

Chúng ta thấy rất nhiều trường hợp, người ta muốn giảm cân, người ta hiểu được rất rõ ràng rằng họ cần ăn ít lại và tập thể dục đều đặn. Song, họ không cưỡng lại được cảm dỗ của thức ăn, và dù có cố gắng hết sức để đến câu lạc bộ thể hình, rồi họ cũng ngồi lên đứng xuống, trò chuyện với người xung quanh trong câu lạc bộ chứ không tập thể dục. Sau đó, họ ra về trong lòng đầy ân hận, và tiếp tục lên cân.

Nhiều trường hợp khác, rất nhiều phụ huynh đến Hội thảo Kỷ luật không nước mắt, thấy tôi trình bày hợp lý quá, ân hận sâu sắc vì đã từng đánh mắng con, khóc nức nở ngay trong khán phòng. Khi tôi mời họ tuyên bố cam kết Từ chối bạo lực, họ đã tự nguyện đứng lên cam kết một cách rất chân thành, không hề vì áp lực bên ngoài mà chỉ là tự nguyện toàn tâm toàn ý để từ đó không còn đánh mắng con nữa, nhưng khi về nhà . . . họ lại mắng con, đánh con . . . và ngay lúc đánh mắng đó ý thức họ cũng không hề muốn làm, nhưng không thể cưỡng được.

Cái gì đã thúc đẩy những phụ huynh này? Đó là tiềm thức. Tiềm thức bạo lực đã ngấm sâu trong tâm thức của một tuổi thơ chịu đựng bạo lực, chứng kiến bạo lực và sử dụng bạo lực.

Khi dạy con, chúng ta thường hay tập trung vào ý thức nhưng lại quên đi rằng tiềm thức mới là nơi quyết định hành vi và tính cách của đa số người bình thường.

Tiềm thức của bé đưa ra kết luận: cách giải quyết mọi vấn đề là dùng bạo lực

Áp dụng vào việc dạy con để thấy tiềm thức hoạt động trong suy nghĩ của trẻ như thế nào?

- Khi Mẹ đánh cho con ăn
- Bố đánh cho con học,
- Bà mắng cho cháu tắm,
- Ông chọc ghẹo cho cháu ngủ,
- Thầy Cô nạt nộ cho học sinh trật tự ...

Ý thức của trẻ sẽ hiểu được những hành động này đều khác nhau, nhưng tiềm thức hiểu gì:

- Mẹ đang giải quyết vấn đề ăn bằng bạo lực,
- Bố đang giải quyết vấn đề học bằng bạo lực,
- Bà đang giải quyết vấn đề tắm bằng bạo lực,
- Ông đang giải quyết vấn đề ngủ bằng bạo lực,
- Thầy Cô đang giải quyết vấn đề trật tự cũng bằng bạo lực,

Vậy thì tiềm thức của trẻ sẽ đưa ra kết luận “cách duy nhất để giải quyết vấn đề là bạo lực”.

Khi lớn lên, bé giải quyết vấn đề gia đình bằng bạo lực, ví dụ như chồng đánh vợ, đánh con, vợ mắng chửi chồng, mĩa mai cha mẹ chồng, mắng chửi hàng xóm ... thì làm sao gia đình có hạnh phúc? Khi trưởng thành và có việc làm, bé giải quyết vấn đề công việc bằng bạo lực ví dụ như đánh nhân viên, chửi sếp, mắng khách hàng thì làm sao có thể thành công?

Tiềm thức bạo lực thúc đẩy bé gái đi tìm và sống với chồng bạo lực

Một cô gái sinh ra và lớn lên trong gia đình hoặc môi trường bạo lực thì ý thức cô sợ hãi bạo lực nhưng tiềm thức cô quen với bạo lực nên tiềm thức thúc đẩy ý thức đi tìm bạo lực mà cô không biết. Do đó khi cô gặp một anh chàng bạo lực thì cô cảm thấy sợ hãi, nhưng “không hiểu sao em cứ muốn gặp anh hoài”. Thế là “sự hấp dẫn” này có thể dẫn đến tình yêu rồi hôn nhân, và cô bị chàng bạo hành.

Cô muốn rời bỏ, nhưng không dứt ra được. Vì sao đa số phụ nữ bị bạo hành rất muốn ra đi nhưng không đi được? Lý do là cái ý muốn ra đi là của ý thức, nhưng cái giữ chân cô lại là tiềm thức. Vậy thì, một là cô sẽ đau khổ với anh chàng bạo lực suốt đời, hai là cô sẽ rời anh bạo lực này rồi bị hấp dẫn bởi cái bạo lực của một anh khác.

Nghiên cứu Xã hội học đã thống kê rằng 100% phụ nữ có chồng bạo hành đều có tuổi thơ bạo lực. Xin lưu ý là trong số trẻ em sống trong **bạo** lực thì đa số lớn lên có chồng bạo hành **nhưng phải là 100%**.

Tiềm thức bạo lực thúc đẩy bé trai đi tìm và tham gia bạo lực

Một thanh niên sinh ra và lớn lên trong gia đình hoặc môi trường bạo lực thì anh ta không sợ hãi bạo lực như trường hợp của cô gái, nhưng đáng sợ thay, anh ta thích thú bạo lực. Anh ta dùng bạo lực cho mọi vấn đề. Anh ta có quan niệm rằng người mạnh mẽ phải là người thắng bằng bạo lực, nhường nhịn là nhu nhược, và ôn hoà là hèn kém. Cái đáng sợ là anh ta thích tham gia bạo lực, anh ta tham gia băng đảng, anh ta sẵn sàng ủng hộ chiến tranh, và anh ta dễ bị dụ dỗ để xung phong ra chiến trường hoặc tham gia các hoạt động đấu tranh, chống đối chính quyền hoặc khủng bố.

Kết quả là gì? Đánh vợ con thì sẽ không được vợ con yêu thương. Đánh bạn bè hàng xóm thì bị xa lánh. Đánh nhân viên và khách hàng thì họ sẽ bỏ đi không bao giờ trở lại. Tham gia băng đảng thì tù tội. Ra chiến trường thì có mấy ai trở về nguyên vẹn. Ở những nước văn minh như Anh Pháp Đức Mỹ, trẻ em được giáo dục nhân bản và ôn hoà, cho nên thanh niên của họ không thích tham gia quân đội. Chính phủ các nước này phải trả rất nhiều tiền để khuyến khích người đi ra trận mà vẫn không được. Những người ra trận, khi trở về, lòng đầy ân hận, đau khổ vì đã phải giết người vì họ hiểu rằng bên trong bộ quân của “kẻ địch” đó cũng chỉ là một con người như họ, có gia đình có người thân, và “kẻ địch” đó khi bị họ giết thì cũng đau, và gia đình họ cũng buồn.

Ngược lại, ở những nước kém phát triển như Việt Nam thì thanh niên xung phong ra trận địa, chưa tới tuổi thì để đá vào túi để đủ cân nặng mà ra trận, hoặc cùng cắt tay viết huyết thư để được ra trận. Khi giết được “kẻ thù” thì mừng vui, không cần quan tâm rằng, những “kẻ thù” đó cũng chỉ là những con người bằng da, bằng thịt, biết yêu thương biết đau buồn như họ thôi. Chúng ta nhồi sợ thanh niên của chúng ta như vậy là anh hùng để rồi hàng triệu lớp người ra đi không bao giờ trở lại. Hình ảnh Mẹ già neo đơn vì tất cả con trai đã chết trận được ca ngợi như những lời mỉa mai đau đớn nhất của lịch sử loài người, bao nhiêu lời ca ngợi đủ để bù cho nỗi cơ đơn trống vắng và lấp đầy cái bao tử đói meo của cụ già 90 tuổi còn phải tự bươn chải nuôi sống mình.

Ngược lại, ở những nước kém phát triển như Việt Nam thì thanh niên xung phong ra trận địa, chưa tới tuổi thì để đá vào túi để đủ cân nặng mà ra trận, hoặc cùng cắt tay viết huyết thư để được ra trận. Khi giết được “kẻ thù” thì mừng vui, không cần quan tâm rằng, những “kẻ thù” đó cũng chỉ là những con người bằng da, bằng thịt, biết yêu thương biết đau buồn như họ thôi. Chúng ta nhồi sọ thanh niên của chúng ta như vậy là anh hùng để rồi hàng triệu lớp người ra đi không bao giờ trở lại. Hình ảnh Mẹ già neo đơn vì tất cả con trai đã chết trận được ca ngợi như những lời mĩ mai đau đớn nhất của lịch sử loài người, bao nhiêu lời ca ngợi đủ để bù cho nỗi cơ đơn trống vắng và lấp đầy cái bao tử đói meo của cụ già 90 tuổi còn phải tự bươn chải nuôi sống mình.

Bạo lực thật đáng sợ, bạo lực thật sự làm tổn thương cơ thể con chúng ta toàn diện, và ảnh hưởng xấu tới hạnh phúc và thành công của bé trọn đời.

Chính vì thế, hãy **HÃY TỪ CHỐI BẠO LỰC**” và “từ chối bạo lực 2 CHIỀU”

Chiều thứ nhất: Không dùng bạo lực để ép buộc người khác. Hãy dùng lý lẽ, tình thương, khuyến khích. Hãy thuyết phục và kiên nhẫn chờ đợi. Đa số người bình thường đều muốn làm lành và tránh dữ.

Chiều thứ hai: Không đồng ý với bất cứ ai dùng bạo lực để ép mình làm điều sai trái. Không ca ngợi và **cổ vũ lực**.

Ví dụ, nếu ai đó bảo tôi “Cô Ái Liên cô ném cây viết này xuống đường đi, nếu không thì tôi sẽ đánh Cô”. Nếu tôi đồng ý với bạo lực thì tôi sẽ ném cây viết. Nhưng vì tôi sống theo triết lý TỪ CHỐI BẠO LỰC cho nên tôi trả lời “Ném viết xuống đường là việc sai trái vì đó là xả rác nơi công cộng, và cây viết có thể trúng người đi đường làm người ta đau. Do đó, có đánh tôi bao nhiêu tôi cũng không làm. Và có đánh tôi bao nhiêu tôi cũng không đánh lại vì tôi là người cao thượng, tôi sống theo triết lý từ chối bạo lực” Có người sẽ nói là “Cô điên à, chỉ có việc ném cây viết bé nhỏ, mà Cô chống lại làm gì để bị đánh đến chết à”. Nghe cũng có lý, đúng là chúng ta cần cân nhắc giữa việc lớn và việc nhỏ, việc nghiêm trọng và việc không đáng kể. Chỉ vì không ném cây viết để bị đánh chết quả là không xứng đáng.

Song, nếu suy xét cho cùng thì bạo lực không thể giải quyết được vấn đề. Phật Tổ có nói rằng “Lấy ân báo oán thì oán tiêu tan. Lấy oán báo oán thì oán tràn đầy”.

Ví dụ, nếu ta ví bạo lực như là trái banh tennis thì hành động người ta đánh hay chửi mình giống như là người ta dùng vợt đánh trái banh qua lưới và bay về hướng mình. Nếu mình cũng chửi và đánh lại thì cũng giống như là mình dùng vợt đánh trái banh tennis qua lưới và bay trở ngược về phía họ. Rồi họ lại chửi và đánh trả mình thì cũng giống như họ đánh trái banh tennis lại cho mình . . . rồi mình đánh trả, rồi họ đánh trả . . . Hai người chửi qua chửi lại, đánh nhau qua lại thì cũng như hai người dùng vợt đánh qua lại trái banh tennis biểu tượng cho bạo lực.

Kết quả là trái banh tennis bạo lực sẽ bay qua bay lại giữa hai người cho tới khi nào hai người ngừng đánh chửi hoặc hết sức để đánh chửi.

Nếu mình không đánh trả thì họ chẳng còn banh để đánh về phía mình lần sau. Vậy thì họ sẽ đi lấy trái banh khác để đánh về phía mình, mình cũng không đánh trả, họ lại sẽ không có banh để đánh về phía mình. Rồi, họ sẽ đem một rổ banh, một kho banh để đánh tới tấp về phía mình, mình cũng không đánh trả, rồi sẽ tới lúc họ hết banh.

Nhưng với chỉ một trái banh thôi, mà mình cứ đánh trả, họ sẽ chẳng bao giờ hết banh để đánh về hướng mình.

Trong câu chuyện này chúng ta có hai lựa chọn: một là tiếp tục đánh trả, thì họ sẽ có banh để đánh mình lần tiếp theo cho đến mãi mãi, hai là bỏ qua những cú đánh ban đầu, tha thứ, không đánh trả thì họ sẽ không còn banh để đánh mình nữa.

Lịch sử loài người đã chứng minh sức mạnh của triết lý TỪ CHỐI BẠO LỰC. Mahatma Gandhi đã áp dụng triết lý từ chối bạo lực để mang lại độc lập tự do cho dân tộc Ấn Độ từ tay Thực dân Anh.

Ông đã kêu gọi người Ấn Độ không đánh lại người Anh, không đấu tranh bằng bạo lực mà hãy ôn hoà. Họ chỉ không tuân không thủ những luật lệ bất công và vô lý mà thôi. Dù lính Anh đánh, bắn, bỏ tù ... những người tranh đấu cho tự do vẫn không đánh lại, không bắn lại. Kết quả là người Anh đã phải bỏ cuộc. Người Ấn Độ không những giành lại được độc lập tự do mà còn là tấm gương sáng cho toàn thể nhân loại noi theo.

Một trong những câu chuyện nổi tiếng của Gandhi đó là việc ông đi bộ ra biển để sản xuất và buôn bán muối. Thời đó, thực dân Anh chỉ bóc lột người thuộc địa, họ đưa ra luật là người Ấn Độ không được sản xuất và buôn bán muối, vì đây là gia vị thiết yếu, nên họ để dành cho doanh nghiệp Anh độc quyền và thu rất nhiều lợi nhuận. Gandhi thấy rõ đây là sự tàn bạo và bất công. Ông tuyên bố rằng ông sẽ đi bộ ra biển để sản xuất và buôn bán muối và nếu bị bắt vô tù thì ông sẵn sàng đi tù.

Hành động cao thượng và can đảm của Gandhi đã thu phục lòng người Ấn Độ nên Gandhi đi đến đâu, người dân đi theo ông đến đó. Cuối cùng, khi đến bờ biển thì có khoảng 3 triệu người hiền ngang sản xuất và buôn bán muối. Chính quyền thực dân không thể bỏ tù hàng triệu người như vậy nên họ đánh và bắn vào đám đông. Người Ấn Độ để cho đàn ông đỡ đạn và chịu đòn, khi họ bị thương ngã xuống thì phụ nữ lôi họ vào băng bó và chăm sóc. Không một ai đánh, bắn lại, hay chạy trốn. Bạn có thấy người hứng đạn hiền ngang là mạnh mẽ và can đảm lắm không? Người sống với triết lý TỪ CHỐI BẠO LỰC là những người ôn hoà, hiền lành nhưng không hề nhu nhược và yếu đuối tí nào, họ thật sự là người rất can trường.

Học hỏi theo triết lý Từ chối bạo lực của Gandhi, Nelson Mandela đã mang lại công bằng cho người da đen ở Nam Phi, Martin Luther King Jr. đã mang lại công bằng cho người da đen ở Mỹ, và Bà Aung San Suu Kyi đã chống lại chính phủ quân phiệt và mang lại Dân Chủ cho Miến Điện ...

Trong phong trào đòi nhân quyền của người da đen, bà Rosa Parks đã thực hành đúng theo tinh thần Từ chối bạo lực. Lúc đó, Rosa Parks là một thiếu nữ trẻ, làm thư ký ở miền Nam Hoa Kỳ, nơi mà luật lệ vẫn còn bất công cho người da đen. Trên xe buýt, luật bắt buộc người da đen phải đứng phía sau, và chỉ có người da trắng được ngồi ghế phía trước. Luật này đi ngược với hiến pháp Hoa Kỳ, trong đó có ghi rõ rằng, con người sinh ra bình đẳng. Thế là, Rosa Parks, hiên ngang ngồi lên hàng ghế đầu trên xe buýt. Cảnh sát đến, cô ta hiên ngang đi vào tù, và sau đó tất cả người da đen trong thành phố tẩy chay xe buýt, làm hệ thống xe buýt phá sản. Từ đó dấy lên phong trào “bất tuân dân sự” cho những luật lệ bất công dành cho người da đen. Nhờ hành động hiên ngang của Rosa Park, và sự đấu tranh ôn hoà của người da đen mà luật pháp Hoa Kỳ mới được sửa đổi để mang lại sự công bằng cho tất cả người da màu, chứ không riêng người da đen.

TỪ CHỐI BẠO LỰC thật sự là một triết lý mạnh mẽ. Hãy từ chối bạo lực trong mọi hành động, mọi quan hệ và mọi mặt của cuộc sống thì khi dùng triết lý từ chối bạo lực để dạy con mới có kết quả.

Chúng ta không thể dạy con Từ chối bạo lực khi chính chúng ta không sống với triết lý đó. Vì sao? Khi trẻ nghe mình nói hãy từ chối bạo lực, nhưng hành động của mình là bạo lực hay mình sợ hãi bạo lực tức là mình đồng ý với bạo lực thì ý thức của trẻ sẽ ghi nhớ, nhưng tiềm thức rút ra ba bài học, một là: trẻ sẽ bắt chước cái kiểu nói một đằng làm một nẻo như ba mẹ mình, hai là, trẻ sẽ bắt chước dùng bạo lực để ép buộc người khác và ba là trở thành kẻ hèn nhát sợ hãi và tuân thủ bạo lực để làm bậy.

Chương #3

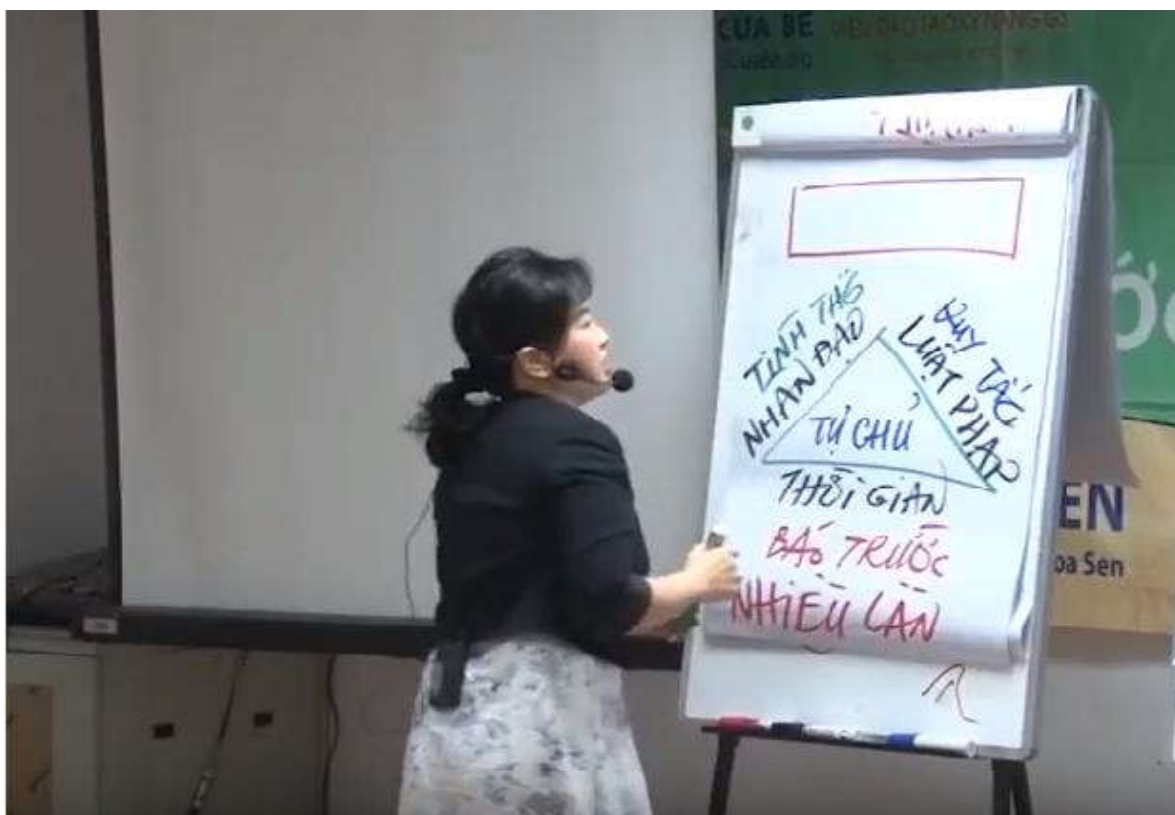
KLKNM HÌNH THÀNH KHẢ NĂNG TỰ CHỦ CHO CON

Người Mỹ có câu “an undisciplined child is an abused child” tạm dịch là “một đứa trẻ không được dạy dỗ và kỷ luật thì không khác gì một đứa trẻ bị bạo hành”

KLKNM không có nghĩa là chiều chuộng nâng niu để rồi hư hỏng. Người Mỹ có câu “an undisciplined child is an abused child” tạm dịch là “một đứa trẻ không được dạy dỗ và kỷ luật thì không khác gì một đứa trẻ bị bạo hành”

KLKNM là rèn luyện và kỷ luật, nhưng không bằng đòn roi mắng nhiếc, mà bằng trí tuệ và lòng yêu thương để từ đó giúp con hình thành khả năng tự chủ.

Người tự chủ là người đưa ra quyết định cho bản thân không vì áp lực bên ngoài. Người tự chủ không làm vì sợ hãi bạo lực hay thêm thường quyền lợi. Người tự chủ quyết định hành động vì họ đã suy nghĩ cân nhắc cẩn thận chứ không phải vì bị ép buộc hay dụ dỗ. Quyết định của người tự chủ không phương hại cho bản thân và cũng không nguy hại cho người, động vật và môi trường xung quanh.

Khi bạn đánh con để con không làm việc xấu thì có phải con hiểu đó là việc xấu không nên làm hay vì sợ cây roi? Vì sợ cây roi, do đó ai có cây roi mạnh hơn hay dài hơn thì nó sẽ theo người đó.

Khi bạn cho con món quà để khuyến khích con làm việc tốt thì có phải con hiểu đó là điều tốt nên làm hay vì thèm món quà? Rõ ràng là vì thèm món quà, vậy thì ai có món quà to hơn hay quý hơn, đắt tiền hơn con sẽ nghe theo người đó.

Như vậy chúng ta vô tình biến con mình thành nô lệ của cây roi và món quà, có roi mới tránh, không roi không tránh, có quà mới làm, không quà không làm.

Đây là tay sai, là nô lệ chứ không phải người tự chủ, vì người tự chủ là người biết phân biệt đâu là đúng và tốt thì làm, đâu là sai và xấu thì cương quyết không làm, không cần biết có roi hay có quà. Khi bạn có con tự chủ, bạn sẽ không phải tốn thời gian công sức để suốt ngày cầm roi thúc giục, để dành thời gian công sức đó để làm việc hoặc nghỉ ngơi. Bạn sẽ đỡ tốn tiền mua quà để dụ con, và dành tiền đó đầu tư cho tương lai... **BẠN MUỐN CÓ CON TỰ CHỦ KHÔNG?**

Một gia đình có các thành viên tự chủ, gia đình đó ngày càng yên ấm, hạnh phúc.

Một công ty có các nhân viên tự chủ, công ty đó ngày càng phát triển.

Một đất nước có những công dân tự chủ, đất nước đó ngày càng hoà bình và thịnh vượng.

Việt Nam mình tự hào rằng chúng ta đã đánh thắng Tây, thắng Mỹ, nhưng người Thái Lan chẳng bao giờ thắng Tây hay Mỹ, vậy họ có gì để tự hào? Người Thái Lan tự hào rằng họ không cần phải đánh cho nên mới không thắng.

Nếu bạn thích niềm tự hào của người Việt hơn, tôi hoàn toàn tôn trọng quan điểm của bạn, nhưng tôi thích niềm tự hào của người Thái Lan hơn vì không đánh thì khỏi phải đau, khỏi phải thương tích và khỏi phải bất ổn xã hội. Không có cuộc xung đột nào mà không tổn thương mất mát cho đôi bên, thắng hay thua thì một khi đánh nhau cả hai cùng khổ sở.

Người kém hiểu biết thường chọn con đường bạo lực vì nó dễ hơn và nó nhanh hơn, nhưng người thông thái hiểu được rằng con đường bạo lực dù dễ và nhanh hơn nhưng mang lại những hệ quả xấu dai dẳng. Trong cuộc chiến mà chúng ta thắng Mỹ & Tây, hàng triệu người Việt đã đổ máu, hàng bao thế hệ người Việt đã mất tuổi thơ, cơ hội học hành, tương lai và tài sản. Để được niềm tự hào “chiến thắng” chúng ta phải đánh đổi nhiều như vậy, có xứng đáng không, có quá đắt đỏ hay không? Tôi thấy không xứng đáng tí nào, nhưng nếu bạn cho là xứng đáng, tôi xin tôn trọng quan điểm của bạn, vì quan điểm khác nhau là chuyện rất bình thường.

Vì đất nước ta chiến tranh liên miên, chúng ta không có cơ hội để ổn định làm ăn, gìn giữ văn hoá và truyền thống chứ đừng nói đến giáo dục và xây dựng những công dân tự chủ. Khi cơm không đủ ăn, áo không đủ mặc, và hằng ngày phải vật lộn với giao thông thì khó mà xây dựng những thành viên tự chủ cho gia đình và xã hội. Dù thực tế này có phũ phàng, chúng ta cũng phải cố gắng giúp con chúng ta thành những con người tự chủ để gia đình ôn hoà, doanh nghiệp phát triển và đất nước hoà bình thịnh vượng.

Muốn cho từng thành viên tự chủ thì LUẬT PHÁP phải rất NGHIÊM KHẮC, nhưng cũng cần phải rất NHÂN ĐẠO, và cho thời gian để thương lượng, tìm hiểu. Trong gia đình luật pháp là quy tắc, nhân đạo là tình thương, và thời gian nghĩa là mọi việc cũng đều phải được báo trước và nhắc nhở thì phải nhiều lần.

Người Việt có câu “bắt quá tam ba bận” nghĩa là nhắc nhở 3 lần là đủ rồi, nhiều rồi. Điều này nghe quen lỗ tai vì nhiều người nói và nhiều thế hệ đã dùng, nhưng đây thực sự là đi ngược với tự nhiên vì câu này hàm ý là tất cả mọi con người đều giống nhau, đều cần được nhắc nhở cùng lắm 3 lần là đủ. Thực tế là con người thì không ai giống ai hoàn toàn, khả năng nhớ và thực thi của từng người lại càng khác nhau. Vì vậy, khi nói là nhắc nhở NHIỀU lần nghĩa là với người có trí nhớ tốt thì “nhiều” có thể là 3 lần, nhưng với người có trí nhớ kém thì “nhiều” có thể là 30 lần.

Chương #4

KLKNM VÀ VAI TRÒ CỦA LUẬT LỆ

Khi từng thành viên là người tự chủ, thì họ sẽ biết cân nhắc và quyết định hành động một cách tự giác. Họ không chờ đợi sự hối thúc và không đòi hỏi quyền lợi một cách vô lý...

Khi từng thành viên là người tự chủ, thì họ sẽ biết cân nhắc và quyết định hành động một cách tự giác. Họ không chờ đợi sự hối thúc và không đòi hỏi quyền lợi một cách vô lý. Thế nào là quyền lợi hợp lý hoặc vô lý? Tuyên bố Nhân quyền của Liên Hiệp Quốc có ghi rõ rằng mưu cầu hạnh phúc là nhân quyền căn bản. Khi mình đòi hỏi quyền lợi mà không dấn đạp lên quyền lợi của người khác thì đó là đòi hỏi hợp lý. Khi mình đòi hỏi quyền lợi cho bản thân bằng cách dấn đạp lên quyền lợi của người khác là không hợp lý.

Ví dụ, một người nhân viên đi làm công, họ có quyền đòi hỏi lương bổng phù hợp với công sức họ bỏ ra thì đó là hợp lý. Một người nhân viên công lực, làm việc cho chính phủ tức là đã được chính phủ trả lương, họ có quyền đòi hỏi lương bổng từ chính phủ cho hợp với công sức của họ, nhưng đòi hỏi hối lộ vì lý do lương chính phủ không đủ sống tức là họ dấn đạp lên quyền lợi của người dân, thì đây là “mưu cầu hạnh phúc cá nhân” nhưng không hợp lý.

Sự thật thì con người ta không ai có thể tự chủ 100%, mọi lúc, mọi nơi, mọi trường hợp được. Đơn giản là vì chúng ta là người, không phải là máy cũng không phải là Thánh. Do đó, để giúp cho từng thành viên tự chủ và vượt qua những giây phút yếu mềm trước cám dỗ, luật pháp phải nghiêm khắc và nhân đạo vì luật pháp giúp con người chống lại cám dỗ.

Luật pháp nhân đạo thì sẽ mang lại hạnh phúc, còn luật pháp tàn bạo chỉ làm cuộc sống khổ sở hơn. Rất nhiều người nhầm hiểu rằng luật pháp chỉ làm cho cuộc sống khổ sở hơn, và càng nhiều luật thì càng khổ. Rất nhiều người cho rằng tự do nghĩa là không có sự ràng buộc của luật lệ.

Sự thật là KHÔNG CÓ LUẬT LỆ THÌ KHÔNG CÓ TỰ DO. Ví dụ, nếu như chúng ta sống ở một nơi mà tuyệt đối không có luật lệ gì cả, ai muốn đánh ai thì đánh, ai muốn chém ai thì chém, giết người, cướp của đều không bị luật pháp trừng phạt. Chúng ta có can đảm đi lang thang dạo mát như hiện tại không? Chúng ta có ngủ trong cái nhà cửa kính không? Đương nhiên là không vì chúng ta sợ bị người ta đập cửa kính hoặc đánh giết mình. Hiện tại, chúng ta đi dạo hiên ngang, ngủ nhà cửa kính thoải mái là vì mình tin vào sự bảo vệ của luật pháp. Ai mà giết mình hay đập cửa kính nhà mình thì sẽ bị luật pháp trừng phạt nên mình mới yên tâm mà hiên ngang đi dạo và ngủ nhà cửa kính. Không có luật pháp bảo vệ thì chúng ta đâu có can đảm đi lại thoải mái mà không sợ bị người mạnh hơn giết mình. Rõ ràng là không có luật pháp thì không có tự do, mà chỉ có hỗn loạn.

Vậy thì khi có luật pháp, chúng ta có tự do hay không? Chưa chắc. Vì nếu LUẬT PHÁP BẤT CÔNG VÀ VÔ LÝ THÌ KHÔNG CÓ TỰ DO, MÀ CÓ ÁP BỨC. Nếu như luật cấm chúng ta đi ra đường thì làm sao mà tự do, hoặc nếu luật cấm chúng ta đi vệ sinh thì làm sao chúng ta khỏe mạnh và vui vẻ được. Do đó, muốn có tự do thì điều kiện CẦN là có luật nhưng chưa đủ, điều kiện ĐỦ là luật đó phải công bằng và nhân đạo, phải phù hợp với nhu cầu chính đáng của đa số thành viên trong tập thể. Tập thể đó có thể là một nhóm người, gia đình, lớp học, ngôi trường, công sở, hăng xưởng, thành phố, quốc gia, hiệp hội các quốc gia ...

Trong gia đình, lớp học, công sở, luật lệ được gọi là nội quy. Trong một quốc gia, luật lệ được gọi là luật pháp. Trong hiệp hội các quốc gia, luật lệ được gọi là hiệp ước.

GIA ĐÌNH Vua-Tôi vs Dân Chủ

Có một lần Báo Văn Hoá Thế Giới phỏng vấn tôi, hỏi: “tại sao đa số trẻ em Việt Nam nhút nhát thụ động, còn đa số trẻ em Tây phương rất năng động, tự tin? Có gì sai trong cách dạy con của cha mẹ Việt Nam không?”

Tôi trả lời rằng tôi không có quyền phán xét cha mẹ Việt Nam sai hay đúng, tôi càng không dám đưa ra kết luận là cha mẹ Việt Nam tệ hơn cha mẹ Tây phương. Tôi chỉ có thể so sánh và chỉ ra sự khác biệt giữa hai bên.

1. Nhiều cha mẹ Việt Nam nghĩ rằng chữ “dạy con” chỉ là một, nhưng “dạy con” gồm rất nhiều vấn đề trong đó có giáo dục và kỷ luật. Kỷ luật là tạo ra quy tắc để giúp con biết tự kiểm soát hành vi của bản thân. Giáo dục là giúp con có kiến thức, kỹ năng, tư duy, hiểu được nguyên nhân, kết quả, lý do. Giáo dục là giải thích, trò chuyện, lắng nghe, tìm hiểu, thử nghiệm ... Kỷ luật là thương lượng, cam kết, thưởng và phạt.

Đa số người Việt sinh con ra chỉ tập trung cho con ăn, cho con bú. Còn người Tây phương khi vừa sinh ra đã trò chuyện, chơi đùa với con.

Ông bà ta có câu “Con vào dạ là Mẹ đi tu”, nghĩa là khi con tượng hình trong bụng là Mẹ phải bắt đầu có suy nghĩ thiện, lời nói thiện và hành động thiện vì tín hiệu thần kinh của mẹ truyền cho con. Mẹ nghĩ, nói và làm điều tiêu cực thì con trong bụng cũng nghĩ theo. Đây điều rất quan trọng, là nền tảng giáo dục đầu tiên mà cha mẹ cần phải làm khi con chưa ra đời, rồi khi con ra đời, cha mẹ phải luôn trò chuyện, giải thích dù biết rằng con chưa thể đáp lại.

Cha mẹ cần phải GIÁO DỤC con từ khi con còn trong bụng mẹ, từ lúc con mới chào đời, nhưng chúng ta chỉ có thể KỶ LUẬT khi bé hiểu được quy luật nhân quả.

2. Khi con đến “terrible 2”, tức là tuổi 2 khủng khiếp của trẻ em Tây phương hoặc “khủng hoảng tuổi lên 3” của trẻ em Việt Nam, thì các bé rất bướng bỉnh. Đa số cha mẹ Tây phương hiểu được sự bướng bỉnh này mang tính giai đoạn nên họ không lo lắng.

Ngược lại, đa số cha mẹ Việt Nam, vì thiếu thông tin hoặc kém hiểu biết, nên họ cảm thấy vô cùng lo lắng, bất lực, “Ủa, sao tự nhiên nó bướng vậy, bữa trước nó ngoan mà” hoặc “mới bây lớn mà bướng như vậy thì mai mốt sao mà dạy được” và thế là họ dùng đòn roi để “dạy” con ngoan cho bằng được.

Đối với người lớn thì ném đồ, hét, cắn, đánh người ta . . . là hành động xấu, nhưng trong tâm thức non nớt của một đứa trẻ lên 2 lên 3 thì đó chỉ là hành động, não bé chưa phát triển đủ để phân biệt được xấu tốt. Bé ném vì bé muốn thử sức mình thôi, nhưng cha mẹ lại lầm lẫn là bé bướng bỉnh, hung hăng và hư hỏng. Thế là cha mẹ răn đe và giải thích nhưng chẳng được gì, cha mẹ “buộc” phải đánh vì cha mẹ quá lo lắng.

Cứ mỗi lần bé ném đồ thì bị đánh, cắn ai thì bị mắng, hét cũng bị mắng, đánh ai cũng bị chửi, chạy tới chỗ này bị cản, cầm cái gì cũng bị giật lại ... Tức là mỗi lần “hành động” đều đưa đến kết quả bị đau, bị buồn, bị uất ức.

Sau một thời gian thì tiềm thức của con sẽ rất sợ hành động. Khi lớn lên tiềm thức sợ hành động, ý thức muốn hành động, nhưng tiềm thức sẽ thắng. Chính vì thế trẻ trở nên nhút nhát và thụ động.

Thậm chí, nhiều người lớn trong chúng ta cũng như vậy, đôi khi rất muốn làm điều gì đó nhưng ngại ngại và cuối cùng không làm.

Đa số phụ huynh Việt Nam không trò chuyện giải thích với con ngay từ khi mới chào đời, nhưng lại quát nạt trước khi nào bé phát triển đủ để hiểu. Tức là, đa số phụ huynh Việt Nam giáo dục con quá trễ, nhưng kỷ luật con quá sớm.

Trong hàng trăm hội thảo Kỷ Luật Không Nước Mắt mà tôi đã được hân hạnh phục vụ phụ huynh Việt Nam ở rất nhiều vùng miền và thành phố khác nhau, tôi luôn luôn hỏi “Ai trong quý vị muốn con vâng lời?” thì đa số, đôi khi 100% khán giả đưa tay lên hưởng ứng.

Rõ ràng là đa số phụ huynh Việt Nam muốn con **VÂNG LỜI**. Ngược lại, đa số phụ huynh Tây Phương không muốn con vâng lời mà họ muốn con **HỢP TÁC**.

Mong muốn “**VÂNG LỜI**” và “**HỢP TÁC**” không có ngược nhau, nó chỉ khác nhau thôi. Vâng lời là một chiều, bảo sao nghe vậy, không được hỏi, không được cãi lại. Hợp tác là hai chiều, nghĩa là không hiểu thì hỏi cho tới khi hiểu, hiểu rồi thảo luận cho tới khi đồng ý. Vâng lời là không có chuyện đồng ý hay không, chỉ có tuân thủ, còn hợp tác thì đồng ý mới làm, không đồng ý thì không làm.

Tại sao đôi khi con không vâng lời cũng tốt? Vì đôi khi cha mẹ cũng sai. Con người thì ai cũng có lúc sai. Lúc cha mẹ sai mà con cũng vâng lời thì nguy hại biết chừng nào.

Có vâng lời nghĩa là có ra lệnh, khi cha mẹ ra lệnh mà con không nghe thì cha mẹ quát, mắng, hét, chửi, la rầy, đánh, tát, cho nhịn ăn, không cho đi chơi.... nghĩa là cha mẹ dùng bạo lực.

Rõ ràng cha mẹ trong trường hợp này có là người quyền uy gần như tuyệt đối như thể cha mẹ là vua trong gia đình.

Vua là ai? Vua là người có quyền uy tuyệt đối. Vua luôn luôn đúng, ai nói khác vua là “tự nhiên sai”, không cần lý lẽ gì hết. Chúng ta thường nghe câu “Quân xử thần tử, thần bất tử bất trung. Phụ xử tử vong, tử bất vong bất hiếu.” tạm dịch là Vua bảo chết là phải chết, không thì mang tội tạo phản, cha bảo chết thì phải chết, không thì mang tội bất hiếu. Nghĩa là không cần biết người này có thật sự đáng chết hay không, chỉ cần nghe Vua/Cha bảo chết là chết, không được thắc mắc hỏi han gì cả. Vua/Cha có quyền uy tuyệt đối, trên cả lý lẽ, đạo đức . . . hay bất cứ hệ thống lý luận nào.

Với vai trò là Vua trong gia đình, cha mẹ nói là con phải nghe, cho nên rất nhiều cha mẹ Việt Nam trả lời khi con hỏi, “Mẹ ơi, tại sao con phải làm như thế” thì trả lời “mẹ đã bảo như thế là phải làm như thế, không được hỏi”. Khi con hỏi “Bố ơi, tại sao bố làm như thế” thì bố không ngượng ngừng trả lời “Vì bố là bố nên bố được làm thế”.

Kiểu hành xử Vua-Tôi này hiện hữu khắp nơi trong từng góc ngách của cuộc sống chúng ta. Trong bệnh viện thì Bác sỹ là Vua cho nên khi bệnh nhân hỏi vài câu thôi là bác sỹ gắt gỏng ngay “Tôi là bác sỹ hay chị là bác sỹ”. Trong lớp học Thầy cô giáo là Vua, cho nên nếu học sinh vô tình hỏi điều gì mà Thầy cô khó trả lời, ngay lập tức “Em chơi tôi, đúng không? Em là học sinh cá biệt”. Vậy thì ngoài đường ai là vua? Công an giao thông chặn người đi đường và không chịu trả lời tại sao. Trong trong công sở ai là vua? Nhân viên hành chánh làm việc với thái độ hách dịch, nạt nộ, ban phát thay vì phục vụ. Tới độ mà thời nay người ta hay nói từ nhân viên hành chính là “hành là chính” chứ không còn là phục vụ nữa rồi.

Đương nhiên, ở bất cứ tập thể nào cũng có người tốt người xấu. Chúng ta hiểu rõ và từng gặp những người Bác sỹ tốt, Thầy cô giáo tốt, Công an tốt, Nhân viên hành chính tốt. Song, cái loại Công an vua, Bác sỹ vua, Thầy cô giáo vua, Bảo mẫu vua, Nhân viên hành chính vua, thậm chí bảo vệ, giữ xe, bán hàng cũng vua . . . chúng ta gặp nhan nhản khắp nơi.

Đây là sự thật đau lòng của xã hội Việt Nam. “Lỗi tại ai?” Lỗi tại rất nhiều người, nhưng chắc chắn là trong đó có sự đóng góp của chính từng con người trong gia đình, xã hội và cộng đồng của chúng ta. Chúng ta đã vô tình hoặc cố ý tham gia hiện trạng đau lòng này. Tôi hiểu rằng đọc đến đây, nhiều người đã vô cùng bức xúc, nhưng xin hãy dần lòng mà suy nghĩ lại.

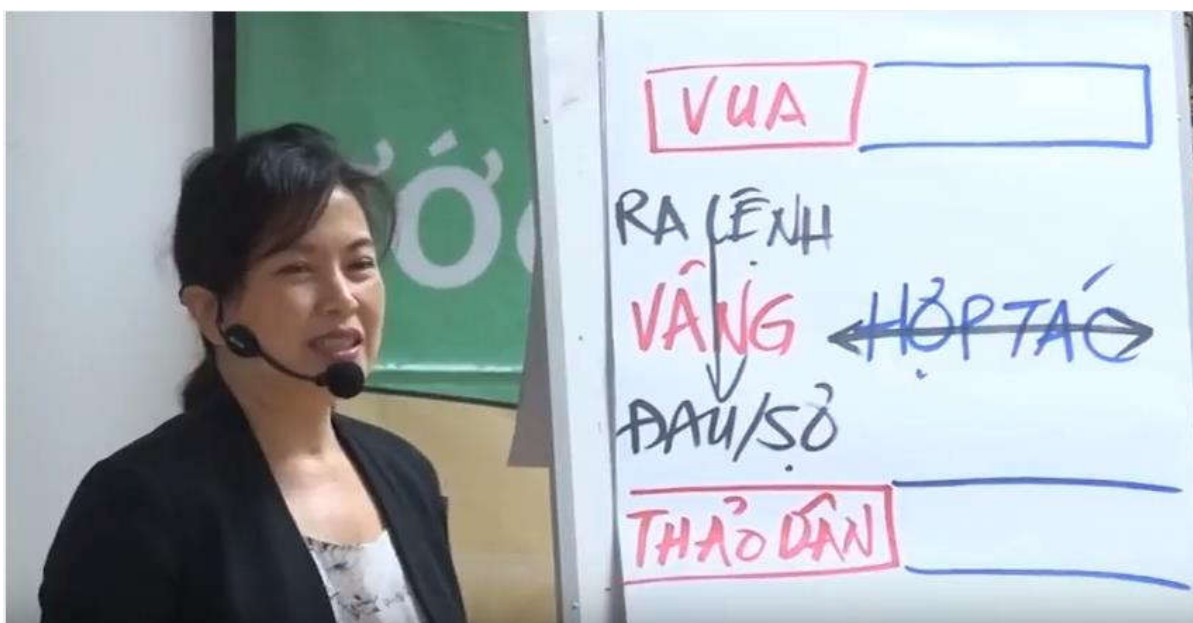
Chính từng con người chúng ta khi bị nạt nộ, hạch sách đã không lên tiếng, thậm chí còn hạ mình năn nỉ nhiều thêm. Tức là chúng ta vô tình đồng ý với thái độ phục vụ sai trái đó dù trong lòng rất tức tối. Thái độ “thượng đội hạ đạp” hiện hữu khắp nơi trong cuộc sống của chúng ta. Một người bị hạch sách bởi nhân viên hành chính, họ hạ mình năn nỉ (thượng đội), rồi về đến cơ quan, họ nạt nộ nhân viên (hạ đạp), hoặc về đến nhà thì quát mắng con cái (hạ đạp).

Rất nhiều người trong chúng ta, trong đó cũng có tôi khi chưa được học về những điều này, khi ở trong thế “thượng” thì chúng ta “đạp” người xung quanh mà không cần biết họ buồn hay khổ tới mức nào, và khi ở trong thế “hạ” thì chúng ta “đội” mà không cần quan tâm đến danh dự hay phẩm chất cá nhân.

Tại sao? Có rất nhiều lý do, nhưng một trong những lý do lớn nhất là vì bao nhiêu thế hệ rồi, tổ tiên rồi tới ông bà rồi tới cha mẹ đã dạy dỗ chúng ta theo kiểu Vua-Tôi. Chúng ta lớn lên trong gia đình Vua-Tôi suốt 18 năm đầu đời, trong lớp học Vua-Tôi suốt 12 năm, thì làm sao mà chúng ta không quen thuộc với lối hành xử Vua-Tôi. Rồi vào công sở, gặp sếp Vua-Tôi, thì “quá tuyệt”, thói quen Vua-Tôi ngay lập tức được áp dụng triệt để, và khi thành sếp thì “càng tuyệt vời hơn”, chúng ta từng làm “tôi” thì bây giờ phải làm “vua” cho thoả mãn.

Khi còn bé, nhiều trẻ em bị bạo hành, khi lớn lên đa số trẻ này sẽ bạo hành người khác. Khi đi làm dâu, rất nhiều người bị Mẹ chồng hành hạ, đa số những người này khi trở thành Mẹ chồng, lại tiếp tục hành hạ con dâu. Sự tiếp nối này diễn ra cho tới bao giờ?

Sự thật là, trong quá trình tiến hoá của văn minh nhân loại, chúng ta sẽ thấy là dần dần, người ta hiểu được cách hành xử Vua-Tôi là vô lý, đầu tiên một thiểu số xuất sắc hiểu ra, và hành xử khác đi. Dần dần, đa số người ta hiểu ra rồi cũng hành xử khác đi.

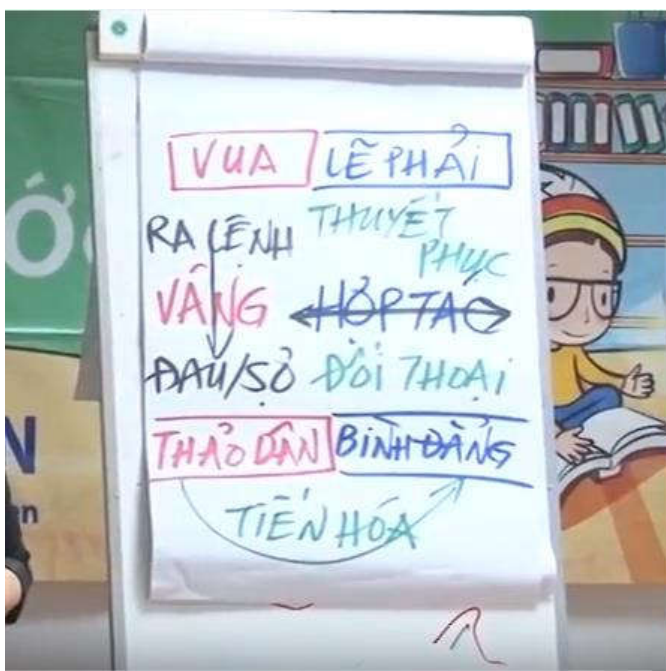
Vậy thì, chúng ta cần làm gì với công an vua, bác sĩ vua, nhân viên hành chính vua . . .? Chúng ta phải lên tiếng một cách ôn hoà, với lòng cảm thông cho sự khó khăn của họ nhưng không dung túng cho sự sai trái của họ.

Nếu bác sĩ, công an, nhân viên hành chính...mà hạch sách chúng ta là họ sai, nhưng sự im lặng của chúng ta khiến sự sai trái đó tiếp tục diễn ra, cho nên ta cũng sai. Vấn đề là: tại sao ta im lặng? Bởi vì chúng ta lớn lên bởi cách giáo dục Vua-Tôi trong gia đình, vô tình chúng ta bị biến thành “thảo dân chuyên nghiệp”.

Nếu ta dạy con với kiểu giáo dục Vua-Tôi, các con quen khúm núm, im miệng trong nhà, thì ra đường gặp công an vua, bác sỹ vua, nhân viên hành chánh vua . . . con cũng sẽ khúm núm, e dè. Và, những người “vua” vô lý đó sẽ chà đạp con chúng ta mãi mãi. Hãy cho con chúng ta biết cách tự bảo vệ mình, bằng cách lên tiếng một cách hiên ngang không sợ hãi nhưng ôn hoà và lễ phép.

Một đứa trẻ nói rằng “Cô giáo ơi cô dữ như bà chẳng” là vô lễ. Nhưng một đứa trẻ nói rằng: “Thưa cô giáo, đánh mắng học sinh là vi phạm nội quy nhà trường và quy định của nhà nước.” thì không có gì là vô lễ.

Một đứa trẻ nói là “Bố ơi, bố hung hăng như côn đồ” là vô lễ nhưng nếu đứa trẻ hỏi rằng “Bố ơi tại sao bố không cho con đánh em, mà bố lại đánh con?” cũng không có gì vô lễ.

Khi bị công an giao thông dừng xe thì mình có trách nhiệm hỏi “Tôi phạm luật gì?”

Thứ nhất là nó giúp mình không vô tình phạm luật lần sau, thứ hai là nó không dung túng cho việc công an dừng xe mà không có lý do chính đáng.

Công an, bác sỹ bệnh viện công, nhân viên hành chính không có quyền nạt nộ công dân, họ có trách nhiệm phục vụ chứ họ không có ban phát cho công dân. Họ nhận lương từ chính phủ, và chính phủ thì lấy thuế của công dân để phát lương cho họ. Nghĩa là, tiền lương của công an, nhân viên hành chính, bác sỹ bệnh viện công là từ tiền thuế của người dân. Nói một cách khác, chính người dân trả lương cho họ để được họ phục vụ thì đâu có lý do gì họ có quyền hành xử như kiểu ban phát được.

Do đó, khi hiểu được sự thật này thì chúng ta có trách nhiệm lên tiếng cho cách hạch sách ban phát của nhân viên công lực, công an, hành chính, trường học, bệnh viện công...

Với công an: “Anh cho tôi biết tôi phạm luật gì?” “Anh à, tôi hiểu anh có trách nhiệm bắt tội phạm, nhưng anh không có quyền nạt nộ hay xúc phạm công dân.”

Với bác sỹ, điều dưỡng: “Tôi hiểu công việc ở bệnh viện rất nhọc nhằn, tôi mang ơn bác sỹ/điều dưỡng, nhưng điều đó không có nghĩa là quý vị có quyền hạch sách nạt nộ bệnh nhân.”

Với nhân viên hành chính: “Cô lãnh lương từ tiền thuế của tôi, tôi không xin xỏ gì cô. Mong cô hãy làm đúng trách nhiệm của mình”.

Tất cả chúng ta đều muốn có một xã hội tốt đẹp, thì mỗi người trong chúng ta phải gánh lấy cái trách nhiệm lên tiếng với những “con sâu làm rầu nồi canh” trong xã hội. Chúng ta có quyền lên tiếng và chúng ta có trách nhiệm lên tiếng thì xã hội đầy rẫy Vua-Tôi hiện tại mới mong có ngày trở thành xã hội bình đẳng và hợp tác.

Trong hệ thống HỢP TÁC, thì rõ ràng là nếu cha mẹ ra lệnh thì ai thềm hợp tác, do đó cha mẹ phải thuyết phục và đối thoại 2 chiều. Cha mẹ phải biết lắng nghe và con có quyền đặt câu hỏi, lên tiếng và chỉ ra điểm sai của cha mẹ. Quá trình này chỉ đi đến kết quả khi tất cả mọi người COI TRỌNG LỄ PHẢI chứ KHÔNG SỢ HÃI QUYỀN LỰC mà làm bậy. Nếu lễ phải là trên hết thì mọi người đều BÌNH ĐẲNG trước lễ phải và pháp luật, chứ không có ai được đứng trên pháp luật như Vua.

Sự khác biệt giữa hệ thống Vua-Tôi và hệ thống bình đẳng là trong hệ thống Vua-Tôi, vua ra luật lệ để cai trị dân đen, nhưng vua quan đứng trên pháp luật. Vì vậy, vua quan sẽ chẳng bao giờ hiểu được luật vua đưa ra làm cho người dân bức bối, nhọc nhằn và khổ sở đến mức nào. Vì vậy, trong hệ thống Vua-Tôi luật càng nhiều thì đời sống càng khổ sở, do đó người ta không thích theo luật, vua quan nguy hiểm là ý thức kém nên không biết tự giác theo luật.

Ngược lại, trong hệ thống bình đẳng, vì mọi người đối thoại thuyết phục lẫn nhau nên một bộ luật muốn ra đời thì phải có sự đồng thuận của đa số. Tại sao người ta đồng ý với luật đó? Vì người ta hiểu rằng luật này làm cho đời sống họ sung sướng hơn, họ tự giác đồng ý và tuân thủ luật đó.

Ví dụ,

Trường hợp 1: Nếu chúng ta đi đến một nơi có 2 ngã tư, ngã tư thứ nhất không có đèn hiệu giao thông, mọi người đi lộn xộn, và ngã tư thứ hai thì có đèn hiệu giao thông nên mọi người đi trật tự. Chúng ta sẽ chọn ngã tư thứ 2 vì nó trật tự thì an toàn và dễ dàng hơn.

Trường hợp 2: Nếu chúng ta đến một nơi khác, cũng có 2 ngã tư. Ngã tư thứ nhất không có đèn hiệu giao thông, mọi người đi lộn xộn, nhưng ngã tư thứ 2 thì không có đèn giao thông mà có một anh công an giao thông. Anh này, chỉ cho người có tiền hoặc quen biết đi qua, nhưng lại làm khó dễ người không có tiền và không quen biết. Chúng ta có chọn ngã tư thứ 2 không? Không bao giờ, chúng ta thà chọn ngã tư thứ nhất lộn xộn, chứ chúng ta không muốn bị hạch sách.

Hai ví dụ trên đây cho chúng ta thấy sự khác biệt giữa luật & lệ. Đèn giao thông là luật nhưng nó công bằng, nó làm đời sống sung sướng hơn, người ta tự nhiên chọn nó. Còn anh công an giao thông là đại diện cho luật nhưng bất công, nó làm cho người khổ sở hơn, nên người ta tránh.

Về bản chất, luật phải làm cho đời sống sung sướng hơn, đó mới là luật. Còn ở nơi nào mà luật làm đời sống khổ sở hơn, thì đó không phải là luật, đó là lệ và sự lạm hành của quan chức.

Tại sao Vua quan lại có thể lạm hành và đứng trên pháp luật? Vì vua có khả năng ban phát và khả năng trừng phạt.

Trong hệ thống Vua-Tôi, học trò phải mang ơn Thầy vì Thầy ban phát kiến thức và có thể trừng phạt bằng trừ điểm hoặc đuổi học, bệnh nhân phải mang ơn Bác sỹ vì bác sỹ ban phát sự chữa bệnh và có thể trừng phạt bằng từ chối chữa bệnh, nhân viên phải mang ơn sếp vì sếp ban phát công việc và tiền lương, và có thể trừng phạt bằng trừ lương hoặc đuổi việc.

Song, trong hệ thống bình đẳng, Thầy cũng phải mang ơn trò vì không có trò thì Thầy dạy cho ai, Thầy dạy một căn phòng trống với đồng bàn ghế chẳng? Bác sỹ cũng phải mang ơn bệnh nhân, vì không có bệnh nhân thì chẳng có ai cần bác sỹ, có ai không bệnh mà vào bệnh viện tìm bác sỹ không? Sếp lại càng phải mang ơn nhân viên vì không có nhân viên, không có sếp nào làm hết việc của nhân viên được.

Trở lại hệ thống Vua-Tôi, không có trò có ai cần Thầy không? Không. Trong hệ thống Vua-Tôi, không có bệnh nhân, có ai cần bác sỹ không? Đương nhiên không. Không có nhân viên, có sếp nào làm hết việc của hàng ngàn nhân viên không? Cũng không. Nhưng tại sao, trong hệ thống Vua-Tôi, người ta không công nhận ơn nghĩa của học trò, bệnh nhân và nhân viên. Đơn giản là vì khi người ta kém văn minh người ta không nhận ra được bản chất tự nhiên của sự vật một cách rõ ràng.

Từ hệ thống Vua-Tôi sang hệ thống Bình đẳng là một quá trình tiến hoá tự nhiên của văn minh nhân loại. Loài người đã trải qua một quá trình tiến hoá rất dài. Từ xa xưa lắm, tổ tiên của chúng ta là vượn người ở Châu phi. Lúc đó họ chỉ biết hái lượm, nhưng bắt đầu đi bằng hai chân. Hệ thống xã hội là bầy đàn. Vượn người đầu đàn chưa chắc là con thông minh nhất, nhưng là con mạnh nhất, to tiếng nhất và hung hăng nhất. Vượn người đầu đàn bảo vệ cho đàn, sẵn sàng cắn chết bất cứ thành viên nào không tuân thủ.

Dần dần, vượn người tiến hoá thành người Thượng cổ. Họ bắt đầu biết săn bắn, trồng trọt, và hình thành xã hội thị tộc bộ lạc, nơi mà quyền lợi và danh tiếng của gia đình và bộ tộc là trên hết. Con người không có quyền có hạnh phúc cá nhân, suy nghĩ cá nhân. Người ta sẵn sàng giết chết bất cứ thành viên nào nếu như cần thiết để bảo vệ tiếng tăm và quyền lợi của bộ tộc.

Sau đó, người Thượng cổ tiến hoá thành người Trung cổ và hình thành xã hội phong kiến phân quyền, nơi mà quyền lực phân chia giữa các lãnh chúa. Các lãnh chúa cai trị vùng đất nhỏ bé xung quanh toà lâu đài của mình, họ thường xuyên đánh nhau để giành giật đất đai, nô lệ và tài sản.

Người dân do quá thống khổ nên khi họ “tiến hoá” hơn, họ ủng hộ một lãnh chúa mạnh nhất để thống nhất giang sơn và lập nên xã hội phong kiến tập quyền tức là mọi quyền lực tập trung vào một ông vua. Vua có quyền lực tuyệt đối trên một vùng đất rộng lớn. Người ta bắt đầu đưa ra nhiều học thuyết, triết lý để “nhồi sọ” con người trung thành tuyệt đối với vua. Câu nói “Quân xử thần tử, thần bất tử bất trung” hay là “báo đền ơn Vua, nợ nước” cho thấy con người là công cụ của Vua, chứ không phải là một thực thể độc lập.

Khi khoa học kỹ thuật phát triển, thông tin và giáo dục đại chúng phát triển hơn con người nhận ra rằng khi Vua có quyền lực tuyệt đối thì vua sẽ tham lam và lạm quyền, và thực tế là trong xã hội Vua-Tôi tham nhũng và lạm quyền tràn lan. Do đó con người tiếp tục tiến hoá và thành lập xã hội Dân Chủ, nơi mà con người được công nhận là một thực thể độc lập và thiêng liêng, họ không phải là công cụ của một hệ thống tư tưởng nào. Họ có quyền suy nghĩ và hành động đúng theo lương tâm và chọn lựa của cá nhân.

Trong hệ thống Dân Chủ, giáo dục là điều vô cùng quan trọng vì nó giúp cho người biết suy nghĩ đúng đắn và đi đến chọn lựa đúng đắn. Nếu giáo dục không đạt được điều này, với suy nghĩ và chọn lựa độc lập, con người ta dễ dàng làm lẫn với ích kỷ và tự tôn.

Sự khác biệt giữa hệ thống Vua-Tôi & Dân Chủ là như thế nào?

Trong Vua-Tôi, vua quan có tất cả, người dân không có gì cả. Trẻ em được giáo dục là phải mang ơn vua vì vua ban cho đất đai, của cải. Vua đại diện được trời ban cho sứ mệnh dẫn dắt người dân với quyền lực tuyệt đối, bao trùm rộng khắp. Người dân, gọi là “con dân”, tức là vua là cha mẹ của dân. Vua làm ra luật lệ và dân chỉ có tuân thủ, không được ý kiến, không được bàn thảo hay từ chối.

Chúng ta không thể từ chối sự thật là vua là người, tức là có tình cảm, có gia đình, do đó khi vua đưa ra luật lệ thì luật đó sẽ chỉ để phục vụ cho quyền lợi của vua và gia đình dòng tộc của vua. Làm sao có chuyện vua ra luật mà hại cho bản thân vì quyền lợi của người dân. Vì vậy, trong xã hội Vua-Tôi, luật càng nhiều thì người dân càng thống khổ, càng ngọt ngào.

Cách duy nhất để có thay đổi quyền lực là lật đổ vua. Mỗi lần lật đổ là có đổ máu, loạn lạc, trả thù, tù tội. . . Người dân khổ sở vì con mất cha, vợ mất chồng, trẻ con không tới trường được, chợ búa không hoạt động được, nhà máy không sản xuất được, vật giá leo thang, cơn đồ hoành hành . . . một thời gian rồi ông vua mới từ từ ổn định lại xã hội. Còn vua quan cũ thì mất quyền, mất tiền, mất mạng hoặc mất đất dung thân. Dòng họ Lý khi bị nhà Trần thay thế phải bôn ba sang tận Hàn Quốc, hơn 1000 năm thì con cháu mới tìm về lại được quê cha đất tổ, nhưng họ cũng không còn nói được Tiếng Việt nữa.

Ngược lại, sự thay đổi quyền lực trong xã hội Dân Chủ rất ôn hoà, theo định kỳ người dân đi bầu phiếu thì một chính phủ mới được trao quyền, không có loạn lạc, cũng chẳng có đổ máu. Những người trong chính phủ cũ vẫn là công dân bình thường, họ không còn trong chính quyền nhưng họ vẫn được sống thanh thoi. Tức là họ chỉ mất chức chứ không mất quyền, không mất tài sản, không mất mạng cũng chẳng mất đất dung thân.

Trong xã hội Dân Chủ, người dân bỏ phiếu để quyết định ai sẽ đại diện cho họ vào chính phủ, và luật lệ nào mà chính phủ có thể ban hành. Tức là người dân trao quyền cho chính phủ chứ không phải như trong hệ thống Vua-Tôi, dân không có một quyền lực nào. Và nếu chính phủ hành xử không đúng như lời hứa lúc tranh cử thì họ sẽ bị bầu phiếu ra khỏi chức vụ ở nhiệm kỳ sau.

Hệ thống Dân Chủ hợp lý hơn Vua-Tôi ở nhiều khía cạnh. Thứ nhất là trong cả hai hệ thống người dân đều phải đóng thuế, nhưng trong Vua-Tôi họ vừa phải đóng thuế nuôi vua mà họ phải mang ơn vua. Khi vua mới lật đổ vua cũ thì ông ta cũng là vua thôi, ông cũng đưa ra luật lệ ưu tiên cho gia đình và dòng tộc của mình, rất ít vua đặt quyền lợi của người dân lên trên dòng tộc mình.

Trong xã hội Dân Chủ, chính phủ hiểu rõ rằng họ được người trao quyền bởi tấm phiếu của người dân chứ họ không tự nhiên có quyền. Họ được người dân nuôi sống vì không có người dân làm việc và đóng thuế, chính phủ lấy tiền đâu mà hoạt động. Vì vậy, nếu chính phủ muốn ban hành luật lệ không vì lợi ích của người dân thì sẽ không được bầu vào nhiệm kỳ tiếp theo. Chính phủ Dân Chủ, không có quyền đàn áp người dân như vua, mà phải dùng lý lẽ hợp với hiến pháp để thuyết phục người dân.

Rõ ràng là khi con người văn minh hơn họ hiểu được lý lẽ thấu đáo hơn, và họ xây dựng xã hội tiến hoá hơn và hiệu quả hơn cho người nắm quyền lẫn người dân.

Xã hội Dân Chủ chỉ có thể hoạt động hiệu quả khi từng từng thành viên có tinh thần tự chủ và trách nhiệm với xã hội. Muốn từng thành viên tự chủ thì luật pháp phải nghiêm khắc nhưng cũng rất nhân đạo, và phải cho người ta thời gian để tìm hiểu và làm quen.

Trong gia đình, luật pháp là quy tắc, nhân đạo là tình thương, và thời gian có nghĩa là mọi việc đều phải báo trước, và nhắc nhở thì phải nhiều lần. Với bé có trí nhớ tốt, nhiều lần có thể là 3 lần, nhưng với bé trí nhớ không tốt, thì nhiều lần có thể là 10 lần, 20 lần, 30 lần. Con người không ai giống ai, chúng ta không thể đòi hỏi bé có trí nhớ không tốt phải theo tiêu chuẩn như bé bẩm sinh đã có trí nhớ tốt được

Chương #5

KLKNM VÀ VAI TRÒ CỦA LUẬT LỆ

Khi tôi trình bày chương trình KLKNM, tôi hỏi phụ huynh “có nên thi đua, xếp hạng nhất nhì ba giữa các thành viên trong gia đình để khuyến khích sự cố gắng hay không?”

Khi tôi trình bày chương trình KLKNM, tôi hỏi phụ huynh “có nên thi đua, xếp hạng nhất nhì ba giữa các thành viên trong gia đình để khuyến khích sự cố gắng hay không?” hầu hết mọi người đều đưa tay lên tán thành. Song, quan điểm của tôi là không nên. Vì sao? Vì đó là cách làm việc dựa trên tinh thần Thắng-Thua (WIN-LOSE). Bạn có đồng ý rằng không thể có hạng nhất nếu như không có hạng nhì và hạng ba, không thể có người thắng nếu như không có người thua không?

Triết lý sâu xa của Thắng-Thua là “tôi chỉ thắng vì anh thua”, “tôi chỉ hơn vì anh kém” “tôi chỉ được vì anh mất”, “tôi chỉ có vì anh không” do đó “tôi chỉ vui vì anh buồn”, tôi chỉ sướng khi anh khổ” cho nên khi “anh sướng, tôi tự nhiên khổ”

Ví dụ, rất nhiều người, đang sống vui vẻ hạnh phúc, họ cảm thấy mình không thiếu thốn tinh thần hay vật chất gì cả. Một hôm, hàng xóm xây nhà, họ bỗng nhiên thấy nhà họ trở nên nhỏ bé, lụp xụp, và cần được xây lại. Nhưng nếu họ không có tiền xây nhà, họ sẽ cảm thấy vô cùng đau khổ, tủi thân cho mình, trong khi trước khi hàng xóm xây nhà, họ không hề cảm thấy khổ với cái nhà hiện tại. Tức là, người ta sướng là tự nhiên mình khổ, chuyện người ta có cái nhà mới không làm cái nhà mình nhỏ lại, nhưng mình cảm thấy nó nhỏ hơn người ta rồi mình đau khổ. Lòng ghen tỵ làm chúng ta khổ một cách vô lý. Đây là lý do tại sao người ta ganh tỵ và hại lẫn nhau, và cũng là cốt lõi của tinh thần Thắng-Thua.

Chúng ta nên đi theo tinh thần Cùng Thắng (WIN-WIN), nghĩa là anh thắng thì tôi cũng thắng, anh sướng tôi cũng sướng, anh và tôi cùng nhau thành công. Sự khác biệt giữa tinh thần Cùng Thắng và Thắng-Thua là: Thắng thua là so sánh các thành viên trong cùng một tập thể, cùng thắng là so sánh từng thành viên với mục tiêu của người đó, hoặc so sánh từng thành viên với một tiêu chí chung.

Ví dụ: Nếu bạn có hai đứa con, bé 3A làm bài được 3 điểm, bé 7B làm được 7 điểm. Nếu theo tinh thần Thắng-Thua thì 7B thắng, 3A thua, cho nên 7B được thưởng, 3A không được thưởng. Vậy thì 7B có ngu dại gì mà giúp 3A tăng điểm không? Đương nhiên là không, vì như vậy thì 3A điểm cao hơn 7B, 7B sẽ mất phần thưởng. Bé 7B là người chứ đâu phải là Thánh mà biết hy sinh cao thượng. Và khi 7B không giúp 3A, 3A có thương 7B không? Bé 3A là người chứ có phải Phật đâu mà biết tình yêu vô điều kiện một cách tuyệt đối.

Có phụ huynh nói là chuyện này không xảy ra, “tôi dạy con tôi yêu thương đùm bọc nhau, chúng luôn giúp đỡ nhau”. Đúng là có nhiều trường hợp thưởng kiểu này, các con vẫn giúp nhau, nhưng vẫn có đứa không giúp nhau. Chúng ta thấy anh chị em thương nhau, và chúng ta cũng chứng kiến anh chị em ganh ghét và hãm hại nhau là chuyện thường gặp.

Ngược lại, nếu chúng ta theo tinh thần cùng thắng thì, chúng ta sẽ không thưởng vì cao điểm hơn, chúng ta sẽ thưởng theo tiêu chí là đạt được mục tiêu thì sẽ được thưởng.

1. Vì 3A kém nên mục tiêu của 3A sẽ là 3 điểm, khi 3A đạt được 3 điểm thì được thưởng, nhưng nếu mục tiêu của 3A là 5 điểm thì 3A không được thưởng.
2. Vì 7B giỏi nên mục tiêu của 7B là 7 điểm, khi 7B đạt 7 điểm thì được thưởng, nhưng nếu mục tiêu của 7B là 10 thì 7B không được thưởng.

Trong cả 2 trường hợp này, A và B đều được thưởng hoặc không được thưởng hoàn toàn do kết quả cá nhân không bị ảnh hưởng bởi sự so sánh với người khác. Khi quyền lợi của mỗi bé không bị ảnh hưởng bởi điểm của bé kia thì chúng mới không ngại ngần giúp nhau cùng tiến bộ.

Tinh thần Thắng-Thua so sánh 3A & 7B thì rất bất công vì nếu 3A sinh ra đã có di truyền kém hơn thì 3A đâu có lỗi gì, có cố gắng bao nhiêu thì cũng không thể thay đổi di truyền, chỉ vì bị so sánh với 7B mà 3A cứ thường xuyên bị không thưởng, dần dà 3A cảm thấy mình kém cỏi, không còn ý chí phấn đấu nữa. Mặt khác, 7B cũng chưa chắc là sung sướng hoàn toàn, vì sự so sánh vô lý này, 7B ngỡ rằng mình tài giỏi quá mức, dần dà có thể trở thành người tự tôn, tự mãn không cố gắng vươn lên. Kết quả là cả hai đều sẽ kém thành công hơn khi trưởng thành.

Ngược lại, trong tinh thần cùng thắng, 3A lên điểm hay xuống điểm không ảnh hưởng đến phần thưởng của 7B, cho nên 7B mới không ngại ngùng giúp 3A. 3A sẽ học hỏi tốt hơn, phấn khởi để cố gắng hơn, 7B sẽ không hoang tưởng về sự “vĩ đại” của mình nên vẫn tiếp tục cố gắng. Kết quả là cả hai cùng tiến bộ, cũng có nghĩa là cùng thắng.

Hành xử cùng thắng là cùng nhau đạt tiêu chí chung, hoặc chỉ cố gắng đạt mục tiêu của mình, không so đo tính toán hay ganh tỵ với thành công của người khác, cho nên môi trường làm việc sẽ không có tố cáo lẫn nhau mà chỉ là cùng nhau cố gắng hoặc từng người cố gắng riêng mình thôi, chứ không bận rộn ganh tỵ với người khác.

Hành xử theo tinh thần Thắng-Thua là đạp người ta xuống để mình ngoi lên, cho nên chúng ta thấy hiện thực xã hội đau lòng là trong những công ty mà họ thưởng nhân viên qua thi đua thành tích, thì môi trường làm việc rất là căng thẳng, nhân viên không giúp đỡ nhau, chỉ toàn là đâm thọc và tố cáo lẫn nhau thôi.

Chính vì thế sự xếp hạng thi đua, theo tinh thần Thắng-Thua, sẽ khiến cho tập thể mất đoàn kết, chia rẽ, và tập thể đó sẽ đi xuống. Khi mình ở trong một tập thể đi xuống thì mình có đang lên cũng sẽ bị tập thể đó kéo xuống theo.

Muốn có Win-Win thì phải có quyền lợi khác nhau để bổ sung và hợp tác. Khi 2 người có quyền lợi giống nhau thì cách duy nhất là đối đầu, giành giật hoặc chia chác, và nếu chia không đều thì cũng xung đột. Ví dụ: nếu chúng ta có một giỏ đào, 4 trái chín mọng thì mềm, ngọt và thơm, 4 trái vừa chín thì giòn, chua và ít thơm hơn. Nếu cả hai chị em đều thích trái chín mọng mà thôi, thì mỗi người chỉ được 2 trái, 4 trái chín tới vứt đi. Nhưng nếu người chị thích trái chín mọng, người em thích trái chín tới, thì mỗi người được 4 trái. Rõ ràng là trường hợp sau có lợi hơn trường hợp trước nhiều. Muốn có quyền lợi khác nhau thì phải suy nghĩ khác nhau. Muốn có suy nghĩ khác nhau thì phải có môi trường Dân Chủ.

Trong hệ thống Vua-Tôi, người ta suy nghĩ một chiều, vua bảo suy nghĩ ra sao thì tôi phải suy nghĩ như vậy. Nho giáo ra đời là để phục vụ cho nền phong kiến của người Hán, và dần dần lan ra khắp châu Á. Nho giáo ràng buộc người ta từ trong tư tưởng, suy nghĩ khác với vua là tạo phản, chứ đừng nói tới hành động khác ý vua. Trong hệ thống Vua-Tôi độc tài, lẽ phải nằm trong tay người mạnh, người trên, người giàu, người quyền thế, nên mới có câu “con ong, cái kiến khó kêu Trời vì ngắn cổ”, người nghèo, yếu, thấp kém thì bị đàn áp, chà đạp.

Còn trong hệ thống Dân Chủ, người ta văn minh hơn, tiến hoá hơn, người ta hiểu và tôn trọng lẽ phải. Họ tôn trọng nhân quyền căn bản đó là suy nghĩ độc lập của từng cá nhân. Mỗi người có quyền suy nghĩ và có quan điểm khác biệt, theo nhiều chiều và nhiều hệ tư tưởng khác nhau.

Như vậy, trong xã hội có nhiều luồng tư tưởng, có nhiều quan điểm khác nhau, nên khi cần giải quyết vấn đề gì, họ có thể chọn luồng suy nghĩ nào hợp lý nhất để giải quyết vấn đề đó. Ngược lại, trong hệ thống mang tính Vua-Tôi độc tài, trong xã hội chỉ có một luồng tư tưởng, phải suy nghĩ, phát biểu và hành động theo lẽ phải, thì đến khi gặp vấn đề, họ không có lựa chọn nào tốt hơn là dùng luồng tư tưởng và quan điểm duy nhất đó mà thôi. Do đó, kết quả trong Vua-Tôi không thể tốt đẹp bằng kết quả trong Dân Chủ được.

Trong hệ thống Vua-Tôi, suy nghĩ khác biệt, quan điểm đối lập là nguồn gốc của xung đột, mâu thuẫn. Khi vua thấy tôi suy nghĩ khác đi, Vua sợ hãi là tôi sẽ tạo phản, Vua sẽ trừng phạt. Đến khi Vua suy yếu, thì tôi lật đổ vua để xây dựng một triều đại mới. Nhưng triều đại mới này cũng vẫn là hệ thống Vua-Tôi, họ lại tiếp tục suy nghĩ một chiều và trừng phạt suy nghĩ trái chiều. Do đó, mọi triều đại đều là ban đầu hùng mạnh, dần dần suy yếu, rồi bị lật đổ, triều đại khác lên, lại tiếp tục ban đầu hùng mạnh, sau đó suy tàn . . . Sự vô lý này kéo dài đến cả hơn một ngàn năm, cho đến khi con người văn minh và tiến hoá hơn, họ mới dần dần thấy được sự vô lý này và chuyển sang một hệ thống mới đó là hệ thống Dân Chủ.

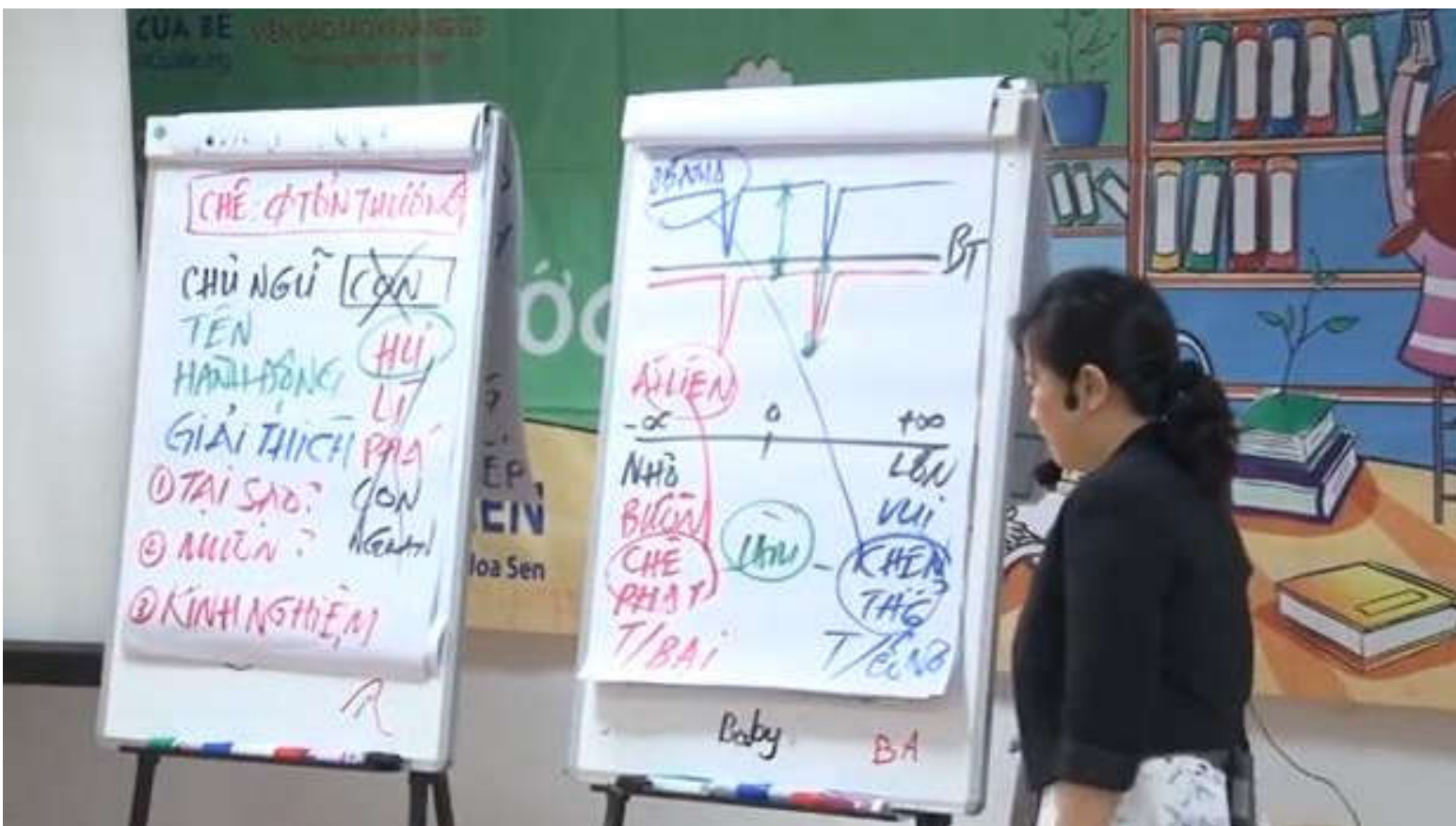
Khi tổng thống đầu tiên của Mỹ, ông Washington, rời bỏ quyền lực tổng thống và giao lại cho người kế nhiệm, thì ông Vua ở Anh Quốc nói rằng “Hắn ta điên rồi. Hắn sẽ phải trả giá cho sự ngu ngốc của mình”. Vua Anh thốt lên như vậy vì ông ta vẫn còn bị bó hẹp trong tư tưởng chậm tiến Vua-Tôi, vì trong cái khuôn khổ này, mất quyền lực là mất tất cả, tiền bạc, tài sản, địa vị, mất đất dung thân, thậm chí mất mạng. Vì vậy, vua không còn cách nào khác hơn là khư khư giữ lấy quyền lực bằng mọi giá.

Ngược lại, trong hệ thống Dân Chủ, suy nghĩ khác biệt, quan điểm đối lập là nguồn gốc của sáng tạo đột phá. Vì con người ta văn minh và tiến hoá hơn, họ hiểu rõ bản chất của sự việc hơn: đó là trong xã hội, có nhiều luồng suy nghĩ khác nhau, có nhiều quan điểm và lập luận khác nhau là cơ hội để có sự chọn lựa. Họ sẽ chọn luồng suy nghĩ hợp lý nhất để giải quyết từng vấn đề. Vì vậy, xã hội Dân Chủ khuyến khích sự hiện diện của nhiều tư tưởng khác nhau, vì càng có nhiều thì lựa chọn càng dễ dàng hơn. Trong xã hội Dân Chủ, người dân suy nghĩ độc lập, và chính phủ có nhiều lựa chọn.

Ví dụ: Có hai người chia nhau chai nước. Nếu theo lối Vua-Tôi độc tài, hai người bị buộc phải suy nghĩ theo một lề lối mà thôi, cho nên cả hai cùng thấy “quyền lợi” chỉ có nghĩa là nước để uống. Cả hai sẽ chia đôi phần nước, chia không đều thì sẽ xung đột, và vứt cái vỏ chai.

Nếu theo Dân Chủ, hai người không bị ràng buộc tư tưởng, họ sẽ suy nghĩ khác nhau. Người A thì thấy “quyền lợi” là nước để uống, nhưng Người B thì thấy “quyền lợi” chai để tái chế. Hai người này không cần phải chia chác, cũng không cần phải tranh đoạt vì đối với A, chai là đồ bỏ, B lấy chai không ảnh hưởng gì đến quyền lợi của A. Ngược lại, với B, nước không quan trọng, A lấy nước, B không quan tâm.

BIỂU ĐỒ TINH THẦN

Chúng ta thường thấy là trẻ em Việt Nam, nếu không làm gì sai thì không bị la mắng nhưng cũng chẳng được khen thưởng. Khi làm việc sai, hễ sai là bị la rầy ngay, dù là việc rất nhỏ. Đó là chưa kể đến việc là khi Cha mẹ bực bội điều gì thì đổ hết lên đầu con, la rầy những chuyện mà ngày thường khi không bực bội, cha mẹ không hề la rầy. Ngược lại, trong những gia đình trung lưu có trình độ Tây phương thì cha mẹ luôn luôn khen tặng khi con không làm lỗi, và không la mắng chỉ phân tích những lỗi thường xuyên thôi, lỗi lâu lâu một lần thì họ bỏ qua.

Trong câu chuyện này, có 2 bé, một bé lớn lên trong môi trường Vua-Tôi độc tài của Việt Nam, biểu diễn bằng đường màu đỏ (tạm gọi là bé Việt) và một bé lớn trong môi trường Dân Chủ của Tây phương, biểu diễn bằng đường màu xanh (tạm gọi là bé Tây). Đường màu đen ở giữa là biểu diễn của tinh thần bình thường, không vui, không buồn, khi vui thì tinh thần ở trên đường màu đen, khi buồn thì tinh thần ở dưới đường màu đen.

Phần đường ngang màu xanh nằm trùng trên đường màu đen nghĩa là bé Tây cũng thường xuyên đi học đúng giờ, cha mẹ Tây, khen ngợi “con giỏi quá, con không đi trễ, con đi đúng giờ” cho nên bé vui, tinh thần bé phấn chấn, vì vậy đường biểu diễn tình cảm màu xanh lúc này thì cao hẳn lên trên đường đen. Lâu lâu, bé Tây cũng đi trễ như bé Việt nhưng cha mẹ Tây không la rầy lỗi lâu lâu một lần, họ chỉ nhắc nhở nhẹ nhàng. Khi được nhắc nhở nhưng không khen tặng thì bé Tây không buồn, nhưng cũng không vui, tinh thần bình thường, cho nên đường biểu diễn tình cảm màu xanh, có vài chỗ thấp xuống trùng với đường đen, ý là tinh thần bé Tây lúc này bình thường.

Nếu chúng ta so sánh đường xanh và đường đỏ, chúng ta sẽ thấy đường xanh luôn luôn ở vị trí cao hơn đường đỏ. Tức là tinh thần của bé Tây luôn luôn cao hơn tinh thần của bé Việt trong mọi trường hợp, dù là đi học đúng giờ hay đi trễ. Khi đi học đúng giờ, bé Tây được khen, tinh thần lên cao, bé Việt không được gì hết tinh thần bình thường. Lâu lâu đi trễ, bé Tây không bị la rầy, tinh thần bình thường, bé Việt bị la rầy, tinh thần xuống thấp.

Khi đọc tới đây có ai cảm thấy xót xa cho tuổi thơ của chính mình và của con mình không? Tôi là đã lớn lên như vậy, và tôi đã chứng kiến bao nhiêu trẻ em cùng lứa, những thế hệ đi trước và đi sau mình ở Việt Nam cũng lớn lên như vậy đó. Chúng ta là nạn nhân của lối giáo dục đã quá kém cỏi và chậm tiến. Chúng ta lớn lên trong chê bai, trách móc, la rầy, đánh đập... ít hoặc nhiều. Tuổi thơ của chúng ta đầy nước mắt trong khi những đứa trẻ Tây phương lớn lên trong tuổi thơ đầy tiếng cười.

Giữa hai cách hành xử: một là chê phạt lỗi lầm, không nói gì khi không làm lỗi hoặc làm tốt, hai là khen khi không làm lỗi, thưởng khi làm tốt, thì kết quả ngắn hạn đều giống nhau. Đứa trẻ Việt sợ bị chê phạt vì đi trễ nên sẽ cố gắng đi học đúng giờ thường xuyên. Đứa trẻ Tây vì muốn được khen thưởng cũng cố gắng đi học đúng giờ thường xuyên. Song, kết quả dài hạn sẽ ngược hẳn nhau. Đứa trẻ Việt thường xuyên bị chê phạt sẽ có xu hướng hành động vì sợ hãi trở nên nhút nhát, e dè, không dám chấp nhận rủi ro, sợ khó khăn, ngại va chạm, sợ trách nhiệm còn đứa trẻ Tây, thường xuyên được khen thưởng sẽ có xu hướng hành động vì muốn có kết quả, can đảm, dám chấp nhận rủi ro, va chạm, đương đầu với khó khăn và trách nhiệm.

Chúng ta đều biết rằng những việc quan trọng thì thường khó khăn, nhiều trách nhiệm, nhiều rủi ro, vì vậy khi thành công nó mới vinh quang. Vậy thì, những đứa trẻ Việt lớn lên trong sợ hãi, ngại rủi ro, ngại khó khăn, sợ trách nhiệm, chúng có dám đảm nhận việc quan trọng không? Vậy thì làm sao nhận được sự vinh quang?

Một đứa trẻ thường xuyên bị phạt, ít nhận được lời khen thì sẽ hay cảm thấy sợ hãi, lo lắng, thiếu tự tin. Khi lớn lên, chúng rất có thể sẽ sợ đối mặt với khó khăn, sợ trách nhiệm, không dám làm những việc mà mình cho là khó, gặp thất bại sẽ rất khó để đứng lên... Điều này cũng giống như một chiến binh chưa ra trận đã nghĩ đến việc thất bại.

Còn với đứa trẻ hay được khen thì tự tin, không ngại khó, tinh thần sẵn sàng đối mặt với thử thách và sự tự chủ của nó luôn cao. Tinh thần này cũng giống như một chiến binh từng trải trận địa, sẵn sàng xông lên dù đối phương có lớn mạnh đến thế nào. Tinh thần mạnh mẽ là yếu tố quan trọng nhất của thành công, bởi dù chúng ta có bao nhiêu kỹ năng, bao nhiêu công cụ, mà chúng ta không có tinh thần, thì chúng ta không có động lực để sử dụng những công cụ và kỹ năng đó.

Có thể nói, đưa trẻ lớn lên trong môi trường bạo lực về thể xác hay tinh thần đều bị ảnh hưởng đến thành công và hạnh phúc trọn đời. Nếu ai đó cho rằng bạo lực là không chính đáng nhưng vẫn có một vài trường hợp là ngoại lệ, tức là có một vài trường hợp thì dùng bạo lực là chính đáng, điều này cũng giống như việc bạn đã đặt một chân lên con thuyền từ chối bạo lực, chân kia còn với với tiếc nuôi con thuyền bạo lực. Hai chân hai con thuyền thì chẳng bao lâu sẽ bị bất thăng bằng mà rơi xuống nước.

Bởi vậy, tất cả chúng ta, ai cũng cần phải dứt khoát đặt cả hai chân lên con thuyền từ chối bạo lực. Từ chối bạo lực trong mọi hoàn cảnh, mọi vấn đề, mọi lúc, mọi nơi thì phương pháp dạy con Kỷ Luật Không Nước Mắt mới có cơ hội thành công, và con cái chúng ta mới có cơ hội phát triển vượt tiềm năng của mình, dân tộc chúng ta mới có cơ hội vươn lên sánh vai cùng các cường quốc năm châu.

CAM KẾT TỪ CHỐI BẠO LỰC

Hãy thử tưởng tượng một chiếc ao, nước trong veo, nhưng trên mặt bị phủ đầy bèo. Chúng ta muốn nhìn thấy đáy thì chúng ta ném một hòn sỏi xuống để bèo dạt ra mà nhìn thấy đáy, nhưng một lát sau, bèo lại phủ lại. Muốn bèo không bao giờ phủ lại, chúng ta cần phải liên tục thả những viên sỏi xuống ao, dần dần bèo sẽ không những không phủ lại mà còn dạt sang bờ và chìm hẳn xuống đáy để mặt hồ luôn luôn trong suốt.

Bèo phủ mặt ao là biểu tượng cho bạo lực, và những hòn sỏi là biểu tượng cho lối sống từ chối bạo lực. Như vậy, một vài hòn sỏi là cái cách mà chúng ta sử dụng phương pháp Kỷ Luật Không Nước Mắt ở nơi này nhưng lại không dùng nơi khác, dùng trường hợp nhưng lại không dùng trường hợp khác, dùng hoàn cảnh này, nhưng lại không dùng hoàn cảnh khác. Mặt khác, những hòn sỏi được ném liên tục xuống ao chính là biểu tượng lối sống –Từ chối bạo lực trong mọi mặt của cuộc sống, mọi lúc, mọi nơi, mọi tình huống, với mọi người và mọi vật.

Song, thay đổi lối sống là điều không dễ dàng. Nếu như chúng ta không cam kết thì chúng ta dễ dàng rơi vào thói quen cũ. Cam kết nghĩa là dù gặp khó khăn, cản trở cách mấy cũng vẫn giữ lời cam kết, dù mệt mỏi chán chường đến đâu cũng không bỏ cuộc. Khi chúng ta không bỏ cuộc thì thành công chỉ là vấn đề thời gian thôi, sớm hay muộn thôi.

Bạn hãy nghĩ xem, đời sống hôn nhân khó hơn đời sống độc thân nhưng hằng bao thế hệ con người đã đi vào hôn nhân và hưởng được vị ngọt của hôn nhân là vì sao? Vì khi bước chân vào hôn nhân, chúng ta đã cam kết rất nhiều. Sáu tầng cam kết, đó là:

1. Cam kết với nhau, khi tỏ tình “anh yêu em, em yêu anh”
2. Cam kết với cha mẹ đôi bên trong đám hỏi
3. Cam kết với họ hàng, bạn bè trong đám cưới
4. Cam kết với chính quyền khi làm giấy hôn thú
5. Cam kết với tôn giáo, khi làm đám cưới ở Nhà Thờ hoặc Chùa
- ...
6. Cam kết với bản thân “Anh nguyện yêu em suốt đời” hoặc “Em sẽ chờ anh mãi mãi”

Rõ ràng là sáu tầng cam kết này nó giúp cho người ta rất “ngại” bỏ cuộc, và vì vậy họ mới vượt qua được những khó khăn ban đầu khi mới bước chân vào hôn nhân và lối sống mới của gia đình.

Nếu bạn đồng ý với quan điểm này thì khi đọc đến đây hãy dành một phút cam kết, vì cam kết sẽ giúp bạn vượt qua khó khăn ban đầu của lối sống mới (từ chối bạo lực) và hưởng được vị ngọt của nó sau này.

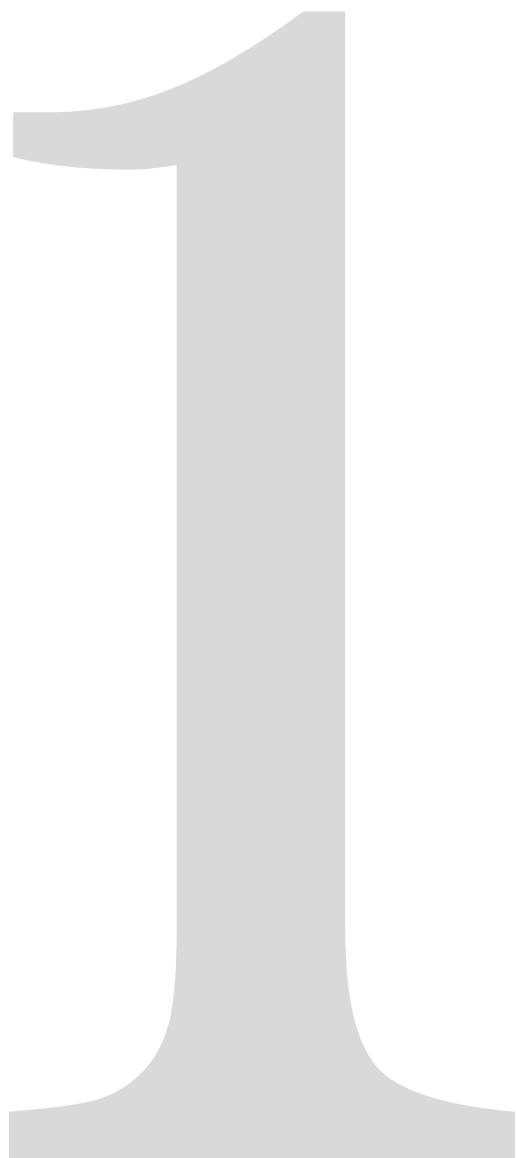
Nếu bạn không cam kết thì không ai có quyền ép buộc bạn cam kết, hoặc nếu bạn cam kết nhưng không giữ lời, thì cũng chẳng có ai có quyền soi xét việc cá nhân của bạn để mà chê bai. Song, chúng ta có thể nói dối với cả thế gian này, nhưng không thể nói dối với chính mình. Vì vậy, lời cam kết với bản thân mới là lời cam kết mạnh mẽ và lâu bền nhất.

Tuy nhiên, không nên cam kết khi bạn chưa sẵn sàng hoặc không đủ khả năng giữ lời. Khi sẵn sàng, bạn hãy dành một phút, nhắm mắt lại, để tay phải lên ngực trái cam kết với chính mình và nói:

“Tôi, (tên là) xin cam kết từ chối bạo lực. Tôi xin cam kết theo đuổi triết lý và lối sống từ chối bạo lực. Tôi cam kết không sử dụng bạo lực để ép buộc người khác và không sợ hãi bạo lực mà làm bậy. Tôi xin cam kết tạo môi trường ôn hoà hạnh phúc cho con và gia đình tôi. Tôi xin cam kết không bao giờ bỏ cuộc”.

Khi mở mắt ra, hãy dành thêm một phút để chúc mừng chính mình vì bạn vừa mới đặt bước chân đầu tiên trên con đường từ chối bạo lực, và bạn vừa tham gia vào hành trình xây dựng một thế giới ôn hoà không bạo lực cùng với hàng trăm ngàn người Việt Nam và hàng triệu người trên thế giới. Họ đã thành công, chắc chắn bạn cũng sẽ thành công. Xin trân trọng ca ngợi và chúc mừng sự dũng cảm và lòng cam kết của bạn.

- HẾT -

Chương #1

Quy tắc thưởng phạt đầu tiên:

Hình phạt không đau, không sợ, không khó chịu

Cách dạy con thường gặp của người Việt Nam chúng ta, trong đó có gia đình tôi là là chúng ta chỉ phạt khi làm sai, và khi làm đúng thì chúng ta xem đó là chuyện đương nhiên phải làm. Chỉ khi làm điều gì đó to tát lắm mới được khen hoặc thưởng. Giữa 2 hệ thống, làm đúng thì coi như là đương nhiên và bình thường, làm sai thì bị chê phạt và hệ thống làm đúng thì khen thưởng, làm sai thì không chê phạt chỉ nhắc nhở. Kết quả cũng giống nhau. Nhưng trong hệ thống đầu, bé sẽ buồn khi làm sai vì bị phạt, nhưng không vui khi làm đúng vì không có gì cả. Trong hệ thống thứ 2, bé cũng buồn khi làm sai vì không được thưởng, nhưng rất vui khi làm đúng vì được thưởng. Kết quả ngắn hạn là trong cả hai hệ thống, bé đều tránh làm sai, nhưng kết quả dài hạn là hệ thống phạt sẽ làm bé hành động vì sợ, khi lớn lên sống trong sợ hãi, khó chấp nhận rủi ro, và khó thành công. Trong hệ thống thưởng bé hành động vì hạnh phúc, khi lớn lên, bé sẽ hành động táo bạo, dễ thành công hơn.

Khi còn nhỏ tôi thường bị chị lớn cho nằm sấp, đánh vào mông. Lúc đó tôi thấy đau nhưng mà thấy mấy đứa nhỏ khác trong xóm bị rượt và quát túi bụi vô mặt, đầu, mình mẩy . . . nên tôi thấy là tôi may mắn. Tôi luôn nghĩ là mình có một tuổi thơ tuyệt vời, cho tới ngày tôi bị trầm cảm thâm, mình phải đi bác sỹ tâm lý. Họ nói là tôi có tuổi thơ bạo lực, tôi cãi lại, thậm chí còn trách người bác sỹ là “ông không được phép xúc phạm gia đình tôi. Gia đình tôi là gia đình gia giáo, làm sao có chuyện tôi bị bạo hành”.

Đến khi tôi chứng kiến các cháu mình cũng bị nạt nộ, và nó sợ run lẩy bẩy, thì lời nói của người bác sỹ tâm lý mới thấm vào lòng tôi một cách sâu sắc. Đúng là chính tôi, chính tuổi thơ đáng yêu của tôi đã từng bị bạo hành.

Dạy con kiểu nhiều người Việt tự hào là đúng, trong đó có gia đình tôi, đúng theo định nghĩa là hình phạt vừa đau vừa sợ vừa khó chịu. Tôi từng bị quỳ gối, úp mặt vô tường, tát, véo tai, cú đầu, chê bai, so sánh, la rầy . . . vì lý do chị tôi thương tôi và muốn tôi nên người. Tất cả những hình phạt đó đều được xem là bình thường trước đây, nhưng bây giờ được định nghĩa là bạo lực.

Có nhiều người lo lắng là hình phạt không đau, không sợ, không khó chịu thì bé đâu có nhớ và chừa bỏ thói xấu. Đúng là đau thì nhớ nhiều hơn, nhưng tác dụng phụ là ảnh hưởng xấu đến tâm lý. Thật ra có hai cách để nhớ lâu (trong chương trình CHA MẸ HỒN NHIÊN, chúng ta sẽ nói nhiều hơn về những cách dạy con nhớ bài dễ dàng) một là ảnh hưởng tình cảm mạnh mẽ, hai là lặp đi lặp lại. Ảnh hưởng tình cảm mạnh mẽ đâu chỉ là đau nhiều hay sợ nhiều, cũng có thể là vui nhiều, tự hào nhiều, cảm động mạnh . . . Chúng ta không quên được những kỷ niệm cay đắng trong cuộc đời cũng như những giây phút hạnh phúc hay tự hào tuyệt đỉnh.

Vậy thì, thay vì phạt bằng cách đau nhiều, sợ nhiều, thì bé sẽ nhớ mà tránh sai thì hãy làm sao cho sướng nhiều, thích nhiều thì bé sẽ nhớ mãi mà cố gắng làm tốt. Vì vậy, khi bé làm sai, đừng nhấn mạnh lỗi lầm, nhưng khi bé làm đúng hãy nhấn mạnh lời khen, phần thưởng để khuyến khích bé làm điều tốt.

Chúng ta hay lo sợ con sẽ trở thành người xấu, nhưng sự thật thì người xấu và người tốt đều giống nhau ở chỗ là họ đều đã từng làm việc tốt lẫn việc xấu. Sự khác biệt giữa người xấu và người tốt là tỉ lệ giữa việc tốt/xấu họ đã từng làm mà thôi. Người tốt là người làm nhiều việc tốt hơn việc xấu, và người xấu thì ngược lại, chứ làm gì có người nào trên đời này mà chưa bao giờ làm việc gì đó tốt hoặc xấu.

Hiểu được lý lẽ này thì rõ ràng có hai con đường để giúp con trở thành người tốt: (1) phạt thật đau để con sợ và làm ít điều xấu, (2) thưởng thật nhiều để khuyến khích con làm nhiều điều tốt. Cả hai con đường này đều dẫn đến kết quả là con sẽ thành người làm nhiều điều tốt hơn điều xấu, tức là người tốt. Song, con đường phạt đau sẽ làm con đau đớn, trái tim con co lại và ký ức tuổi thơ.

chỉ toàn là đau buồn, con đường thưởnɡ nhiều thì con sung
sướng, trái tim con rộng mở và kỷ ức tuổi thơ tràn đầy hạnh phúc.

Chương #2

Quy tắc thưởng phạt thứ 2:

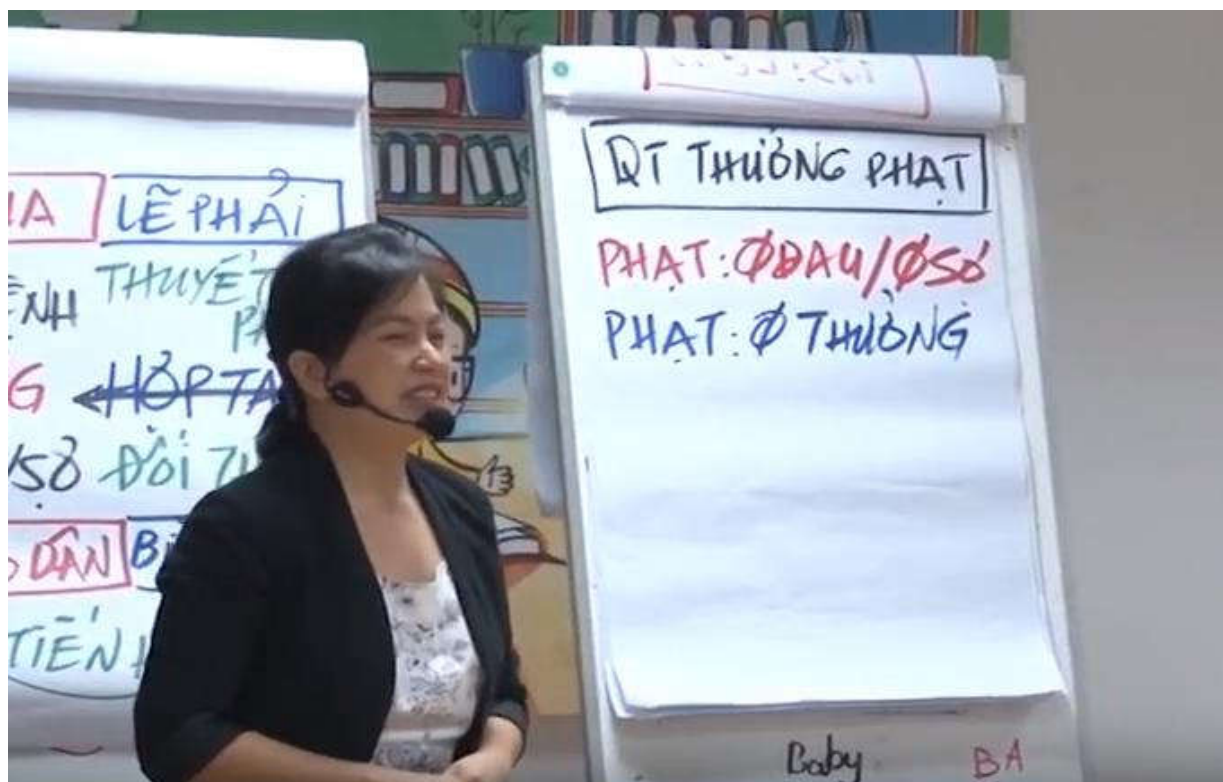
Với người lớn thì có thưởng và phạt, nhưng với trẻ em, phạt chỉ có nghĩa là không thưởng mà thôi

Như trên đã nói, hình phạt thì không đau, không sợ, không khó chịu, chậm chí phạt chỉ có nghĩa là không có thưởng. Vì sao? Vì khi mình thưởng thường xuyên, bé quen như vậy, đến khi không có thưởng thì cảm giác thấy thiếu thốn, khó chịu, buồn bã. Sự khó chịu, buồn bã này cũng có tác dụng như là phạt vậy. Đương nhiên, chúng ta không thưởng cho hành vi sai trái. Chúng ta chỉ thưởng cho hành vi đúng và tốt mà thôi, đến khi làm sai/xấu thì không thưởng thì bé thấy thiếu thốn khó chịu, và nỗi khó chịu này sẽ giúp bé có động cơ không lặp lại hành vi xấu này nữa.

Mục đích cuối cùng của việc dạy con là làm sao con thành người. Chữ “thành người” mang nhiều ý nghĩa và tùy mỗi người sẽ định nghĩa một cách khác nhau, nhưng nói chung thì thành người có nghĩa là người biết phân biệt đúng sai, phải trái, biết cân nhắc tình lý, làm lành tránh ác, biết yêu thương, biết tha thứ, biết cố gắng, có ý chí vươn lên trong cuộc sống...

Sự thật thì dù mỗi chúng ta có cố gắng cách mấy thì lâu lâu cũng phạm phải lỗi lầm, lâu lâu cũng yếu mềm và sa ngã, lâu lâu cũng lười biếng và hư hỏng. Vì sao? Vì chúng ta là người, chúng ta có phải Thánh đâu mà không bao giờ làm lỗi hay yếu mềm. Do đó, sự thật là người xấu và người tốt đều giống nhau ở chỗ họ đều làm điều xấu và điều tốt, sự khác biệt chỉ là tỉ lệ việc tốt và việc xấu họ làm mà thôi. Người xấu thì đã từng làm cả việc xấu và tốt nhưng làm việc xấu nhiều hơn. Người tốt cũng có làm đều làm điều xấu và điều tốt nhưng điều tốt nhiều hơn.

Nếu quý vị đồng ý với lý luận này thì điều mà chúng ta muốn hướng con mình đến đó là làm sao con cố ý làm nhiều việc tốt hơn là được. Không có nghĩa là con nên cố ý hoặc dễ dàng cho phép mình làm việc xấu, mà là con hãy cố ý làm việc tốt, nhưng nếu có lỗi làm việc xấu, thì con được tha thứ.

Chương #3

Quy tắc thưởng phạt thứ 3:

Cả nhà, trong đó có con cháu, phải cùng nhau làm luật, chứ không chỉ riêng người lớn mới có quyền ra luật

Cả nhà, trong đó có con cháu, phải cùng nhau làm luật, chứ không chỉ riêng người lớn mới có quyền ra luật

Như trên đã nói, muốn cho từng thành viên tự chủ thì luật pháp phải rất nghiêm khắc nhưng rất nhân đạo. Muốn cho bộ luật mang tính nhân đạo và tạo ra hạnh phúc cho đa số các thành viên thì khi bạn đưa ra bất cứ luật nào cho gia đình, tập thể, hay quốc gia thì các thành viên phải có quyền nêu ý kiến, có quyền từ chối những luật bất công vô lý, được nêu lên nguyện vọng chính đáng của mình. Luật có trách nhiệm phải thoả mãn nhu cầu chính đáng của đa số thành viên. Khi đó luật sẽ mang tính nhân đạo, có sức mạnh và làm cho đời sống của gia đình đó, tập thể đó, quốc gia đó sung sướng hơn.

Còn ở nơi nào chỉ có một người hay một nhóm nhỏ làm ra luật, những người khác không được lên tiếng, không được từ chối, bắt buộc phải khổ sở tuân theo, nếu không tuân theo thì bị áp bức, tù tội, thì hệ thống đó dù có mang tên gì đi chăng nữa, đó vẫn là hệ thống mang tính Vua Tôi, độc tài, tàn bạo, và chậm tiến.

Trong gia đình, nếu cha mẹ ông bà nói rằng con phải làm thế này không được làm thế kia, không được thắc mắc, chỉ có vâng lời răm rắp, không làm thì đánh đòn, gia đình đó đang hoạt động theo hệ thống Vua Tôi, và vì vậy trong gia đình đó không có bạo lực không thể trật tự được vì đây là quy luật của tiến hoá.

Muốn cho con vui vẻ làm theo “luật pháp trong gia đình” tức là những quy tắc trong gia đình, khi được đưa ra phải có sự thoả thuận, thương lượng và đồng ý của mọi thành viên trong gia đình - kể cả con cái.

Cha mẹ có trách nhiệm giải thích, thuyết phục cho đến khi con đồng ý. Một khi Con đồng ý với mọi hình phạt, phần thưởng khi đó mới thành quy tắc gia đình. Khi con chưa đồng ý thì chưa thành quy tắc được. Vì sao? Vì nếu con chưa đồng ý thì cách duy nhất để con tuân thủ quy tắc đó, đánh để ép buộc hoặc hối lộ để dụ dỗ.

Chúng ta không đánh, ép buộc hay dụ dỗ - hãy thuyết phục. Mục đích tối thượng của việc dạy con có phải là làm sao cho con nghe lời hay là làm sao cho con thành người. Khi đánh ép con, con sẽ nghe lời, nhưng con không thành người mà thành nô lệ. Người tự chủ biết suy nghĩ và cam đảm hành động theo suy nghĩ của bản thân, còn nô lệ thì chỉ biết tuân thủ, không suy nghĩ không cân nhắc.

Nhiều phụ huynh lo lắng “lỡ thuyết phục hoài không được thì sao?” Đúng là có nhiều trường hợp thuyết phục không được, nhưng đó là trường hợp thiểu số, quá thiếu năng hay quá thông minh thì khó thuyết phục. Đa số trẻ em bình thường, khi đã hiểu được quy luật nhân-quả thì hiểu được lý lẽ, và thường đồng ý với điều gì có lợi cho bản thân của bé.

Trong trường hợp không thuyết phục bằng lý lẽ được thì nếu như vấn đề không quá nghiêm trọng thì hãy để con làm theo ý con, và hưởng hậu quả. Sau đó, giải thích thì con sẽ hiểu rõ hơn và khả năng là sẽ đồng ý. Ví dụ: Cha mẹ đưa ra luật là không được nhảy từ bàn sang giường, giải thích là vì con sẽ té nhưng con vẫn không chịu thì cho nhảy luôn. Khi con té và bị bầm đau, cha mẹ hãy giải thích đây là lý do tại sao đưa ra luật cấm và hỏi “bây giờ con đồng ý chưa?” Khả năng là con sẽ đồng ý. Nhưng nếu đưa ra luật là không được cho tay vào ổ điện thì không thể cho con làm luôn được vì hậu quả giật điện quá nghiêm trọng. Tìm cách giải thích hoặc cho con sờ điện giật rất nhẹ từ một thiết bị đặc biệt, khi con bị giật nhẹ thì nói, ổ điện sẽ đau gấp ngàn lần.

Làm sao thuyết phục con hiệu quả?

Trước tiên, chúng ta cần hiểu lý do tại sao người ta không đồng ý? Trẻ em mà đã hiểu được quy luật nhân-quả, bé hiểu được lý lẽ. Bé sẽ đồng ý với những gì có lợi cho bản thân, người lớn cũng vậy. Có một phụ huynh ở Sài Gòn hỏi tôi: “Cô nói như vậy là sao? Con tui, tui nói nó, con ráng học cho con sướng thì nó không học, tới khi tui nói con học cho Ba vui thì nó học. Thấy hông, nó muốn tui vui hơn là nó sướng, chứ đâu phải như Cô nói”.

Câu này nghe qua rất có lý, nhưng hãy suy nghĩ lại thực tế cuộc sống. Tại sao bé không chịu học cho bé “sướng”? Hãy nghĩ xem, khi trẻ em nghịch phá, nó sướng hay khổ? Bé cảm thấy rất sướng, cho nên cha mẹ không cần phải khuyên “con ráng nghịch cho sướng”. Khi bé học, bé cảm thấy khổ nên bé mới không học. Vì vậy, khi Ba bé nói “con ráng học cho con sướng” bé thấy vô lý vì trải nghiệm của bé học là khổ mà.

Tại sao bé lại “học cho Ba vui”? Khi Ba vui, Ba dễ chịu, xin gì Ba cũng đồng ý dễ dàng, khi Ba không vui, Ba khó chịu, Ba gắt gỏng, la rầy, thậm chí còn đánh đập. Vì vậy, làm cho vui để chính bản thân bé đỡ khổ hơn. Rõ ràng, lời nói là “học cho Ba vui”, nhưng sự thật là vì quyền lợi của chính bản thân bé: Ba vui để con đỡ bị Ba la rầy, đánh mắng.

Người ta thường đồng ý với điều gì có lợi cho mình, nhưng không phải lúc nào họ cũng thấy và hiểu điều có lợi cho họ. Do đó mình phải dùng nhiều lý lẽ khác nhau để giúp cho con hiểu được điều này thật sự có lợi cho con. Người ta thường không đồng ý với những điều sau đây: điều gì có hại cho bản thân họ, ngược với quan điểm cá nhân, ngược với hiểu biết có sẵn của họ, ngược với niềm tin có sẵn, không hiểu được, chưa tiếp cận bao giờ.

Muốn thuyết phục con, cha mẹ cần bỏ thời gian tìm hiểu về tính cách, sở thích, quan điểm, tình cảm, niềm tin, hệ thống lý luận, kiến thức, trải nghiệm của con... và **hệ thống lý luận của con**. Sau đó, dùng **nhiều lý lẽ khác nhau, nhiều dẫn chứng khác nhau để giúp con hiểu được rằng luật này có lợi cho con thì con sẽ đồng ý**.

Cháu trai của tôi khi 18 tuổi đến nhà Ông Bà ngoại ở ngày thường để đi học, cuối tuần thì về nhà Bố Mẹ. Cứ mỗi thứ 2, chàng mang theo một hộp sữa tươi để uống khi ở nhà Ông Bà. Cứ mỗi lần ai uống sữa của chàng là vẻ mặt không vui. Gia đình tôi trách là hán ích kỷ và hà tiện, nhưng tôi thì không nghĩ như vậy. Khi tôi lân la tìm hiểu và nói chuyện với cháu thì rõ ràng là không những hán không phải hà tiện xấu xa mà còn là người rất thánh thiện.

Lý do: một hộp sữa vừa đủ cho chàng uống 5 ngày, nếu ai uống thì chàng phải đi mua hộp mới, rồi nó dư ra, rồi phải đổ, và như vậy là phung phí “sự hy sinh của con bò”. Con bò không cho con bú sữa mà để cho người uống, đó là sự hy sinh, cho nên chúng ta không được phung phí. Rõ ràng, sự phán xét của gia đình tôi đúng theo hệ thống lý luận dựa trên giá trị tiền bạc, vì tiền sữa ở Mỹ rất không đáng kể. Nhưng lý lẽ của cháu tôi thì đúng vì nó dựa trên hệ thống lý luận của ý nghĩa và tình cảm, cho nên một hộp sữa thì ít tiền nhưng sự hy sinh dù là của bò hay người đều là điều rất to tát.

Chương #4

Quy tắc thưởng phạt thứ 4:

Luật là cơ sở để thưởng phạt. Khi chưa có luật thì chưa thể phạt/thưởng được

Luật là cơ sở để thưởng phạt. Khi chưa có luật thì chưa thể phạt/thưởng được

Khi đã thống nhất thì cả gia đình đồng ý một bộ luật, hãy ghi thành văn bản, ghi lên giấy, rồi dán lên tường, chỗ nào dễ nhìn thấy. Nếu bé chưa biết viết thì vẽ hình ảnh, biểu tượng để bé dễ hiểu và dễ nhớ. Sau đó dựa vào luật mà thưởng phạt, không được thưởng phạt khác với những gì đã thoả thuận và ghi chép lên giấy này. Chưa có luật thì chưa có cơ sở để thưởng phạt. Cha mẹ không được tự tiện thưởng hoặc phạt mà không có giải thích và đồng thuận với con trước đó vì làm như vậy là không tôn trọng đứa trẻ và hành động này mang tính vua-tôi độc tài và nó đưa ra một thông điệp là con nên tuân thủ chứ đừng tự chủ.

Khi có đồng thuận rồi thì phải ghi xuống luật đã đồng ý với nhau, nếu không thì mỗi người nhớ một cách khác nhau. Cần phải giải thích rõ ràng để cùng hiểu theo một cách, nếu không thì mỗi người hiểu luật mỗi kiểu khác nhau.

Luật là cơ sở để thưởng phạt nghĩa là nếu luật quy định phạt thì có thưởng cách mấy cũng phải phạt, luật quy định thưởng thì có ghét cách mấy cũng phải thưởng. Không nên thưởng theo tình cảm, vui thì thưởng nhiều, buồn thì thưởng ít. Thưởng đúng như đã đồng ý trong quy ước.

Đừng quên một quy tắc vô cùng quan trọng: Nếu đã đồng ý với hình phạt, mà không giữ đúng quy ước thì, hình phạt sẽ tăng gấp đôi, gấp ba, và cứ mỗi lần không thực hiện hình phạt thì tiếp tục tăng lên. Xin nhớ rằng “phạt” trong tinh thần KLKNM chỉ có nghĩa là “không thưởng” mà thôi nhé.

Có nhiều phụ huynh nói là “mình phạt nó không được xem TV, thấy nó cũng bình thường” hoặc là “thưởng nó đi công viên mà nó cự nự không chịu đi”. Đây là kết quả của đưa ra luật lệ mà không thảo luận với con. Trong trường hợp này, Mẹ cảm nhận đi công viên thì sung sướng cho nên mới để công viên là phần thưởng, nhưng con không thấy đi công viên là sướng nên con không quan tâm.

Mọi thứ trên đời này đều có hai mặt và mọi người đều có quan điểm, niềm tin, tình cảm và cách đánh giá khác nhau. Cùng một món ăn, người này thấy ngon, người khác thấy dở. Cùng một đồ vật, người này thấy đẹp, người khác thấy xấu. Cùng một bài hát, người này thấy hay, người khác thấy chán. Cái gì mình thấy ngon, hay, thích thì là phần thưởng, nhưng cái gì mình thấy dở, chán, ghét thì là phạt đối với mình. Người thích đi công viên mà được đến công viên thì hứng thú, nhưng người ghét công viên mà phải đến công viên thì là đọa đày. Vì vậy, cha mẹ phải sáng suốt là điều gì mình thích, nhiều người thích, chưa chắc là con mình thích, và vì vậy điều này là thưởng cho mình, chưa chắc là thưởng đối với bé. Hãy thảo luận, cởi mở để tìm ra những phần thưởng hữu hiệu và hình phạt ý nghĩa thật sự đối với bé.

Cha mẹ cần tôn trọng ý thích của bé vì cho đến bây giờ, khoa học chưa tìm ra được mối dây thần kinh nào, gen nào, cấu trúc tế bào não như thế nào quyết định việc người ta thích hay ghét điều gì đó. Thích hoặc ghét là điều tự nhiên, không thể ép buộc được. Do đó, không thể phán xét là “sao ai cũng thích mà con không thích? Sao con lập dị vậy?” Ý thích không có đúng sai, thương ghét, buồn giận cũng không có đúng sai. Bé có quyền không thích Ông Bà, hoặc ghét chị, em. Nhưng, không ai có quyền xúc phạm người khác bằng hành động hay lời nói. Ghét thì được, nhưng vì ghét mà đánh thì không được, dù thương mà đánh thì cũng không được, ghét thương thì không sai, nhưng đánh thì sai. Cảm giác ghét thương của mình không làm hại người khác, nhưng lời nói cay độc và hành động đánh thì làm người ta đau và tổn thương.

Chương #5

Quy tắc thưởng phạt thứ 5:

Một lỗi mới cần hợp để làm luật mới cho lỗi mới đó

Một lỗi mới cần hợp để làm luật mới cho lỗi mới đó

Nếu bé làm một hành động rất tốt, mình khen bé và bé nói “Mẹ thưởng con đi” thì chúng ta sẽ trả lời là “con nói đúng, hành động này rất đáng được thưởng, để xem trong quy ước mình đã đồng ý phần thưởng cho hành động này là gì nha” Nhưng rất tiếc, hành động này không có trong quy ước, hãy nói với con “ôi tiếc quá, chưa có trong quy ước, Mẹ chưa thưởng con được, vậy nếu lần sau con làm điều này lại con muốn được thưởng gì?” Bé sẽ nói ra thứ bé muốn, và hãy thương lượng cho đến khi phần thưởng đúng mục và bé đồng ý. Ghi vào bảng quy ước cho lần sau. Hoặc chúng ta có thể đưa ra một quy ước là hành động tốt là sẽ được thưởng ngay lần đầu, và phần thưởng là cái gì rất cụ thể như là đồ chơi trị giá 20,000VNĐ hay là 2 giờ chơi ở công viên Tao Đàn.

Nếu bé làm một hành động xấu, nhưng không có ghi trong quy ước thì không thể phạt được. Lúc đó, ngồi xuống ôn tồn giải thích cho bé hiểu tại sao hành động đó là xấu, hậu quả của nó tai hại như thế nào, rồi cùng bé thương lượng hình phạt cho hành động đó. Hình phạt hữu hiệu nhất là hậu quả của việc bé làm. Ví dụ, nếu chạy thì té, té thì đau. Nếu không ăn cơm thì đói, đói thì cồn cào khó chịu, mệt mỏi. Song, đôi khi có những hành động hậu quả sẽ không thành hiện thực ngay mà dần dà qua năm tháng thì mới thành, đợi tới lúc đó thì quá muộn, không挽 hồi được nữa. Trường hợp này thì phải phạt, hình phạt không bao giờ là bạo lực mà chỉ là mất quyền lợi, ví dụ như không đánh răng không hư răng ngay, lâu lắm mới hư, vì vậy, hình phạt cho không đánh răng là mất nửa giờ xem TV trong ngày hoặc không được đi ăn kem cuối tuần.

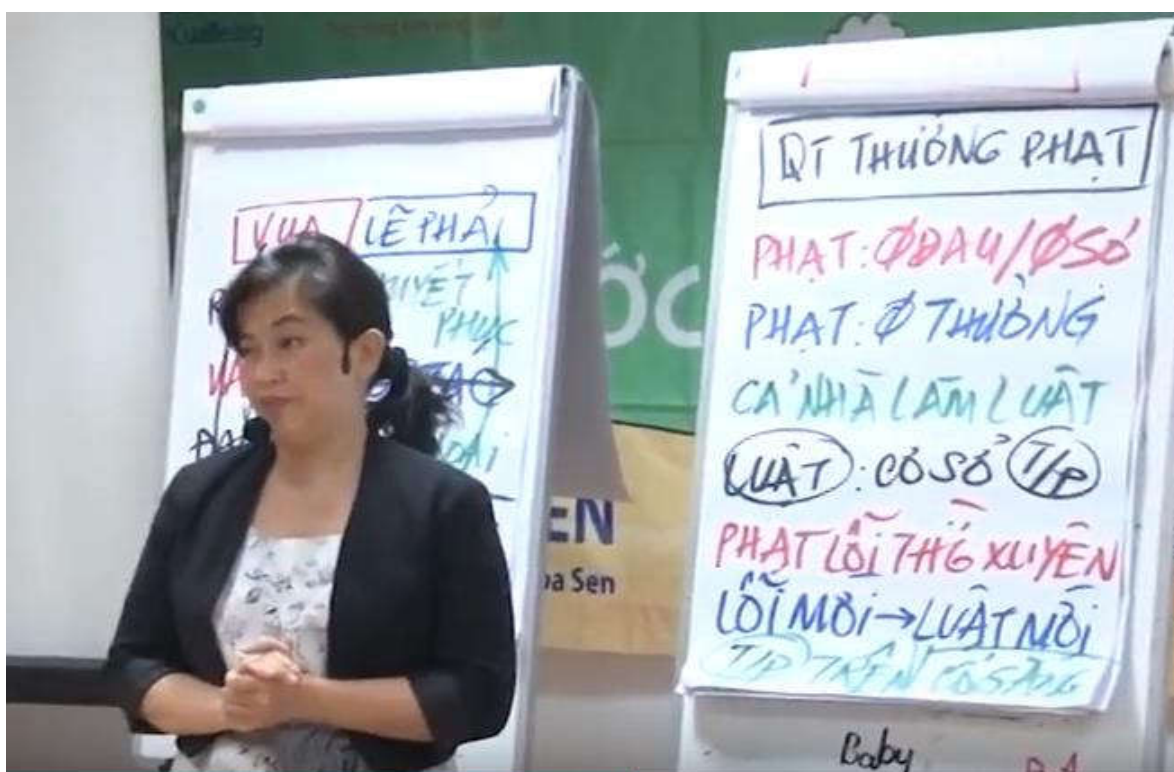
Chương #6

Quy tắc thưởng phạt thứ 6:

Chỉ phạt những lỗi thường xuyên, lỗi ít gặp thì bỏ qua hoặc nhắc nhở nhẹ nhàng

Hễ là người thì phải mắc lỗi. Có ai trong chúng ta mà chưa bao giờ mắc lỗi đâu, do đó, nếu chỉ tập trung vào lỗi thường xuyên, chúng ta sẽ thấy là số lỗi không nhiều, ngược lại, khi tập trung vào tất cả lỗi lầm, thì ôi thôi nhiều vô kể. Đụng đâu, trách đó, đụng đâu phạt đó ... cứ mỗi một lỗi nhỏ cũng trách cũng phạt thì bé sẽ bị trách phạt liên tục suốt ngày. Điều này không những làm bé bị căng thẳng thì cortisol tiết ra thì bé chậm phát triển, mà nó còn ảnh hưởng đến sự tin của bé, nó sẽ làm cho tiềm thức của bé tin rằng mình là người hậu đậu, vụng về, kém cỏi ...

Hãy nhớ rằng, khi phạt con vì hành động sai thì cái lợi là giúp con nhớ mà tránh lỗi lầm lần sau nhưng cái hại là nó gửi con một thông điệp ngoài ý muốn là “con làm việc xấu, con lại thất bại”, và nếu thông điệp được nhắc đi nhắc lại quá thường xuyên, nó sẽ làm bé hình thành quan niệm rất tiêu cực về bản thân, từ “con làm việc xấu” biến thành “con là người xấu”, dần dà trở thành người thiếu tự tin, co cụm và rất dễ bị tổn thương. Do đó, chúng ta phải hạn chế phạt con, hạn chế nói ra những lỗi lầm không đáng kể để tránh ảnh hưởng tâm lý của con.

Chương #7

Quy tắc thưởng phạt thứ 7:

Thưởng phạt chỉ nên dựa trên cố gắng, đừng dựa trên kết quả

Chúng ta đều biết rằng, không ai có thể bảo đảm thành công được vì có rất nhiều nguyên tố bên ngoài ảnh hưởng đến kết quả và vượt tầm kiểm soát của mình. Ví dụ như nấu cơm là việc rất đơn giản mà bà nội trợ nào cũng làm mỗi ngày, có ai bảo đảm 100% chất lượng của cơm không? Không bao giờ. Dù mình có nấu giỏi cách mấy mà đang nấu tự nhiên có một trái banh bay từ cửa sổ và đập xuống ngay nồi cơm của mình thì có giỏi cách mấy cũng tan hoang. Không những mình không kiểm soát được yếu tố bên ngoài, mà yếu tố bên trong cũng vậy. Không ai trong chúng ta biết được khi nào mình sẽ bệnh, tại sao mình vui, vì sao mình buồn, làm sao không buồn khi bị một điều gì ngoài ý muốn. Và một khi bệnh hay buồn thì chắc chắn học giỏi bao nhiêu thì kết quả cũng không tốt bằng không bệnh và không buồn. Nếu như mình đang nấu cơm, dù mình có khả năng nấu cơm giỏi cách mấy, mà lên cơn đột quỵ thì nồi cơm cũng để cho cháy khét thôi,

Vì vậy, chúng ta có thể kiểm soát được hành động của mình, chứ không thể kiểm soát được kết quả. Chúng ta chỉ có thể cố gắng hết sức mà thôi, và kết quả ra sao cũng hãy vui vẻ và chấp nhận vì “tôi đã cố gắng hết sức rồi”

Nếu thưởng phạt dựa trên kết quả, thứ nhất là vô lý và bất công vì 80% những nguyên tố ảnh hưởng đến kết quả nằm ngoài sự kiểm soát của trẻ, thứ hai là nó được một thông điệp cho trẻ là “cố gắng không quan trọng, kết quả mới quan trọng.” Khi trẻ “bị” suy nghĩ như vậy thì trẻ sẽ không cố gắng mà tìm mọi cách để có kết quả nhanh và dễ dàng, như là gian dối, lừa lọc, cướp giật. Khi lớn lên nó sẽ không từ một thủ đoạn nào, miễn là được kết quả.

Nếu một đứa trẻ mà khả năng tối đa chỉ đạt được điểm 3 thôi, mà mình treo cái giá là 10 điểm mới được thưởng thì bé chẳng bao giờ được thưởng. Vậy thì, có hai trường hợp xảy ra, một là bé sẽ chán nản và bỏ cuộc luôn, hai là bé sẽ dùng mọi thủ đoạn gian dối để được 10 điểm. Trong trường hợp này, chính cách treo giá cho phần thưởng vô lý đã vô tình đẩy bé vào con đường thủ đoạn gian dối.

Vì vậy, với người lớn thì thưởng phạt phải dựa trên kết quả và cố gắng, nhưng với trẻ em có cố gắng là đủ để thưởng rồi, có thêm kết quả thì thưởng thêm nữa. Nếu có 2 đứa trẻ, một bé đi trễ, và một bé đi học đúng giờ, chúng ta sẽ thưởng cho bé nào? Câu trả lời là: thưởng cho cả hai bé. Bé đi trễ là cố gắng đi học, nhưng không được kết quả đúng giờ, cho nên bé được một phần thưởng cố gắng. Còn bé đi đúng giờ thì có cố gắng đi học và cũng được kết quả đúng giờ, nên bé được hai phần thưởng, một phần là thưởng cho sự cố gắng, và phần kia là thưởng cho kết quả. Như vậy, bé đi trễ cũng thấy vui và tiếp tục cố gắng đi học, nhưng lại càng cố gắng để đi đúng giờ để được thêm phần thưởng đúng giờ.

Chương #8

Quy tắc thưởng phạt thứ 8:

Dùng cái muốn để thưởng phạt trẻ, không dùng cái cần

Muốn là gì, cần là gì? Muốn và cần khác nhau ở chỗ nào?

Tiếng Việt của chúng ta rất hay phải không ạ? Chúng ta không có từ “anh người” hay “chị người”, chúng ta có từ “con người”, rất là triết lý. Tức là trong mỗi chúng ta có phần “con” và phần “người”. Con người là động vật tiến hoá nhất trong tất cả các loài, chúng ta có trí thông minh vượt xa những động vật khác, nhưng xa bao nhiêu thì chúng ta cũng không thể từ chối rằng chúng ta vẫn là động vật. Vì vậy, những nhu cầu căn bản để sống còn của động vật thì không thể vi phạm được vì thiếu những nhu cầu này thì chúng ta sẽ bệnh rồi chết. Phần “con” đòi hỏi những nhu cầu bản năng là ăn, uống, ngủ, thở, vệ sinh, ấm, an toàn, và hoạt động, thiếu một trong những thứ này trước sau gì cũng chết hoặc bệnh mà chết.

Phần “người” đòi hỏi những nhu cầu tinh thần để được hạnh phúc và phát triển: đó là được yêu thương, tôn trọng, suy nghĩ độc lập, tự do phát biểu, quyết định cá nhân, tiếp cận thông tin, giải trí, giao tiếp, và niềm tin tôn giáo. Thiếu một trong những nhu cầu này, chúng ta sẽ không chết, nhưng chúng ta cũng không sống, mà chúng ta chỉ tồn tại, như một “động vật người khoẻ mạnh” chứ không phải là một người đúng nghĩa.

Danh sách này tạm gọi là những nhu cầu căn bản nhất của một con người. Hay nói theo ngôn từ văn hoa, thì đây là một phần của nhân quyền căn bản, đó là bản hiệp ước luật pháp quốc tế đã được Việt Nam kí kết với Liên Hợp Quốc từ rất lâu. Bất kỳ quốc gia nào ký kết vào hiệp ước này, nghĩa là họ cam kết tôn trọng nhân quyền căn bản của tất cả và mỗi một người dân sống trên lãnh thổ của quốc gia đó, không phân biệt tôn giáo, quan điểm chính trị, màu da, sắc tộc, trình độ văn hoá, địa vị xã hội, giai cấp, tài sản . . .

Văn bản luật pháp quốc tế này ràng buộc rằng, không ai được phép vi phạm nhân quyền dù chính phủ, hướng gì là nhân viên hành chánh, công an, cha mẹ, ông bà.

Chính vì vậy, khi Cha Mẹ nói với Con: “Con mà hư mẹ sẽ không cho con ăn tối nay” là Mẹ vi phạm “nhân quyền ăn” của con. Nếu người lớn nói là “Trẻ con im đi, biết gì mà nói” chính là đang vi phạm “nhân quyền suy nghĩ độc lập, tôn trọng, và phát biểu tự do” của Con. Và nếu Ông Bà cấm trẻ con chạy chơi ồn ào, bắt ngồi yên suốt ngày, tức là Ông Bà vi phạm “nhân quyền hoạt động và giải trí” của cháu.

Danh sách nhu cầu căn bản này là những thứ “cần” vì không thể thiếu được, “muốn” thì rất khác “cần” bởi có thì vui, nhưng không có thì buồn thôi chứ không ảnh hưởng đến sự sống còn hay hạnh phúc lâu dài.

Ăn “muốn” và ăn “cần” rất khác nhau: Ăn “cần” là ăn đủ no, đủ dinh dưỡng; ăn “muốn” là ăn ngon, ăn sang trọng. Ví dụ: bữa ăn “cần” là cơm với rau luộc, thịt luộc chấm muối, là ăn cần vì bữa ăn này đủ 4 nhóm dinh dưỡng (đường bột, béo, rau củ, đạm), nhưng không sang trọng và hấp dẫn. Bữa ăn “muốn” là gà rán KFC, đắt tiền, nhưng kém dinh dưỡng vì thiếu rau củ, dư béo, dư đạm, nhưng rất khoái khẩu.

Mặc “cần” là đủ che thân, đủ ấm; mặc “muốn” là thời trang, hàng hiệu...

Hoạt động cần là chạy nhảy trong nhà, hoạt động muốn là phải đi ra công viên hoặc bay sang tận nước ngoài để chạy nhảy.

Giải trí cần là ngồi hát ê a, nói chuyện, chưa đùa, đọc sách ở nhà, giải trí muốn là đi đến khách sạn 5 sao ngồi nói chuyện.

Uống cần là nước lọc, không mầm bệnh, không chất độc, uống muốn là coca, pepsi, trà sữa trân châu...

Cha mẹ hãy lấy cái “muốn” để thưởng hoặc phạt, nhưng không được vi phạm đến cái “cần” của con.

Nếu con đánh bạn, con sẽ không được ăn gà rán KFC, vì gà rán KFC là “ăn muốn”, nhưng vẫn có cơm 3 bữa trong ngày, vì cơm là “ăn cần”

Nếu con không học bài, thì sẽ không có trà sữa trân châu, vì trà sữa trân châu là “uống muốn” nhưng vẫn có nước uống lọc từ sang đến tối, vì nước lọc là “uống cần”

TV & Internet là vừa muốn vừa cần vì TV & internet thoả mãn nhu cầu giải trí, giao tiếp và tiếp cận thông tin, đây là 3 nhu cầu trong sách “cần”, nhưng không có internet & TV thì cũng có thể thoả mãn 3 nhu cầu này bằng cách khác. Những gì vừa muốn vừa cần, như Internet, TV thì có thể thi thoảng cấm để phạt nhưng không được cấm tuyệt.

Tuy nhiên, cha mẹ hãy lưu ý: có nhiều điều là thưởng với người này nhưng là phạt với người khác, nên hãy sáng suốt nhận định, thảo luận với con để tìm hiểu con thực sự muốn cái gì thì cái đó mới là phần thưởng có tác dụng.

BẢNG ĐIỂM.

Bảng điểm là một công cụ hữu ích để theo dõi và làm căn cứ thưởng phạt và khuyến khích con cố gắng. Bảng điểm dùng cho con cái hay bố mẹ? Cả con cái lẫn bố mẹ. Vì nếu chỉ theo dõi con cái thì điều đó hàm ý rằng bố mẹ luôn luôn đúng, luôn luôn tốt không cần phải theo dõi.

Trên đời này có cha mẹ nào luôn luôn đúng không? Có Ông Bà nào không bao giờ sai không? Có chứ, Ông, Bà, Cha, Mẹ, Sếp, lãnh đạo, chính phủ ... mà họ đi theo con đường mang tính vua-tôi, họ luôn luôn đúng, ai nói/làm khác ý họ là tự nhiên sai, tự nhiên trả treo, bất hiểu, phản động ... không có lý lẽ gì cả.

Song, những ai đi theo con đường văn minh dân chủ thì hiểu được sự thật rằng, không ai trên đời này có thể luôn luôn đúng được cả, dù là đó Bố Mẹ, Ông Bà hay Giáo sư, Tiến sỹ, thỉnh thoảng sai là chuyện không thể tránh khỏi.

Khi Ông, Bà, Bố Mẹ nhận lỗi với con, điều này không làm “mất mặt” mà là một thông điệp giáo dục tuyệt vời, đó là Ông Bà làm gương cho con trở thành người chính trực, không lấp liếm lỗi lầm, không lạm dụng quyền lực và có can đảm nhận lỗi, nhìn nhận sự thật, không nguy biện trốn tránh. Hơn nữa, một hành vi, khi được xem là sai trái thì con làm cũng sai, Ông Bà, Bố Mẹ làm cũng sai, chứ không phải là con làm thì không chấp nhận được nhưng Bố làm thì không sao cả. Do đó, nếu con bị theo dõi và phạt thì Ông Bà, Bố Mẹ cũng phải chịu theo dõi và phạt, như vậy mới gọi là công bằng và bình đẳng được.

Xin lưu ý với bạn rằng nhân quyền không được ban phát, mà là đương nhiên có. Khi một con người được sinh ra, dù là 1 phút tuổi hay 100 năm tuổi, thì họ đều có quyền được hưởng nhân quyền như nhau, được tôn trọng như nhau, và được tự do như nhau. Chính vì vậy, các thành viên trong gia đình đều được viết tên theo dõi trên bảng điểm.

Bảng điểm sẽ có danh sách những điều nên làm, và điều không nên làm mà tất cả mọi người đã đồng ý sau khi thảo luận. Khi mỗi thành viên làm được điều NÊN sẽ được điểm cộng, làm điều KHÔNG NÊN (đã quy định trong luật) sẽ bị điểm trừ. Cuối tuần sẽ tổng kết số điểm của từng thành viên trong gia đình. Nếu được điểm cộng thì được thưởng, nếu được điểm trừ, người lớn thì bị phạt, còn trẻ em thì chỉ không thưởng chứ không bị phạt.

Muốn “không thưởng” có tác dụng như “phạt” thì phải “thưởng thường xuyên”. Làm sao giúp Bé được thưởng thường xuyên? Hãy sơ kết vào mỗi giữa tuần, lúc đó nếu điểm tổng kết là điểm dương thì khuyến khích, khen ngợi, nhưng nếu bị điểm trừ thì Bố Mẹ đưa ra phương pháp giúp bé làm nhiều điều “nên” hơn nữa từ lúc đó cho đến cuối tuần để bù lại vì như đã nói ở trên, chỉ cần bé làm nhiều điều tốt hơn thì bé được gọi là người tốt rồi, không cần và cũng không thể phải là tuyệt đối không làm điều xấu.

Bảng điểm không nên quá 10 điều, vì nếu nhiều điều quá, các thành viên không nhớ hết được thì làm sao mà tuân thủ. Lưu ý quan trọng là danh sách những hành vi này cần dựa trên những tiêu chí đo đạc được. Ví dụ: nếu như chúng ta đưa ra tiêu chí là “ai ăn nhanh hơn thì được thưởng” thì đứa trẻ nhai kỹ sẽ bị chậm hơn đứa trẻ nuốt chửng không nhai. Như vậy, chúng ta vô tình khuyến khích sự cầu thả, nuốt chửng sẽ bị đau bao tử.

Tiêu chí “ăn nhanh” là không dùng được, lý do là “ăn nhanh” là nhanh tới mức nào? Đối với người này nhanh là 30’ phút, với người khác nhanh là 3’. Chúng ta đều biết rằng, khi mình trông mong điều gì, mình sẽ thấy thời gian chờ đợi rất dài, nhưng nếu mình đang vui vẻ chơi đùa, thì mình thấy thời gian chơi đùa rất ngắn. Do đó, phải đo đạc thời gian quy định bằng đồng hồ, không thể chỉ nói “nhanh” thôi được.

Mỗi điều “nên” hay “không nên” thì phải được định nghĩa chi tiết và định lượng rõ ràng. Thay vì đưa ra tiêu chí là “ăn nhanh” hãy đổi lại là “ăn trong vòng 30 phút” và lấy đồng hồ ra canh giờ đúng 30 phút, chứ không thể áng chừng được. Cũng vậy, thay vì ghi “nhai kỹ” hãy ghi là “nhai 20 lần” hoặc “nhai 20 giây trước khi nuốt”

Bảng điểm phải dựa trên tinh thần cùng thắng, nghĩa là không so sánh thi đua giữa các thành viên, mà chỉ so sánh từng thành viên với tiêu chí chung hoặc mục tiêu của riêng người đó mà thôi. Không nên ghi là “ai ăn nhanh hơn được cộng điểm”, vì đây là tinh thần thắng-thua tranh đoạt. Nên ghi là “ai ăn trong vòng 30’ được cộng điểm”.

Cuối cùng, bảng điểm phải được cập nhật thường xuyên. Nếu những điều NÊN đã được bé thi hành thường xuyên thì nên lấy ra khỏi bảng điểm, để điều NÊN MỚI vào để bé luyện tập. Ngược lại, nếu điều KHÔNG NÊN không còn thường xuyên nữa thì cũng phải được lấy ra khỏi bảng điểm và thay vào là ĐIỀU KHÔNG NÊN MỚI mà bé đang làm lỗi thường xuyên để giúp bé nhớ mà cố gắng không làm điều không nên này nữa. Bảng điểm chỉ có hiệu lực cho trẻ nhỏ dưới 10 tuổi, trẻ lớn sẽ không quan tâm và khó áp dụng.

THƯỜNG CHỨ ĐỪNG HỐI LỘ

Tôi đã từng gặp nhiều phụ huynh tự hào nói với tôi rằng họ chưa bao giờ đánh con mà chỉ động viên khích lệ bằng phần thưởng. Nghe qua thì thấy rất hay, nhưng đến khi hỏi lại thì mới rõ ra rằng cách họ động viên khích lệ bằng phần thưởng này chẳng khác gì hối lộ.

Tôi đã chứng kiến thường xuyên cảnh cha mẹ nói với con “ăn ngoan rồi Mẹ cho ăn kem” hoặc là “học giỏi đi rồi Ba cho đi công viên”. Tức là họ vô tình dạy con ăn vì kem chứ không phải vì cái kết quả tốt đẹp mà việc ăn sẽ mang lại cho bé đó là ăn để có dinh dưỡng và sức khỏe. Tương tự, học là để có kiến thức nhưng phụ huynh này đã vô tình gieo vào tiềm thức của con học để được đi công viên chứ không phải để có kiến thức.

Đây là một trong những lý do dẫn đến việc là nhiều thanh niên không biết đam mê của mình là gì, từ đó không tìm ra được công việc yêu thích thì làm sao mà thành công được. Vì sao? Vì từ nhỏ đã không làm vì mình thích làm mà dù không thích cũng ráng làm để được cái khác. Khi làm việc mình không thích thú thì sẽ không hết lòng vì công việc mà chỉ làm vừa đủ làm cho có lệ cho xong thôi.

Phụ huynh nên lưu ý rằng phần thưởng hữu hiệu nhất là kết quả của việc làm mà mình thích thú. Một nghiên cứu tâm lý học ở Mỹ đã khuyến cáo rằng kết quả của việc làm yêu thích thì tốt đẹp hơn so với việc làm vì tiền hay vì phần thưởng. Trong nghiên cứu này,

họ quan sát một nhóm trẻ em vẽ tranh tự do. Lần thứ 1, họ mời các em vào và nói “đây là màu, giấy và các con cứ vẽ cho thoải thích trong vòng 30 phút nhé”. Lần thứ 2, họ lại mời nhóm trẻ em này đến và nói “đây là màu, giấy và các con cứ vẽ cho thoải thích trong vòng 30 phút nhé, bạn nào vẽ đẹp sẽ được \$5”.

Họ quan sát thái độ, cường độ, và tốc độ làm việc và so sánh các bức tranh do các bé vẽ trong cả hai lần. Lần đầu tiên, khi không được tiền, các bé vẽ vì thích thú nội tâm, lần sau thì các bé vẽ vì muốn được tiền. Kết quả là trong lần đầu, thái độ vui vẻ hơn, cường độ và tốc độ làm việc cao hơn, các bức tranh màu sắc rực rỡ hơn, hình ảnh phức tạp hơn so với lần sau. Khi hoàn thành xong lần đầu, các em mang tranh của mình ra khoe với Ba Mẹ một cách rất vui sướng và tự hào, nhưng lần sau thì các em mang tranh ra với vẻ căng thẳng, lo lắng vì không biết mình có đạt tiêu chuẩn nhận tiền hay không.

Bài học rút ra từ thí nghiệm trên là chỉ khi người ta làm việc vì đam mê thì người ta mới thật sự hạnh phúc trong công việc, tự hào với kết quả và hiệu quả công việc mới tốt được. Vì vậy, khi quý vị “dụ” con bằng đồ vật thì cũng giống như là những đứa trẻ trong thí nghiệm này được “dụ” bằng tiền, kết quả không thể tốt được. Hãy để cho bé có động lực chính đáng từ sự thích thú của hành động và kết quả chứ không phải từ những thứ như bánh, kẹo, đi chơi, tiền v.v... là những cách hối lộ nguy hại.

Nguy hại tiếp theo của hối lộ là sự mặc cả, đòi tăng giá. Nếu hôm nay Mẹ hứa cho ăn kem để con ăn hết chén cơm, vài bữa con sẽ đòi Mẹ cho thứ khác lớn hơn, đắt tiền hơn như là tôm hùm, hải sản v.v... Nếu hôm nay, Ba cho đi công viên để con học, thì năm sau Ba phải cho đi du lịch con mới chịu học. Chúng ta thấy nhan nhản những cảnh tượng trẻ em đi du học đòi Ba Mẹ gửi tiền, nếu không gửi nó không học nữa.

Trong một chương trình Kỷ Luật Không Nước Mắt ở ngoại ô Sài Gòn, tôi còn nhớ rất rõ hình ảnh của một bà cụ ngồi trong góc phòng, nghe chăm chú và nước mắt ngấn dài. Lúc đó, tôi nghĩ thầm Bà cụ này tuyệt vời thật, ở tuổi của Bà thì thường người ta

không cời mở để đến nghe tôi nói. Tôi thật sự khâm phục Bà. Cuối giờ, Bà đặt câu hỏi thì mới thấy không những khâm phục mà còn vô cùng thương cảm.

Bà: Cô ơi, con tui nó không nghe lời tui, tui phải làm sao?

Ailien: Dạ, con nghĩ là Bà đã ở tuổi này, thì con của Bà chắc chắn đã trưởng thành. Theo quan niệm của người Việt truyền thống thì tuổi nào cũng phải nghe lời cha mẹ răm rắp. Nhưng con đang giới thiệu phương pháp khoa học thì khi đứa trẻ bắt đầu biết lý lẽ, nó đã có quyền có suy nghĩ độc lập, tức là không nghe lời răm rắp, mà chỉ nghe theo khi hợp lý thôi. Vậy thì con Bà không nghe lời Bà là chuyện bình thường.

Bà: Không phải cô ơi, tui nói gì cũng không nghe hết trơn à.

Ailien: Nếu đúng như Bà nói thì làm sao Bà nuôi con được tới giờ này?

Bà: Nó muốn gì thì phải chiều theo thôi à. Cứ phải dụ nó mới được. Hồi nó nhỏ, muốn dụ nó đi học thì phải có quà. Bây giờ, nó lớn rồi nó đòi tiền, tui không có, nó đòi tui bán nhà đưa tiền cho nó.

Ailien: Bà có tính làm vậy không?

Bà: Đâu có được, làm vậy nhà đâu ở nữa.

Ailien: Vậy thì anh đó sẽ làm gì nếu Bà cương quyết không chịu?

Bà: (Bà cụ vừa khóc vừa mếu) Nó đòi tự tử cô ơi. Nó nói tui không làm vậy nó tự tử cho coi, mà tui có một mình nó thôi. Nó tự tử thì làm sao tui sống được, cô ơi.

Đây là câu chuyện hoàn toàn có thật và nó là minh chứng rất cụ thể và sống động để chúng ta thấy cái nguy hại tận cùng của việc hối lộ con. Người Mẹ đáng thương này đã “dụ” con từ nhỏ bằng những món quà nho nhỏ, cho tới bây giờ thì đứa con đòi tăng giá

đến cả cái nhà và mạng sống của nó. Hãy nhìn tấm gương này mà dừng ngay lại việc “dụ” và hối lộ con.

Cái nguy hại lớn hơn của việc hối lộ con là chúng ta tạo ra những con người quen ăn hối lộ trong gia đình thì sẽ ăn hối lộ ngoài xã hội. Nhân sinh quan và quan niệm đúng sai của một con người được hình thành từ khi còn bé, nếu từ nhỏ đứa trẻ không được dạy là hối lộ là sai thì lớn lên, nó có nghe người ta nói bao nhiêu, xã hội có lên án bao nhiêu, nó vẫn không thấy sai, và như vậy nó sẽ tiếp tục làm. Đây là lý do lớn nhất tại sao xã hội chúng ta nhan nhản quan chức tham ô, hối lộ.

Ngày nay, đâu chỉ có quan chức đòi hối lộ, văn hoá bao thư đã ăn sâu trong từng góc ngách của cuộc sống, đi bệnh viện, đi trường học, lái xe trên đường ... đến việc ngoắc taxi ở phi trường ... mà muốn hanh thông thì đều phải lót tay với điều dưỡng, cô giáo, bảo mẫu, cảnh sát giao thông, người điều phối taxi. Chúng ta bực mình khi mình ở trong vai trò là người phải dúi tiền, nhưng khi chính mình là người thi hành công vụ thì không hề nghĩ đến sự khổ sở của người đang phải dúi tiền cho mình.

Một người bạn của tôi từ Mỹ về Việt Nam đến cửa khẩu Tân Sơn Nhất, vui vẻ dúi tiền cho Hải quan. Tôi nói “Sao ông lại tiếp tay cho sự sai trái như vậy? Tui không bao giờ làm điều đó.” Anh chàng trả lời một cách thản nhiên “Dúi vài đồng cho khoẻ cái thân, làm như bà nó hành cho ngồi phi trường bao nhiêu tiếng đồng hồ. Tui đâu có ngu vậy” Nhưng đến khi anh này đọc thông tin mạng về tham nhũng thì anh chàng than phiền là xã hội thối nát. Rất nhiều người tương tự như anh chàng này, họ không thấy mối liên hệ giữa hành động dúi vài đô la và quan chức tham nhũng, họ lại càng không thấy mối liên hệ giữa dụ con bằng cái bánh nhỏ nhoi và hiện thực tham nhũng tràn lan trong xã hội.

Chúng ta là cha mẹ, công việc của mình là nuôi dạy đứa con bé bỏng của mình, nghe có vẻ như là một công việc nhỏ nhoi, không liên quan gì đến những vấn đề to tát của xã hội. Sự thật thì hoàn toàn ngược lại, vì mỗi một quan chức, hay một nhân vật lịch sử đều đã từng là một đứa con bé bỏng của cha mẹ họ, và cha mẹ họ

đã từng làm cái công việc nhỏ nhoi là nuôi dạy họ. Những gì họ từng được dạy đã ảnh hưởng trực tiếp đến suy nghĩ và quyết định của họ trong công việc hằng ngày với cương vị quan chức, và nó ảnh hưởng trực tiếp tới đời sống của hàng ngàn, thậm chí hàng triệu con người trong đất nước và xã hội mà họ đang nắm quyền.

Đọc đến đây, quý vị có cảm thấy sự vĩ đại và tầm quan trọng của công việc nuôi dạy con cái mà chúng ta từng cho là nhỏ nhoi hay không? Hãy dành vài phút để suy nghiệm cho từng hành động và thái độ mình đã dành cho con, vì không có gì bảo đảm con quý vị sẽ thành nguyên thủ quốc gia, nhưng cũng chẳng có gì bảo đảm nó sẽ không thành nguyên thủ quốc gia. Hãy hành xử cho đúng đắn, đừng vì cái thuận tiện trong công việc hằng ngày mà “dụ” con cho xong, để rồi, chính điều đó tạo ra những con sâu mọt gặm nhấm cái dân tộc đã sản sinh ra chúng ta, tàn phá xã hội mà chúng ta đang sống trong đó, và suy đồi cái nền văn hoá mà bao thế hệ ông cha đã xây dựng bằng xương máu.

SỰ KHÁC BIỆT GIỮA THƯỞNG VÀ HỐI LỘ

Thưởng và hối lộ đều cho người ta động lực cố gắng, nhưng thưởng tạo ra sự cố gắng cho cả một quá trình, hối lộ tạo ra sự cố gắng cho một hành động mà thôi. Thưởng tạo ra người tử tế, hối lộ tạo ra kẻ hèn mạt. Thưởng đúng nghĩa sẽ giúp bé tạo ra động lực bên trong, luôn luôn muốn cố gắng và muốn làm tốt, còn hối lộ tạo cho bé sự lệ thuộc vào động lực bên ngoài, không có thưởng/quà thì không có động lực để cố gắng. Thông điệp của thưởng là “cố gắng sẽ mang lại kết quả”, còn thông điệp của hối lộ là “phải ép giá đến cùng để được lợi”.

Trong phần bảng điểm, chúng ta có nói là điểm cộng thì được thưởng, nhưng nên nhớ rằng phần thưởng này là phần thưởng cho một quá trình, không phải là thưởng cho từng hành động, vì thưởng cho từng hành động là hối lộ.

Ví dụ: Hành động là “ăn cơm nhanh sẽ được thưởng kem”, nhưng

một bên là thưởng và bên kia là hối lộ. Sự khác biệt là bên thưởng thì kết quả cuối cùng của một quá trình, trong đó đầu tiên Ba Mẹ và con ngồi xuống nói chuyện, giải thích lý do cần ăn nhanh cho con hiểu. Sau đó, Ba Mẹ và con cùng thưởng lượng phần thưởng cho điểm cộng cuối tuần là gì, điểm cộng này gồm tất cả các hoạt động trong tuần trong đó có ăn nhanh. Cuối cùng, vì con ăn nhanh mỗi ngày và làm nhiều việc tốt khác, con được điểm cộng vào cuối tuần. Ba Mẹ có trách nhiệm giữ đúng lời cam kết là thưởng cho con như đã thoả thuận.

Ngược lại, bên hối lộ là Ba Mẹ chưa bao giờ giải thích lý do cần ăn nhanh, chưa bao giờ thoả thuận phần thưởng. Ngày nào Mẹ cũng hối ăn nhanh lên con, ăn nhanh lên con liên tục, nhưng con vẫn cứ ăn chậm, Mẹ cũng cố kiên nhẫn. Một hôm, con vẫn ăn chậm như mọi hôm, Mẹ vẫn hối thúc như thường lệ, nhưng Mẹ không thể chờ đợi và kiên nhẫn được vì Mẹ có việc cần phải giải quyết. Thế là, Mẹ nói “thôi, con ăn nhanh đi rồi Mẹ cho ăn kem”. Thế là dù con chẳng hiểu tại sao cần phải ăn nhanh, con ăn nhanh ngay để được ăn kem. Vậy thì lần sau không có kem thì con sẽ không ăn nhanh.

Dần dà, kem trở thành quen thuộc và nhàm chán, con không muốn kem nữa, con sẽ “tăng giá”, từ kem lên những thứ hiếm hoi và đắt tiền hơn, ví dụ như là tôm hùm ...đi công viên, rồi từ công viên, tăng giá lên đi du lịch ...Kết quả cuối cùng là gì? Báo chí vẫn đăng tải tin con cái giết Mẹ để cướp nữ trang vàng Mẹ mang trên người, hoặc giết Cha Mẹ để được hưởng gia tài sớm hơn ... là vì Cha Mẹ không còn đủ khả năng thoả mãn “cái giá” con đưa ra nổi nữa.

Chương #1

1 ÍCH LỢI CỦA SỰ KHEN TẶNG

Chẳng có ai dạy con là con phải vui khi người ta khen, nhưng bất cứ đứa trẻ nào cũng vui sướng khi được khen tặng.

Chẳng có ai dạy con là con phải vui khi người ta khen, nhưng bất cứ đứa trẻ nào cũng vui sướng khi được khen tặng. Có lẽ thích được khen, được công nhận hay cổ vũ là bản năng của con người. Khi được khen tặng, trẻ con hay người lớn đều cảm thấy hạnh phúc, phấn chấn và lên tinh thần. Cảm giác phấn chấn này gắn liền với hành động thì nó thúc đẩy cho người ta lặp lại hành động đó nhiều hơn nữa.

Vì vậy, khi thấy con làm điều gì tốt, hãy khen tặng vì điều này sẽ không những giúp con hạnh phúc, nó làm cho bé có động lực lặp lại hành động đó. Ích lợi tiếp theo là lời khen tặng giúp cho bé cảm thấy sự tốt đẹp của mình được công nhận, được biết đến. Điều này sẽ giúp củng cố niềm tin trong tiềm thức “con là người tốt, con xinh đẹp, con tài giỏi, con có năng lực” . . . Nói chung là con có những yếu tố tốt đẹp của một người tử tế. Tiếng Anh gọi niềm tin này là self-esteem, người có self-esteem cao thì sẽ tự tin, không dễ bị tổn thương bởi lời nói hay hành động vô tình hoặc cố ý của người khác. của người khác.

Chúng ta thấy có nhiều người lớn cảm thấy rất ái ngại và không thoải mái khi được khen là vì những lý do sau: (1) suốt tuổi thơ họ đã được dạy là nhận lời khen một cách vui vẻ là không khiêm tốn. (2) tuổi thơ của họ bị chê bai quá nhiều, nó làm cho họ có niềm tin sâu thẳm trong tiềm thức “mình là người xấu xa, không xứng đáng” nên khi được khen họ thì ý thức hiểu được, nhưng tiềm thức không tin được, tạo ra xung đột giữa tiềm thức và ý thức nên họ cảm thấy không thoải mái.

Song, nếu khen quá đáng, và khen ngay cả khi bé làm điều xấu, thì không những làm cho bé trở thành tự mãn, lời khuyên này còn khuyến khích bé lặp lại hành động xấu này, mà nó còn làm cho bé trở thành người chỉ thích được nịnh nọt, chứ không có khả năng tiếp nhận những ý kiến trung thực và chân thành.

Chương #2

TÁC HẠI CỦA SỰ CHÊ BAI

Khi bị chê bai người ta không
những buồn mà còn bị tổn
thương.

Khi bị chê bai người ta không những buồn mà còn bị tổn thương. Đôi khi lời nói tổn thương còn nặng nề hơn là đánh đập. Đánh đau thì dần cũng hết đau, nhưng sự tổn thương từ lời nói đôi khi kéo dài nhiều ngày, nhiều năm, thậm chí cả đời.

Như trên đã nói nếu suốt tuổi thơ, bé bị chê bai quá nhiều, nó làm cho bé có niềm tin sâu thẳm trong tiềm thức “mình là người xấu xa, không xứng đáng” nên khi được khen thì ý thức hiểu được, nhưng tiềm thức không tin được, tạo ra xung đột giữa tiềm thức và ý thức nên họ cảm thấy không thoải mái. Thêm vào đó, khi họ bị chê, họ sẽ bị tổn thương nhiều hơn là người không có niềm tin này. Điều đáng sợ hơn là họ dễ bị tổn thương tới mức mà khi họ nghe ai nói điều gì đó liên quan đến mình thì dù người nói không hề có ý chỉ trích họ, họ vẫn có cảm giác bị chỉ trích, và bị tổn thương dù người nói không hề muốn tổn thương họ.

Trước đây, tôi là loại người này, tôi còn nhớ khi còn làm việc cho hãng tài chính Morgan Stanley, có lần tôi mời anh bạn người Anh đến nhà chơi. Tôi đã cố gắng trổ tài nghệ nấu ăn của mình, vừa bưng đĩa thức ăn lên thì anh này nói “màu trứng giống phân xu của con nít”. Tôi giận run người đến không nói gì được. Anh này hỏi mãi, tui mới nói là câu nói đó làm tôi cảm thấy bị tổn thương. Anh này nói, “đó chỉ là sự so sánh màu không khéo léo, có gì liên quan đến giá trị của bạn đâu mà bạn bị tổn thương”. Tôi nói “tôi tốn công nấu cho bạn ăn, mà bạn nói đồ ăn tôi nấu giống phân con nít. Ý bạn nói là tôi nấu ăn dở, tôi là người bất tài, đúng không?” Các bạn cùng công ty của tôi cũng không hiểu tại sao tôi lại bị tổn thương nặng nề đến như vậy. Họ thấy là trứng mà ai nấu thì cũng có màu ố giống phân xu thôi, chuyện này không liên quan tới kết luận “tôi là người bất tài”. Sau này, đi bác sỹ tâm lý tôi mới hiểu được nguồn gốc của vấn đề. Tôi lớn lên trong chê bai, chọc ghẹo nên nó mới như vậy.

Chương #3

NGHỆ THUẬT KHEN

Rất nhiều người sợ rằng khen
con nhiều sẽ khiến con tự mãn.

Rất nhiều người sợ rằng khen con nhiều sẽ khiến con tự mãn. Điều này sẽ đúng khi cha mẹ khen con một cách cầu thả, nghĩa là thấy gì khen nấy, sai cũng khen và chẳng bao giờ nói thật với con. Còn nếu phụ huynh khen khi con xứng đáng được khen, thì con quý vị sẽ không những không tự mãn mà còn trở nên tự tin hơn. Khi con không xứng đáng được khen thì không khen, và nếu vì vậy mà con cảm thấy buồn cũng là điều tốt vì nó giúp bé hiểu được sự thật và mạnh mẽ hơn.

Khen tặng không chỉ là lời nói. Một ánh mắt hạnh phúc, một nụ cười thoải mái, một cái gật đầu, vỗ vai, hi-fi (vỗ tay nhau trên cao), lo-fi (vỗ tay nhau dưới thấp) ... đều là những biểu hiện của sự khen tặng và cổ vũ.

Một đứa trẻ không cần phải đạt được những thành tích cao, thực hiện thành công việc gì đó khó khăn mới có thể nhận được lời khen. Thực chất, chúng chỉ cần làm được những việc bình thường – nghĩa là không hại mình, không hại người, không hư hại đồ vật, không gian dối ... là đã xứng đáng nhận được lời khen. Đi học đúng giờ hay ăn cơm tập trung chính là một ví dụ. Nói chung là không làm sai đủ để khen rồi. “ôi, hôm nay thật tuyệt vời, con không làm gì sai cả. Mẹ cảm thấy thật hạnh phúc”.

Thậm chí khi bé làm lỗi, cha mẹ vẫn có thể khen được, “ôi, ngày nào con cũng đập 5 cái chén, hôm nay con chỉ đập 3 cái thôi, con giỏi quá, Mẹ hạnh phúc quá.” Đôi khi chúng ta phải khen tặng và công nhận sự tiến bộ dù chưa hoàn hảo, để bé bớt xấu dần đến khi hết xấu thì mới bắt đầu tốt dần lên được.

Quy tắc khen là lời khen phải trung thực, nhưng không có thì lấy gì mà khen. Không lẽ, khi gặp một cô gái, chúng ta lại nói “em ơi, anh muốn khen em đẹp cho em vui, nhưng rất tiếc em không đẹp”. Câu này dù là sự thật và chân thành nhưng chỉ làm cô ta tổn thương thôi. Song, bạn có đồng ý rằng, một gương mặt dù không đẹp cũng có vài chi tiết đẹp không? Không lẽ chúng ta lại nói “ôi em ơi, dù em không đẹp nhưng cặp lông mày em tuyệt đẹp”. Câu này cũng làm người ta tổn thương. Chúng ta chỉ cần khen cái CHI TIẾT lông mày đẹp là đủ làm người ta vui sướng rồi, nói ra sự thật phũ phàng “em không đẹp” để làm gì cho người ta buồn, đúng không ạ?

Khi chúng ta cam kết nói sự thật, không gian dối nghĩa chúng ta bảo đảm những gì mình nói ra là sự thật, chúng ta không có nghĩa vụ nói tất cả mọi góc ngách của sự thật. Tự do ngôn luận là nhân quyền căn bản, nghĩa là chúng ta có quyền nói và có quyền không nói.

Chốt lại, khi nào mình khen con? Bất cứ lúc nào, bất cứ ở đâu, không có lỗi đủ để khen rồi, có lỗi mà ít hơn cũng đủ để khen rồi, đừng đợi tới vĩ đại mới khen. Chúng ta thường thấy nhiều người moi móc mà chê bai, chúng ta là những người văn minh dân chủ, chúng ta sẽ “moi móc mà khen” với điều kiện là mình không khen hành vi sai trái.

Chương #4

NGHỆ THUẬT CHÊ

Chê là phạt tinh thần cũng có nghĩa là không khen và không thưởng tinh thần cho nên người bị chê không bị tổn thương tinh thần và tình cảm.

Chủ ngữ không là “con”

Như đã trình bày trong phần Quy tắc thưởng phạt, kỷ luật truyền thống là có thưởng và phạt, nhưng kỷ luật không nước mắt thì chỉ có thưởng và không thưởng, chứ không có phạt. Tương tự, trong kỷ luật truyền thống thì có khen và chê, nhưng trong kỷ luật không nước mắt thì chỉ có khen và không khen.

Chê là phạt tinh thần cũng có nghĩa là không khen và không thưởng tinh thần cho nên người bị chê không bị tổn thương tinh thần và tình cảm. Muốn được như vậy thì không nên dùng chủ ngữ là “con” mà chỉ chê hành động của con. Vì sao?

Khi mình chê là con làm điều xấu, thì ý thức hiểu con là đứa trẻ hư. Ví dụ: Mẹ nói “con đánh bạn nữa rồi” ý thức hiểu là “con đánh bạn” nhưng tiềm thức hiểu là “con hư”

Bố nói “con không chịu ăn à” ý thức hiểu là “con không ăn” nhưng tiềm thức hiểu là “con hư”

Bà nói “sao con không chào bác” ý thức hiểu là “con không chào bác” nhưng tiềm thức hiểu là “con hư”

Cái ý nghĩa “con hư” cứ lặp đi lặp lại mãi thì bé luôn mang trong mình suy nghĩ rằng nó chính là một đứa trẻ hư thì nó sẽ chán nản và làm mọi việc một cách thiếu suy nghĩ bởi cho rằng “dẫu sao mình cũng đã là một đứa trẻ hư”. Do đó khi chê con, không nên dùng chủ ngữ là con.

Vì vậy, thay vì nói là “con làm đổ sữa nữa rồi”, (trong câu này chủ ngữ là con), thì hãy nói là “sữa đổ nữa rồi”, (trong câu này chủ ngữ là hành động sữa đổ). Thay vì nói “con đánh bạn nữa rồi” thì nói là “bạn bị đánh nữa rồi”. Thay vì nói “Con không chào bác à?” thì nói là “ôi, sao bác không được chào nhỉ?” Khi tiềm thức nghe những câu này thì sẽ không hiểu là “con hư” mà hiểu là “hành động hư”. Dù trong đầu bé cứ nghe lặp đi lặp lại là “hành động hư”, bé không bị cảm thấy mình hư. Dần dà, con hình thành tư tưởng: “Chỉ có hành động xấu, con luôn luôn tốt”.

Nói tên hành động rõ ràng

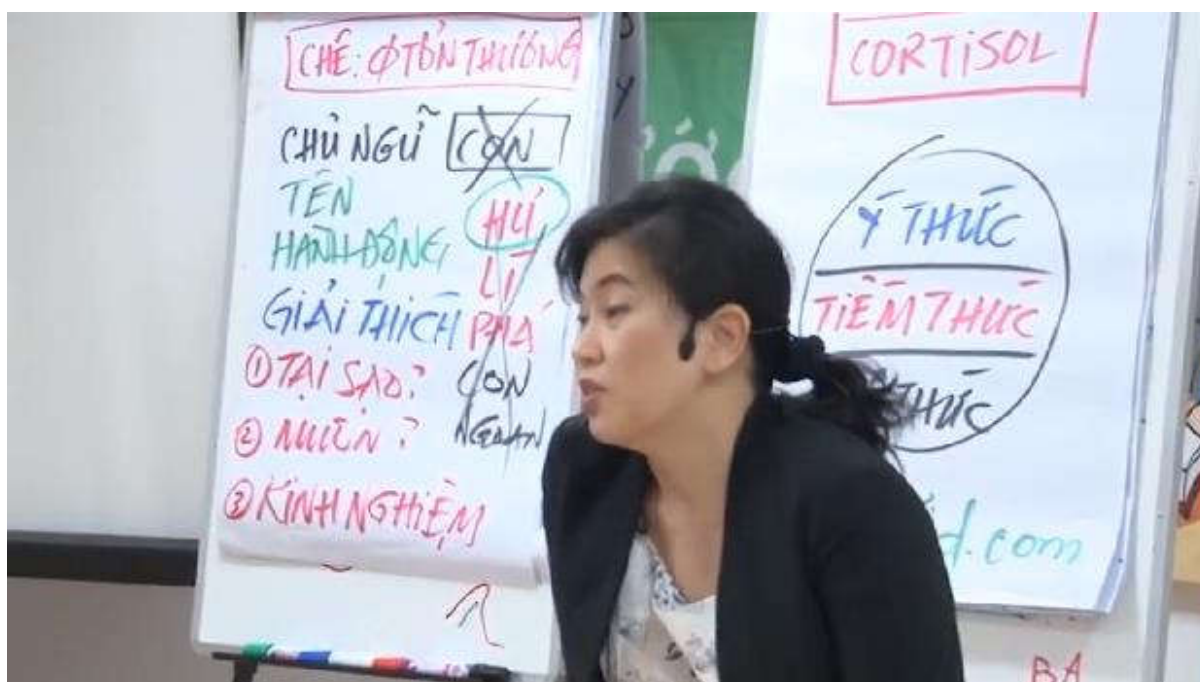
Chúng ta thường nghe cha mẹ Việt Nam khuyên là “đừng hư nhé”, “hãy ngoan nào” “sao mà xấu thế” ... Đây là những câu nói chung chung mơ mơ hồ hồ, chúng không giúp bé hiểu được chính xác hành động nào là xấu/sai để mà sửa chữa vì thường thường bé làm nhiều hành động liên tiếp nhau. Ví dụ: Em bé vẽ lên giấy xong, ngay lập tức quăng cây viết xuống sàn nhà. Mẹ nói “con ơi đừng hư như vậy”, làm sao bé biết là vẽ lên giấy là hư hay quăng cây viết là hư. Nếu bé tưởng là vẽ lên giấy là hư thì bé không vẽ nữa trong khi vẽ là hành động tốt cần được khuyến khích. Vì vậy, thay vì nói là “con ơi đừng hư như vậy”, hãy nói là “con ơi đừng quăng cây viết xuống sàn” thì bé mới biết mà không quăng cây viết và tiếp tục vẽ lần sau.

Ví dụ khác: bé hôn Mẹ, rồi ngay lập tức cắn Mẹ. Mẹ nói “ôi hư thế” thì làm sao bé biết được chữ “hư” này là dành cho hành động hôn hay hành động cắn. Nếu nó tưởng là hành động cắn thì nó thôi cắn, nhưng nếu nó tưởng “hư” là hành động hôn thì từ đó nó không hôn nữa. Do đó, thay vì nói là “ôi hư thế”, hãy nói là “con đừng cắn Mẹ nhé”, như vậy bé mới biết chính xác để mà không cắn Mẹ lần sau.

Thật ra, những từ như “hư”, “lì”, “phá”, “ngoan” này là cách nói chung chung, mơ hồ, là một dạng ngụ ý biện. Nói chung chung mơ mơ hồ hồ sẽ làm cho người ta nghĩ sao cũng được. Ví dụ, nếu luật ghi là ăn hối lộ 2000USD thì sẽ bị tù 3 năm, thì cứ như vậy mà y án, nhưng nếu luật muốn dung túng hối lộ, họ sẽ ghi là “ăn hối lộ thì bị nghiêm trị”. Vậy thì, nếu là người không quen thì họ nghiêm trị 3 tháng, người không quen không hối lộ thì họ nghiêm trị 3 năm. Luật pháp mà mơ hồ hay quá phức tạp là vì họ muốn cố ý dung túng quan tham.

Nhiều phụ huynh rất bực mình vì khi họ bảo “con ơi đừng ném cây viết”, bé nói “dạ” rồi lại ném cây thước, phụ huynh bảo “đừng ném thước con”, bé nói “dạ” rồi bé ném cái chén. Lúc này phụ huynh nổi giận, “sao Ba bảo không được ném mà cứ ném hết cái này tới cái khác là sao?”

Sự thật, trong suy nghĩ của người lớn, chúng ta biết suy luận, khi ai đó nói đừng ném viết, rồi đừng ném thước . . . thì người lớn suy luận được rằng điều đó nghĩa là đừng ném gì cả. Rất tiếc, trong suy nghĩ đơn giản của cái não non nớt của bé, bé chỉ hiểu không được ném thước thì bé không ném thước nữa, bé ném thứ khác. “Ủa, Ba biểu không ném viết, không ném thước mà. Mình đâu có ném viết, ném thước nữa đâu, mình ném chén mà, sao Ba lại la nhỉ”

Tìm hiểu lý do để mà phân biệt động cơ đúng sai của con

Có rất nhiều hành động thoát nhìn thì có vẻ là xấu, nhưng nếu mình tìm hiểu thì hoàn toàn có lý do chính đáng. Ví dụ: Mẹ đang ngồi nói chuyện với khách thì bé con 5 tuổi đập cái bẻ rầm rầm. Mẹ quay sang, “đừng đập bẻ nữa con” rồi quay lại nói chuyện với khách tiếp tục. Đứa bé lại tiếp tục đập bẻ rầm rầm. Mẹ giận quá, chạy sang tát vào mông con vài cái, “bảo không được đập bẻ nữa mà vẫn cứ đập”. Sau này qua câu chuyện kể lại của người xung quanh, Mẹ mới vỡ lẽ ra là hôm đó thằng bé gọi Mẹ mãi vì nó muốn đi ị. Mẹ không nghe nên nó mới đập cái bẻ để gọi được Mẹ. Trong trường hợp này, thằng bé có lý do hoàn toàn chính đáng, nhưng Mẹ chỉ dùng sự suy luận một chiều của mình là “con hư, làm ồn trong lúc Mẹ có khách”.

Con hư vì Mẹ đã bảo không đập bảng mà vẫn cứ đập”. Nếu như Mẹ hỏi “tại sao con đập cái bảng, con cần gì?” thì Mẹ đã không phải nổi điên lên mà đánh oan con như vậy.

Điều quan trọng là chúng ta cần tìm hiểu động cơ của con để bảo đảm nhu cầu chính đáng của con. Chúng ta lớn lên trong môi trường mang tính vua-tôi độc tài, truyền thống kính trên nhường dưới cho nên rất nhiều trường hợp là nhu cầu của trẻ em đã không được bảo vệ thích đáng. Tôi còn nhớ khi còn bé, trong nhà mọi thứ đều ưu tiên cho ông bà, trong đám giỗ, thức ăn ngon nhất mang lên bàn dành cho ông và các chú, kế tiếp là bàn dành cho các cô, những thứ còn lại mới mang xuống mâm dưới đất cho trẻ con.

Con nít thì có nhu cầu hoạt động vì chúng có quá nhiều năng lượng, nhưng phải ngồi yên vì chạy chơi ồn ào làm ông bà khó chịu. Tức là nhu cầu của ông bà quan trọng hơn nhu cầu của con nít. Đây là một sự bất công và vô lý.

Tôi đồng ý rằng ông bà già yếu, cần được ưu tiên, nhưng con nít cũng yếu ớt, chúng cũng phải được ưu tiên. Suy cho cùng thì nếu nói về tình không thể ưu tiên ai hơn được vì cả hai đều yếu ớt, nhưng nói về lý thì ưu tiên cho trẻ em hợp lý hơn vì trẻ con còn một đời để lớn, để cống hiến, còn người già thì sắp ra đi rồi. Đồng ý là người già đã cống hiến suốt một đời, bây giờ họ phải được ưu tiên, cho nên nếu có đủ nguồn lực để ưu tiên cho cả hai là tốt nhất, nhưng chỉ có đủ để ưu tiên cho một trong hai, thì phải ưu tiên cho trẻ em.

Những nhu cầu chính đáng của một con người đã được trình bày trong phần nhân quyền căn bản, một đứa trẻ vừa mới sinh ra được một phút thì cũng là một con người. Do đó, bé có toàn quyền hưởng được nhân quyền như một người trưởng thành hay một người một trăm năm tuổi. Nếu người già được tôn trọng thì trẻ em cũng phải được tôn trọng, đó mới thật sự là bình đẳng và văn minh.

Xin nói thêm ở đây là nhu cầu chơi đùa của trẻ em thường ít được coi trọng đúng mức. Chơi đùa là cách trẻ em học hỏi, tìm hiểu thế giới quanh mình, cho nên cha mẹ phải tạo mọi điều kiện cho trẻ em chơi đùa tò mò để giúp bé phát triển lành mạnh. Trong chương trình CHA MẸ HỒN NHIÊN, chúng ta sẽ nói rất nhiều về cách chơi đùa với trẻ để giúp trẻ phát triển não và tư duy nhanh hơn.

Rất nhiều gia đình Việt Nam ép buộc con nín ngời im để người lớn được “yên” tức là chúng ta đã đem cái quyền làm người lớn để lấn áp trẻ em, bắt trẻ em phải “hy sinh” cái quyền được chơi đùa để người lớn “hưởng” cái quyền được “yên”. Thật là bất công, vô lý, độc tài và chậm tiến.

Giải thích cho con hiểu để mà phân biệt đúng sai

Sau khi tìm hiểu lý do con hành động thì mình phải giải thích những điều sau đây:

Lý do có chính đáng hay không,

Tại sao lý do đó chính đáng, hoặc không chính đáng

Trong quan điểm nào thì lý do này là chính đáng, và quan điểm nào thì lý do này không chính đáng

Hành động đó là đúng hay sai

Tại sao hành động đó là đúng, hoặc sai

Trong trường hợp nào thì hành động này là đúng, và trường hợp nào thì hành động này là sai.

Tôi thường thấy là rất nhiều cha mẹ chỉ có ra lệnh cho con làm này làm kia mà không giải thích tại sao con không nên/nên làm điều gì đó. Khi trẻ không hiểu nguyên nhân thì bé ngừng hành động này thì sẽ làm hành động khác, hoặc làm lần này nhưng không làm lần sau.

Ví dụ: Bố đi làm về mệt và bị nhức đầu như búa bổ, nhưng con bé 4 tuổi gõ cây viết lên bàn. Bố bảo “đừng gõ viết nữa con”, đứa bé ngừng gõ. Lát sau, bé cầm cái đồ chơi nhựa đập lên sàn. Bố bảo “đã bảo là đừng gõ mà, đưa cái đồ chơi cho bố”, rồi giật lấy đồ chơi trên tay bé. Đứa bé bắt đầu hơi mếu, nhưng ngay lập tức bé tìm ra trò thay thế, bé lấy cây thước gõ lên tủ. Thế là Bố nổi cơn lòi đình tét mông bé và mắng “Bố đã bảo không làm ồn, mà cứ lì là thế nào”.

Bé sẽ không hiểu được tại Bố lại bảo con không nghe lời. Con nghe lời rõ ràng mà. Gõ cây viết lên bàn, đập đồ chơi lên sàn, và gõ cây thước lên tủ là 3 hành động hoàn toàn khác nhau trong suy nghĩ của bé, nhưng trong suy nghĩ của Bố cả ba hành động đều là làm ồn. Vì vậy, Bố cảm thấy là bé không nghe lời mặc dù sự thật là bé đã rất nghe lời. Chính Bố là người có lỗi chứ không phải là bé vì Bố đã không giải thích rõ ràng và đã dùng quyền làm Bố cưỡng ép bé không được hành động mà không cần hỏi lý do tại sao bé làm như vậy.

Bố nên làm gì trong trường hợp này? Đó là đầu tiên hỏi lý do tại sao con gõ cây viết và giải thích tại sao con không nên gõ cây viết, và giới thiệu trò chơi không phát ra tiếng ồn.

Bố: Tại sao con gõ cây viết

Con: Con thích như thế

Bố: Con thích tiếng ồn, hay là con thích nhúc nhích

Con: Con không biết

Bố: Con ơi, Bố bị đau đầu lắm, tiếng ồn sẽ làm Bố đau thêm. Vì vậy, con chơi thế nào mà không phát ra tiếng ồn nhé. Đây, Bố cho con thú nhồi bông cho con chơi nhé. Cảm ơn con.

Trường hợp tốt nhất là bé hiểu lý do từ đó về sau sẽ không làm ồn nữa.

Trường hợp thường gặp là lát sau, bé sẽ đập đồ chơi xuống đất vì bé còn quá nhỏ, chưa hiểu ngay sau lần giải thích đầu tiên. Lúc này, Bố cần giải thích một lần nữa “Lúc nãy Bố nói tiếng ồn làm Bố đau đầu đúng không? Con đập đồ chơi lên sàn phát ra tiếng ồn đấy. Làm Bố đau đầu lắm. Thôi nhé. Chơi thứ khác, đừng đập ồn như thế nhé. Bố cho con thú nhồi bông cho con chơi nhé. Cảm ơn con.”

Trường hợp xấu nhất là sau lần giải thích thứ hai, bé lại gõ thước lên tủ. Bố nên hiểu rằng một là bé chưa đủ khả năng hiểu và hành động đúng đắn, hai là nhu cầu hoạt động của bé quá lớn bé không đủ khả năng kiềm chế, ba là bé không nghĩ ra được trò chơi nào không phát ra tiếng ồn. Bố nên tìm cách “sống với lũ” bằng cách là đi chỗ khác, lấy bông nhét tai để khỏi nghe tiếng ồn, lấy tất cả những đồ vật có thể phát ra tiếng ồn xa tầm tay bé, hoặc chỉ cho bé chơi cái gì đó mà không phát ra tiếng ồn. “Bố cho con thú nhồi bông cho con chơi này. Cảm ơn con.”

Rút ra bài học kinh nghiệm, đề nghị hành động cho lần sau

Cha mẹ thường hay không thích con làm lỗi, nhưng tôi cho rằng những lỗi nho nhỏ xảy ra hằng ngày là cơ hội để cha mẹ giải thích cho con những bài học lớn hơn trong cuộc đời về lẽ phải, đối nhân xử thế, cách cân nhắc tình lý, và giải quyết vấn đề. Lỗi nhỏ hằng ngày của bé là CƠ HỘI để Bố Mẹ dạy những bài học lớn hơn và trau tượng hơn.

Ví dụ: Một bé quăng cây viết xuống sàn. Phản ứng thường gặp của phụ huynh Việt Nam là “chơi gì ngu vậy con? Không được quăng cây viết nữa nghe không?” Cách phản ứng này không những làm bé bị tổn thương tinh thần mà không hề tìm hiểu tại sao bé làm như vậy, cũng không hề chỉ bé hiểu tại sao hành động này sai, và làm gì khác hơn lần sau cho đúng.

Trong trường hợp này, cha mẹ cần làm như sau:

Mẹ: Tại sao con quăng cây viết?

Bé: Tại vì vui.

Thường thì tới đây, nhiều người sẽ phá lên cười hoặc nổi đóa “vui gì ngu vậy”, nhưng tôi xin đề nghị như sau.

Mẹ: Àh, con thích vui. Tìm vui là nhu cầu chính đáng, lần sau con có quyền tìm vui. Nhưng mà con tìm vui bằng cách quăng cây viết thì hư viết rồi lấy đâu mà vẽ nữa. Mai mốt, con muốn tìm vui thì quăng cái gì không hư như là cái gối hay là thú nhồi bông nha. Mình đừng tìm vui bằng cách phá hoại con há.

Trong cách nói chuyện này, người Mẹ đã mở rộng bài học từ hành động nhỏ bé là quăng cây viết sang bài học đạo đức rộng hơn là không tìm vui bằng cách phá hoại, và cũng dạy cho biết là bé có quyền thoả mãn nhu cầu tìm vui chính đáng của mình bằng cách không làm hư hại đồ vật. Mẹ cũng dạy cho bé cách giải quyết vấn đề hiệu quả là làm sao để được ích lợi mà không làm hư hại.

Ngược lại, nếu chỉ ra lệnh “không được quăng cây viết nữa nhé” mà không giải thích thì bé sẽ không quăng cây viết, bé quăng cây thước, quăng ly nước còn nguy hại hơn. Khi ép buộc bé không được quăng cây viết, cũng đồng nghĩa với việc không công nhận nhu cầu chơi đùa là chính đáng và từ chối sự thoả mãn nhu cầu chính đáng. Khi lớn lên, bé không biết giải quyết vấn đề hiệu quả mà chỉ biết dùng quyền lực để chèn ép người khác vì quyền lợi của mình, hoặc để cho người khác chèn ép mình và chọn con đường “hy sinh” để được yên thân.

Tấn công vấn đề, không tấn công con người

Nhiều trường hợp trẻ bị đánh “nhừ tử” vì ăn trộm tiền của bố mẹ. Nhưng sự thật động cơ bé ăn cắp tiền là để giúp đỡ bạn bè vượt qua khó khăn. Chúng ta cần phân tích rõ rằng ăn cắp là hành động xấu nhưng động cơ giúp bạn bè thì lại là động cơ tốt. Lúc này, nếu chúng ta giải quyết vấn đề bằng cách trên hoặc chỉ đích danh bé là một đứa trẻ hư thì nghĩa là bạn đang tấn công con người. Cách này không làm cho bé hiểu ra mình sai ở đâu và phải sửa thế nào. Ngược lại, nó có thể đem đến trong tâm trí con một vết hằn xấu về việc giúp đỡ người khác là xấu, để từ đó, bé ngần ngại hơn trong việc giúp đỡ mọi người.

Có một phụ huynh, tạm gọi là anh H ở Hà Nội, tâm sự với tôi rằng, khi anh còn bé anh có người anh họ rất hào phóng, mỗi lần cậu bé H sang mượn gạo thì người anh họ dúi thêm một bọc nhỏ và nói, “cái này anh cho, không cần trả nhé”. Cậu bé H cảm mến hành động đó và học hỏi theo. Có một hôm, hàng xóm đến mượn gạo, cậu bé H, dúi thêm một gói nhỏ tặng. Mẹ cậu bé bắt gặp, đánh cho nhừ tử “sao ngu thế, nhà mình nghèo mà đi cho thì lấy gì mà ăn.” Từ đó cậu không dám cho ai cái gì nữa. Bây giờ lớn lên, thành chủ doanh nghiệp giàu có. Anh H cũng có tâm học đạo và muốn thực hành bố thí, nhưng cứ mỗi lần bố thí là cảm giác vô cùng khó chịu, rất muốn bố thí nhưng ít khi thực sự làm được.

Trở lại câu chuyện bé ăn cắp tiền để giúp đỡ bạn vượt khó khăn. Chúng ta thấy rõ, bé là người tốt, chỉ có hành động là xấu thôi. Hãy tấn công vấn đề là “hành động ăn cắp” đừng tấn công con người nhân hậu muốn giúp đỡ bạn bè. Vì vậy, cha mẹ cần làm như sau:

Ba Mẹ: Tại sao con ăn cắp tiền? Con cần tiền để làm gì?

Con: Con muốn giúp bạn con, nó không có tiền đóng tiền học.

Lúc này, Ba mẹ phải công nhận là con mình rõ ràng là tấm lòng nhân ái muốn giúp đỡ bạn trong cơn hiểm nghèo. Hãy ca ngợi lòng nhân ái này

Ba Mẹ: Con muốn giúp bạn, giỏi lắm. Ba Mẹ rất tự hào con là người nhân ái.

Con: (gật đầu)

Ba Mẹ: Nhưng theo con hành động ăn cắp là đúng hay sai?

Con: Nhưng mà con không có tiền để giúp nó.

Ba Mẹ: Đúng, con không có tiền để giúp nó. Bây giờ, con trả lời cho Ba Mẹ đi, hành động ăn cắp tiền là hành động đúng hay sai?

Con: Dạ sai

Ba Mẹ: Giỏi, con biết phân biệt đúng sai là tốt rồi. Vậy con biết là ăn cắp tiền là sai, mai mốt con có lặp lại hành động sai này không?

Con: Nhưng mà bạn con nó cần tiền đóng tiền học, không thì nó sẽ phải nghỉ học.

Ba Mẹ: Đúng, mình phải làm gì đó để giúp nó không bị nghỉ học. Mình phải làm gì đó để có tiền giúp bạn. Mẹ đồng ý, nhưng con không thể làm hành động sai dù biết nó sai được. Vậy con nghĩ coi, có cách nào có tiền mà không phải ăn cắp không?

Con: dạ, về xin Ba mẹ, . . . nhưng mà con sợ Ba Mẹ không cho.

Ba Mẹ: Có thể Ba Mẹ không cho, cũng có thể cho, con chưa thử mà đã đoán như vậy thì không chính xác. Nếu Ba Mẹ không cho thì có cách nào khác có tiền để khỏi ăn cắp không?

Con: uh... thì con đi xin Bà nội,

Ba Mẹ: Nếu Bà nội không cho thì làm gì?

Con: uh ... con không biết.

Ba Mẹ: Thì con đi xin cô, dì, chú, bác, anh, chị. Con đi mượn ai đó, sau này tìm cách trả. Con đi quyên góp từ thiện có được không? Nếu con là người lớn thì con đi làm kiếm tiền, con đi vay ngân hàng....

Con: (gật đầu . . . tỏ vẻ ân hận)

Ba Mẹ: Con ơi, có rất nhiều cách để giải quyết vấn đề. Ăn cắp thì dễ hơn là vắt óc nghĩ ra cách giải quyết lương thiện. Nhưng con có muốn bị người khác ăn cắp của mình không? Nếu không thì dù khó cũng phải cố gắng vắt óc ra mà tìm cách để sống lương thiện con à. Người lương thiện sống hiên ngang trong tự hào, người không lương thiện sẽ rụt rè sợ sệt, giấu diếm vì sợ khi người ta biết hành động xấu xa của mình thì sẽ bị trừng phạt. Con có đủ nghị lực và trí thông minh để sống lương thiện mà, đúng không? Lần sau, con cần tiền hay bất cứ điều gì, hãy thẳng thắn nói cho Ba Mẹ biết, Ba Mẹ sẽ giúp con tìm cách giải quyết một cách lương thiện nha.

Tóm lại, khi thấy con có hành vi tốt không bình thường hoặc xấu một cách nghiêm trọng thì chúng ta phải phân tích đâu là ĐỘNG CƠ, HÀNH ĐỘNG và KẾT QUẢ.

Rất nhiều trường hợp

Động cơ tốt, hành động tốt, kết quả tốt → Khen động cơ, khen hành động, khen kết quả. Ví dụ: Bé thấy Mẹ làm việc mệt, bé giúp Mẹ và vì vậy việc xong nhanh hơn, Mẹ đỡ mệt hơn.

Động cơ tốt, hành động tốt, kết quả xấu → Khen động cơ, khen hành động, an ủi kết quả, đưa ra phương pháp làm tốt hơn lần sau. Ví dụ: Bé thấy Mẹ làm việc mệt, bé giúp Mẹ nhưng chưa biết làm, đổ bể làm Mẹ phải đi dọn còn mệt hơn. Không la rầy than phiền vì đổ bể, mà hãy động viên “con ơi, con biết giúp Mẹ là giỏi lắm. Cám ơn con. Lỡ đổ rồi. Không sao, con đã rất cố gắng. Lần sau, khi tay mình có xà phòng thì nó trơn, mình phải đỡ ở dưới cái chén để nó khỏi tuột ra nha”

Động cơ tốt, hành động xấu, kết quả tốt → Khen động cơ, công nhận kết quả tốt, phân tích tại sao hành động là xấu, đưa ra những

hành động thay thế cho lần sau. Ví dụ: Bé teen thấy một người đi đường làm rơi đồ vật, bé chạy xe vượt đèn đỏ để rượt kịp và trả cho người đó. Rất may là không bị tai nạn xe cộ. Hãy khen tặng động cơ tốt và kết quả tốt, nhưng phải phân tích rằng hành động này sai, vi phạm luật giao thông và rất nguy hiểm, nhưng không nên la mắng hay phạt. Phân tích cho bé hiểu nếu không vượt đèn đỏ thì người đi mất, họ chỉ mất một đồ vật thôi, nhưng nếu con bị tai nạn thì có thể tàn tật hoặc chết. Không thể chấp nhận rủi ro chết vì kết quả mất đồ được.

Động cơ tốt, hành động xấu, kết quả xấu □ Khen động cơ, phân tích tại sao hành động và kết quả là xấu đưa ra những hành động thay thế cho lần sau. Ví dụ: Bé thấy bạn không có tiền đóng học phí, bé ăn cắp tiền của Mẹ để giúp bạn, và Mẹ thiếu tiền đi chợ. Hãy khen tặng động cơ giúp bạn, phân tích ăn cắp là không đúng, hậu quả là Mẹ thiếu tiền đi chợ, cả nhà ăn không đủ hoặc không ngon, và chỉ cho bé cách lần sau đi xin, mượn hoặc quyên góp từ thiện.

Động cơ xấu, hành động tốt, kết quả tốt → Công nhận kết quả và hành động là tốt, phân tích tại sao động cơ là xấu. Ví dụ: Bé thấy bạn con nhà giàu, trong lòng ganh ghét, không thèm đi chơi với bạn nữa, chú tâm học tập để bạn phải ganh tỵ lại, vì vậy kết quả học tập tăng cao. Nếu khi trò chuyện cha mẹ tìm ra được động cơ này thì phải phân tích rằng đây là động cơ xấu. Trong việc học, động cơ tốt là vì muốn có kiến thức, muốn hiểu biết, còn lại học để hơn người khác, học để lên mặt, học để có cái bằng, học để cha mẹ tự hào . . . đều là những động cơ không chính đáng. Hãy khen tặng bé là ít nhất bé chỉ có động cơ xấu chứ không có hành động xấu.

Động cơ xấu, hành động tốt, kết quả xấu → Khen hành động, phân tích tại sao động cơ và kết quả là xấu, khuyến khích con cần phải nghĩ đến hậu quả trước khi hành động. Ví dụ: Khi bé thấy Mẹ khen chị biết giúp đỡ Bà, bé ganh tỵ trong lòng, muốn chứng tỏ mình giỏi hơn chị, bé giúp Bà, nhưng vì Bà biết bé chưa đủ khả năng, Bà không cho làm, bé vẫn cương quyết giành làm, và làm bẽ bề mặt, bé uất ức quá hét lên “Bà không cho con làm, Bà giành nên mới bẽ

chứ, rồi Bà cứ khen chị là giỏi.” Hãy phân tích cho bé hiểu hành động giúp Bà là rất tốt, nhưng giúp Bà vì muốn cho Bà đỡ mệt thì mới là động cơ tốt, còn giúp Bà vì ganh tỵ với chị là động cơ xấu. Bà không cho làm không phải vì Bà không muốn Bé giúp mà vì Bà hiểu rằng Bé chưa đủ khả năng, kết quả là bé làm bể đồ đạc.

Động cơ xấu, hành động xấu, kết quả tốt □ Công nhận kết quả là tốt, phân tích tại sao động cơ & hành động là xấu. Ví dụ: Bé thấy bạn được cô giáo thương nên ganh tỵ trong lòng. Hôm đó, bé thấy bạn lấy đồ của cô giáo, bé lấy lại để đưa cho cô giáo. Kết quả tốt vì cô giáo tìm lại được đồ mất cắp, nhưng sự thật hành động của bé là ăn cắp của bạn để trả lại cho cô để mà cô thương bé hơn. Trường hợp này hiếm hoi và rất khó tìm ra sự thật về động cơ của bé, nhưng nếu tìm ra được thì phải giải thích cho bé hiểu ganh tỵ là xấu, và dù là lấy lại đồ ăn cắp của người đã ăn cắp thì chính mình cũng đang ăn cắp. Hai sai không tạo thành một đúng được. Không phải vì người ta sai cho nên hành động sai của mình trở thành đúng được.

Động cơ xấu, hành động xấu, kết quả xấu. Cha mẹ không nên rầy la, đánh mắng mà phải giải thích rõ ràng, chi tiết, phải kiên nhẫn lắng nghe để giải toả hết tất cả các ngõ ngách trong suy nghĩ của bé. Đôi khi bé không biết đó là động cơ xấu, không hiểu có là hành động xấu, hay kết quả xấu. Ví dụ: Bé xả rác vì lười biếng mang rác đến thùng rác ở xa. Động cơ là lười biếng là xấu, xả rác là hành động xấu, kết quả là rác làm dơ bẩn cũng xấu. Nhưng bé không biết đó là sai vì bé thấy trong xóm ai cũng làm, cho nên cha mẹ phải giải thích, người ta làm sai mình đừng bắt chước.

Nên nhớ rằng TẤN CÔNG CON NGƯỜI thay về tấn công vấn đề là một dạng nguy hiểm. Ví dụ, nếu người A nói dối, và người B lên án. Người A hổ thẹn, thay vì nhận lỗi và xin lỗi, người A quay sang tấn công người B “Anh cũng từng nói dối chứ bộ chỉ có mình tui sao mà nói tui.” Đúng là B cũng từng nói dối, nhưng điều đó không có nghĩa B sai khi nói ra sự thật là A nói dối. Dù B có nói dối hay không có nói dối, thì sự thật mà B nói ra vẫn là sự thật: đó là A nói dối. Nhưng nếu B là người yếu bóng vía, khi nghe A lên án mình thì sợ hãi trốn đi, thì A sẽ thoát nạn.

Trong chương trình CHA MẸ HỒN NHIÊN chúng ta sẽ nói rất rõ về tất cả các dạng NGỤY BIỆN, chứ không riêng gì dạng ngụy biện trên đây, để bạn có thể dạy con từ nhỏ biết nhận dạng ngụy biện thì khi trưởng thành bé đỡ bị người ta lừa phỉnh.

TÌM HIỂU CÁC KHÓA DÀNH CHO CHA MẸ

Hãy luôn cập nhật những kiến thức mới nhất bằng cách thường xuyên truy cập trang web Bạn Của Bé hoặc tham gia các khóa học của Trần Thị Ái Liên trên đây.

TÌM HIỂU NGAY >>>

